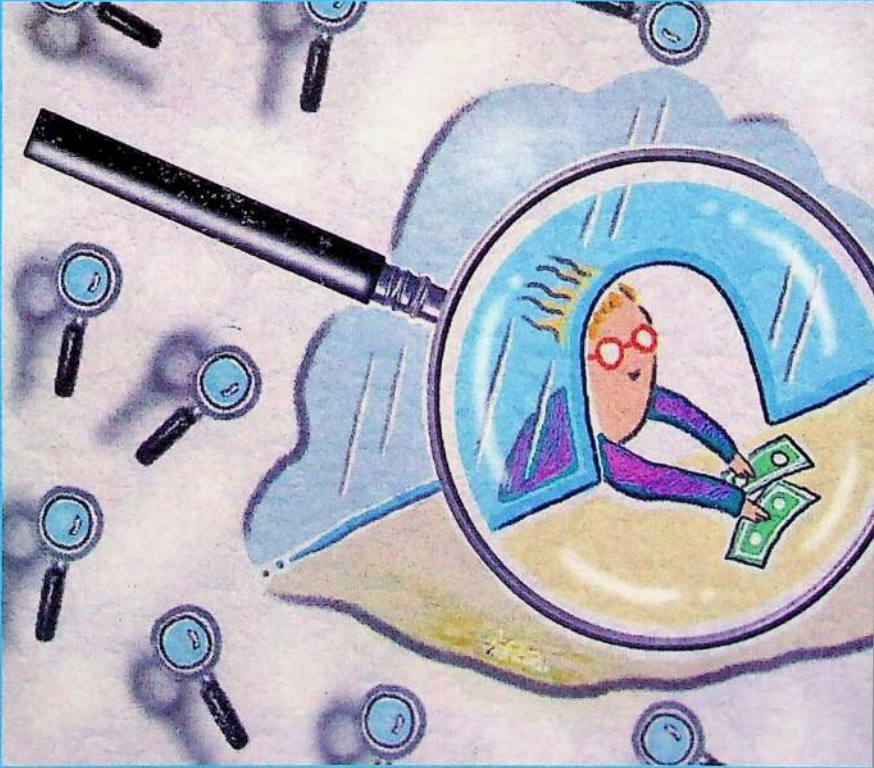

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR 10

AYLIK DERGI
YIL : 35
EKİM 1998
• 450.000 LİRA

- 1997 YILINDA BANKALAR, MEVDUAT VE KREDİLER TÜRKİYE'DE BANKACILIK KESİMİNDEKİ GELİŞMELER
- YENİ VERGİ YASASININ BOŞLUKLARI

Otomobil kavramını değiştiren otomobil.

Öretis firmamız, önceden bildirmeden model, renk, teknik özellik, ekipman ve aksesuar değişikliği hakkındaki izdir.

Kim demli emniyet arttıkça sürüş zevki azalır diye? Mégane size bir otomobilde aradığınız bütün emniyet unsurlarını getirdi. Üstelik yüksek performans, etkiliyle dış görünüş, ergonomik tasarım, yüksek konfor düzeyiyle birlikte... Mégane, otomobil kavramını değiştirdi. Artık hem içiniz rahat, hem sürüş zevkiniz tam!

Mégane'i kullanmaya başladığınızda, önce **yeni tasarım motorunun** gücünü avuçlarımızda hissediyorsunuz. **Hidrolik direksiyon, yükseklik ve eğim ayarlı sürücü koltuğu, "akıllı" silecekler** sürüş zevkinizi doruğa çıkarıyor. Mégane'in üstün emniyet unsurları ise bu mükemmel tabloyu tamamlıyor: göğüs kafesinizi

koruyan **"emniyetli" emniyet kemerleri...** otomobilin taşımakta olduğu ağırlığı kilosuna hissedemeyen bir sistemin sağladığı **"süper kısa" fren mesafesi...** yolcu hava yastığı... **ABS...** kaza anında yakıt akışını kesen sistem... çalınmaya karşı motorun çalışmasını önleyen **"immobilizer"...**

Renault Mégane

Renault Mégane ile ilgili ayrıntılı bilgi için BİLGİ RENAULT-MAİS' in (0212) 293 26 26 numaralı telefonunu arayın, sırasıyla 1-1-9 numaralı tuylara basın.

RENAULT

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR

EKİM 1998 • YIL: 35 • SAYI: 10 • 450.000 LİRA (KDV DAHİL)

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş. Adına
İmtiyaz Sahibi
BÜLEND ÇORAPÇI

Yazı İşleri Müdürü
DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu Başkanı
ŞİNASI ÇELİKKOL

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Özün Akgüç • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Prof. Dr. Güven Alpay • Dr. Orhan Altan • Tevfik Altınok • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Prof. Dr. Ömer Faruk Batirel • Dr. Metin Berk • Prof. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Yavuz Canevi • Ege Cansen • Haluk Ceyhan • Mehmet Gün Çalıka • Özer U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Doşluoğlu • Necdet Durakbaşa • A. Aydın Dündar • Gazi Erçel • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumbur Ferman • Prof. Dr. Atilla Gönenli • Prof. Dr. Emre Gönensay • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Prof. Dr. Haluk A. Kabaalioğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaloğlu • Y. Doç. Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Prof. Dr. Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Tamer Koçel • Kemal Kurdaş • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Prof. Dr. Erol Manisalı • Prof. Dr. Orhan Morgül • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Alp Orçun • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tuncay Özilhan • Selâhattin Özmen • Ertuğrul İhsan Özol • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Halit Soydan • Prof. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman N. Torun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçsiper • Prof. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen • Prof. Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • Dr. Cüneyt Ülsever • A. Doğan Yalın • Mehmed Tarık Yaşa • Doç. Dr. Göksel Yücel • Prof. Dr. Ahmet Yüksel

Yazı Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Prof. Dr. T. Güngör Uras

Genel Yayın Yönetmeni
MUSTAFA BARIŞ

BU SAYIDA

Dr. Öztin Akgüç
1997 Yılında Bankalar,
Mevduat ve Krediler 3

Doç. Dr. Mehmet Bolak
Sermaye Piyasası 51

Ekonomik Göstergeler (İç)
..... 60

Yrd. Doç. Dr. Zeynep Arıkan
4369 Sayılı Vergi Yasasının
Boşlukları 61

Ekonomik Göstergeler
(Dış) 64

Yüzde yüz geri dönüş-üm!

'98 yılı Şubat ayında Arthur Andersen tarafından 20 ajans nezdinde yapılan araştırmaya göre, reklamcıların medya planı yaparken ilk tercihleri Hürriyet. Çünkü "Hürriyet verilen ilanı en çok satışla sonuçlandırır gazete". Yani, geri dönüşü en yüksek gazete. Hürriyet'te sözler uçmuyor, tam elli yıldır etkili reklam mesajları olarak hedef kitleye ulaşıyor!

Bankacılık

Dr. ÖZTİN AKGÜÇ

1997 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler

I. GENEL ÇİZGİLERİYLE GELİŞMELER

1997 yılında ülkemizde bankacılık alanındaki gelişmeler ana hatları ile şöyle özetlenebilir.

(i) 1997 yılında ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı T. C. Merkez Bankası dahil, 69'dan 73'e yükselmiştir. Özelleştirilen Anadolu Bank ile Denizbank'ın yeniden faaliyete geçmesi ve İngiliz ING Barings Bank'ın ülkemizde şube açması ile, faaliyette bulunan banka sayısı 1997 yılında bir önceki yıla göre 3 artmıştır.

(ii) 1997 yılında sermaye yapılarında değişime bağlı olarak banka ünvanlarında değişimler olmuştur. Chemical Bank A.Ş.'nin ünvanı Sitebank A.Ş.; Saudi American Bank'ın

ünvanı Ulusal Bank A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Ait oldukları banka ünvanları, banka gruplarında değişiklik olmaksızın, Türk Merchant Bank A.Ş. – Bankers Trust A.Ş.; Yatırım Bank A.Ş. – Taib Yatırım Bank A.Ş.; Sınai Yatırım ve Kredi Bankası – Sınai Yatırım Bankası; Garanti Yatırım ve Ticaret Bankası – M.N.G. Bank A.Ş.; Derbank A.Ş. – Bayındır Bank A.Ş. olarak değiştirilmiştir.

Ülkemizde şube düzeyinde faaliyette bulunan West-Deutsche Landesbank (Europa)nın ünvanı da West-Deutsche Landesbank Girocentrale olmuştur.

(iii) 1997 yılında yurtiçi banka şube sayısı (TCMB dışında) bir önceki yıla göre 377 artarak 6798'e yükselmiştir. Bu sayıya ulusal bankaların

yurt dışındaki 21 şubesi de eklendiğinde toplam banka şube sayısı 6819'a yükselmektedir. 1997 yıl sonunda TCMB'nin şubeleri (21) ile birlikte banka şube sayısı 6840'a ulaşmaktadır.

1989-1994 yılları arasında bankaların yurtiçi şube sayılarında belirgin bir azalma eğilimi gözlenmiş; ancak 1995 yılından itibaren bankaların yurtiçi şube sayıları yeniden artış eğilimi içine girmiştir. Nitekim 1997 yılında açılan şubelerle birlikte banka şube sayısı, bankacılık tarihimizdeki en yüksek düzeyine ulaşmıştır. 1996 yılında banka şube sayısı % 3.2 oranında artmış iken, artış oranı 1997 yılında % 5.9 olmuştur.

Banka şube sayısı içinde (TCMB dışında) kamusal sermayeli ticaret bankalarının payı bir önceki yıla göre % 45.0'dan % 42.7'ye gerilerken, özel sermayeli bankaların payı % 53.4'den % 55.2'ye yükselmiş, yabancı sermayeli bankaların payı her iki yılda da % 1.6 ve % 1.7 olarak belirgin bir değişme göstermemiştir. Bazı küçük ve orta çaplı bankaların pazar paylarını arttırmak amacıyla yeni şube açmaya yönelmeleri, bankaların TL kaynaklarını arttırma çabaları, son yıllarda yurtiçi banka şube sayısında yeniden artışa yol açmıştır. Kalkınma ve Yatırım bankalarının banka şubeleri içindeki payı ise binde 4 gibi düşük düzeyde bulunmaktadır.

(iv) Bankalarda çalışanların sayısında 1990 yılından sonra gözlenen azalış eğilimi, 1995 yılında yön değiştirmiştir; bu yön değiştirme 1997 yılında da sürmüştür. Gerçekten bankalarda çalışanların sayısı (TCMB dışın-

da) bir önceki yıla göre 6.711 kişi, başka bir değişle % 4.5 oranında artarak 154.864'e yükselmiştir. 1997 yılında özellikle küçük ve orta çaplı bankaların şube sayısında artış, bankalarda personel artışının en önemli nedenini oluşturmuştur.

1997 yılı sonu itibariyle bankalarda çalışanların % 47.5'i kamusal sermayeli, yaklaşık % 50'si özel sermayeli ulusal, % 2.5'i yabancı sermayeli bankalarda çalışmaktadır. Banka grupları itibariyle çalışanların dağılımı ise % 96.6 ticari bankalar, % 3.4 kalkınma ve yatırım bankaları şeklindedir.

Bir önceki yıla göre banka çalışanları içinde kamusal sermayeli bankaların payı % 50.9'dan % 47.5'e gerilerken, özel sermayeli ulusal bankaların payı % 46.9'dan % 50'ye yükselmiştir. Bu gelişmede bazı küçük ve orta çaplı özel bankaların hızlı büyüme stratejileride etkili olmuştur. Bankalarda çalışanlar içinde yüksek öğrenim görmüş olanların sayısı ve oranı hızla artmaktadır. TCMB dışında, 1988 yılında banka çalışanlarının % 19.5'i yüksek ve lisans üstü öğrenim görmüş olanlardan oluşurken, bu oran 1997 yılı sonunda % 38'e yükselmiştir.

(v) Türkiye bankacılık sistemi hemen tüm ülkelerde gözleendiği gibi oligopolistik bir yapıdadır. Sistemde çok sayıda banka bulunmasına karşın, az sayıda banka mevduat ve kredi pazarlarında önemli paya sahip bulunmaktadır. Nitekim 1997 sonu itibariyle de en fazla mevduata sahip beş banka (sırasıyla T. C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası, T. İş Bankası, Yapı ve

Kredi Bankası ve Akbank) toplam mevduatın yaklaşık % 49'na sahip bulunmaktadır. En fazla kredi hacmine sahip beş bankanın (sırasıyla T. C. Ziraat Bankası, T. İş Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Garanti Bankası ve Vakıflar Bankası) 1997 yılı sonu itibarıyla toplam banka kredilerindeki payı % 47.0 düzeyindedir. Ancak son yıllarda büyük bankaların toplam mevduat ve toplam krediler içindeki göreceli payları düşme eğilimi göstermektedir.

(vi) 1997 yılında kamusal sermayeli bankaların toplam mevduat (DTH'lar dahil) içindeki payı, bir önceki yıla göre % 43.0'den % 39.0'a, ticaret bankaları kredileri içindeki payı da % 39.1'den % 37.7'ye gerilemiştir. Kamusal sermayeli bankaların, kalkınma ve yatırım bankaları dahil, toplam banka kredileri içindeki payı % 41.5 olmaktadır. Bir önceki yıl bu pay % 43.4 düzeyinde idi.

TL mevduat daha çok kamusal sermayeli bankalarda toplanmaktadır. 1997 sonu itibarıyla kamusal sermayeli ticaret bankalarının TL mevduat içindeki payı % 57.8 olurken, yabancı para mevduat içindeki payları % 24.7'ye gerilemektedir.

(vii) 1997 yıl sonu itibarıyla ülkemizde faaliyette bulunan yabancı banka sayısı 21 olarak görülmektedir. Ancak bu bankalardan Turkish Bank, ulusal banka statüsüne dönüşmüştür. Osmanlı Bankası ile Ulusal Bank ise şeklen yabancı bankalar grubunda yer almaktadırlar. Yabancı bankaların toplam mevduat içindeki payları % 2.9, krediler içindeki payları'da % 2.7 düzeyindedir.

Verilerin ortaya koyduğu gibi yabancı bankaların Türkiye mevduat ve kredi pazarında payı düşüktür. Gerçekten bu paylar, yukarıda sözü edilen üç ulusal bankanın da mevduat ve kredi rakamlarını içerdiğinden, olduğundan daha yüksek gözükmemektedir.

(viii) 1980 sonrasında bankalarımızın dışa açılma çabalarına karşın, dışa açılma nicelik açısından belli bir boyuta ulaşamamıştır. 1997 yılında ulusal bankalarımızın yabancı ülkelerdeki şubelerinin toplam mevduat içindeki payı, % 8.3, krediler içindeki payı da % 9.7'dir. Bu paylar bir önceki yıl sırasıyla % 6.9 ve % 9.9 düzeyinde idi.

(ix) Bankalarımızın yeni veya ortak girişim şeklinde banka kurma veya mevcut bankaların sermayelerine katılma yolu ile dışa açılma politikalarını 1997 yılında da sürdürmüşlerdir. 1997 sonu itibarıyla ulusal bankalarımızın yurt dışındaki mali iştirakleri bir önceki yıla göre 11 artarak 45'den 56'ya yükselmiştir. Bu iştiraklerin 5'i Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 7'si de Türki Cumhuriyetleri'ndedir. Bankalarımızın uluslararası mali piyasalarda yer almak, uluslararası piyasalarda ve Türki Cumhuriyetleri ile yakın ilişkiler kurma politikaları, yurtdışında kurulu bankalara ortak olma, yurt dışında banka oluşturma, ortak girişimlerde bulunmalarında etkili olmaktadır.

(x) 1997 yılında bankaların varlıkları cari fiyatlarla % 116.3 oranında artarak 19.378.544 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise bankacılık sektörünün varlıkları cari fiyatlarla %

118.4 oranında artmış idi. USD bazında ise toplam varlıklar, bir önceki yıla göre % 13.6 oranında artarak 94.6 milyon USD'ye yükselmiştir. 1996 yılında ise banka varlıkları (aktifleri) USD bazında % 22.0 oranında artış göstermiş idi. 1997 yılında banka varlıklarında artış hızı bir önceki yıla göre yavaşlamıştır.

(xi) Banka varlıklarının TL ve YP (Yabancı Para) olarak dağılımı bir önceki yıla göre belirgin değişme göstermemiş; 1996 yılında bu dağılım % 55.4 TL; % 44.6 YP şeklinde iken, 1997 yılında % 54.6 TL; % 45.4 YP şeklini almıştır. Hafifçede olsa varlıkların TL ve YP olarak dağılımında, YP varlıkların payı artmıştır.

(xii) 1997 yılında toplam mevduat (DTH'lar ve bankalar mevduatı dahil) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 104.1 oranında artarak 12.545.561 milyar TL'ye yükselmiştir. Toplam mevduat USD bazında % 7.0 oranında artarak 1997 yıl sonunda 61.0 milyon USD olmuştur.

Mevduat artış hızı bir önceki yıla göre belirgin şekilde yavaşlamıştır. 1996 yılında mevduat cari fiyatlarla % 130.6 oranında artarken USD bazında da % 30.0 dolayında artış göstermiş idi.

(xiii) 1997 yılında YP mevduat TL mevduattan daha hızlı artış göstermiştir. TL mevduat % 94.7 oranında artarken, YP mevduat artış hızı % 113.2 olmuştur. Bir önceki yıl ise yabancı para mevduat TL mevduattan daha yavaş artış göstermiş, YP mevduat % 111.2 oranında artarken TL mevduat % 153.1 oranında artmıştı. 1997 yılında hem TL hem YP mevdu-

at artış hızı yavaşlamış, bu yavaşlama TL mevduatta daha belirgin olmuştur. 1997 yılında TL ve YP mevduatta artış hızlarının farklı oluşu, mevduatın dağılımını etkilemiştir. 1996 yılında mevduatın dağılımı % 49.3 TL, % 50.7 YP iken, bu dağılım 1997 yılında % 47.1 TL, % 52.9 YP şeklini almış, TL mevduatın payı bir önceki yıla göre azalmıştır. TL'nin sürekli değer yitirmesi, kur ya da devalüasyon riskinin yükselişi, vadesiz TL mevduata düşük faiz uygulanması, toplam mevduatın TL ve YP olarak dağılımını etkilemekte, birikimlerin YP mevduat olarak bankalara yatırılmasında etkili olmaktadır. YP mevduatın payının TL mevduattan daha yüksek oluşu ve yükselme eğilimi göstermesi, olağan bir gelişme olarak yorumlanamaz.

(xiv) 1997 yılında DTH artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre belirgin bir değişme göstermemiş; 1996 yılında % 108.5 oranında artan DTH, 1997 yılında da % 107.6 oranında artarak 5.920.236 milyar TL'ye yükselmiştir. DTH artış hızının ortalama mevduat artış hızının biraz üstünde oluşu, DTH'nin toplam mevduat içindeki payının % 46.4'den hafifçe % 47.2'ye yükselmesine yol açmıştır.

(xv) 1997 yılında DTH dışı mevduat % 101.1 oranında artış göstermiş olmakla beraber, artış hızları mevduat türleri itibariyle farklı olmuştur. Anılan yıl en hızlı mevduat artışı % 155.6 olarak bankalar mevduatında gözlenmiş, bunu sırasıyla % 140.1 oranında artışla diğer mevduat (altın depo hesapları dahil), % 100.0 artışla ticari kuruluşlar mevduatı, % 84.3 oranında artışla tasarruf mevduatı, %

33.6 oranında artışla da resmi kurumlar mevduatı izlemiştir. Mevduat sertifikası uygulamasına 1997 yılı başlarında son verildiğinden 1997 yılı sonu itibariyle henüz vadesi dolmamış 159 milyar TL tutarında sertifika banka kaynakları arasında yer almıştır. Bankalar karşılıklı mevduat yaptıklarından bankalar arası mevduatta hızlı artış, bir ölçüde fiktif ve görünürdedir.

(xvi) 1997 yılında mevduat türleri itibariyle artış hızlarının farklı oluşu, yalnız mevduat toplamının TL ve YP olarak dağılımını değil, DTH dışı mevduatın bileşimini (kompozisyonunu) da değiştirmiştir.

1996 yılına göre DTH dışı mevduat içinde tasarruf mevduatının payı % 52.6'dan % 48.2'ye, resmi mevduatın payı % 5.0'den % 3.4'e gerilerken, bankalar arası mevduatın payı % 14.8'den % 18.7'ye, diğer mevduatın payı da % 12.9'dan % 15.4'e yükselmiştir. Ticari kuruluşlar mevduatın payı ise her iki yılda sırasıyla % 14.4 ve % 14.3 olarak hemen hemen değişme göstermemiştir.

(xvii) İzlenen faiz politikası ve enflasyon beklentisi mevduatın TL ve yabancı para olarak dağılımının yanı sıra mevduatın vade yapısının da etkilemektedir. 1997 yılı sonu itibariyle toplam mevduatın % 21.3'ü vadesiz, % 78.7'si ise bir ay ve daha uzun vadeli. 1996 yılında ise toplam mevduatın % 26.3'ü vadesiz, % 73.7'si ise bir ay ve daha uzun süreli mevduat şeklinde idi. 1980'li yılların başlarından beri bankalardaki vadesiz mevduatın toplam mevduat içindeki payı genelde azalma eğilimi göstermektedir.

Enflasyon ve faizlerin oynaklığı, vadeli mevduatın daha çok kısa sürelerde yoğunlaşmasına neden olmakta ve süreler genelde kısalmaktadır. 1997 yılı sonu itibariyle vadeli mevduatın dağılımı; 1 ay vadeli mevduat % 26.9, 3 ay vadeli mevduat % 41.6, 6 ay vadeli mevduat % 19.7, 1 yıl ve daha uzun vadeli mevduat % 11.8 şeklindedir. Mevduatın yaklaşık üçte ikisi 1 ve 3 aylık vadeli hesaplarda toplanmıştır. Bir önceki yıla göre, 1 ay vadeli mevduatın payı % 22.9'dan % 26.9'a yükselirken, 3 aylık mevduatın payı sırasıyla % 41.0 ve % 41.6 olarak hemen hemen değişmemiş; buna karşılık 6 aylık mevduatın payı % 21.3'den % 19.7'ye, 1 yıl ve daha uzun vadeli mevduatın payı da % 14.8'den % 11.8'e gerilemiştir. 1997 yılında 6 ay ve daha uzun süreli mevduattan 1 ay vadeli mevduata kaymalar olmuştur.

Enflasyonun hızlı, faiz riskinin yüksek olduğu dönemlerde, riskten kaçınmak veya korunmak için birikimlerin kısa süreli hesaplarda toplanması doğaldır. Enflasyonun uzun süreli fon sunumu (arızı) üzerindeki olumsuz etkisi, bankacılık sektörümüzde de gözlenmektedir.

Faiz farklılığının mevduatın vade dağılımı üzerindeki etkisi tasarruf mevduatında daha belirgindir. 1997 yılında tasarruf mevduatının vade dağılımı 1996 yıl sonu ile karşılaştırıldığında, vadeli mevduat içinde 1 ay vadeli mevduatın payı % 19.8'den % 18.9'a gerilerken, 3 ay vadeli mevduatın payı % 43.0'den % 44.3'e, 6 ay vadeli mevduatın payı % 26.0'dan % 30.3'e yükselmiştir. Tasarruf mevduatı içinde 1 yıl ve daha uzun vadeli mev-

duatın payı giderek düşmektedir. Bu pay 1996 yılında % 11.2 iken, 1997 yılında % 6.5'e gerilemiştir. Tasarruf mevduatının vadeli, vadesiz, dağılımı ise % 7.4 vadesiz, % 92.6 vadeli şeklindedir. Bir önceki yılda dağılım buna benzer şekilde % 7.7 vadesiz, % 92.3 vadeli şeklinde oluşmuştur.

(xviii) T. C. Merkez Bankası'nın bankalara açmış olduğu krediler (Reeskont ve avans kredileri) 1997 yılında cari fiyatlarla belirgin bir değişme göstermemiş, 1996 yılı sonunda 7.688 milyar TL iken 1997 yıl sonunda da 7.676 milyar TL olarak reel olarak azalmıştır. Bir önceki yılda TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler cari fiyatlarla dahi azalış göstermiş idi.

TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredileri, izlenen para politikasına ve ekonominin kredi talebine göre değişmekte; düzenli bir gelişme göstermemektedir. Gerçekten 1990 yılından bu yana TCMB'nin bankalara açmış olduğu krediler önemli boyutta iniş ve çıkışlar göstermiştir. TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler cari fiyatlarla 1990 yılından bu yana % 81.6 oranında arttıktan sonra 1991 yılında azalmış, 1992 ve 1993 yıllarında sırasıyla % 91.8 ve % 104.0 gibi büyük boyutlarda artış göstermiş, 1994 yılında % 30.3 oranında gerilemiş, 1995 yılında da bir önceki yıla göre hemen hemen değişme göstermemiş, 1996 yılında yeniden % 37.2 arasında azalmıştır.

1997 yılından itibaren TCMB önceki yıllardan farklı olarak özellikle Eximbank'a kabul finansmanı kapsa-

mında reeskont olanağı sağlamıştır. Türkiye'de kabul (acceptance) piyasası gelişmemiş olduğundan, TCMB döviz üzerinden düzenlenmiş yurtdışındaki muteber bankalarca kabul edilmiş poliçe ve senetleri de reeskonta kabul etmektedir.

TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler yıllar itibariyle dalgalanmakla beraber genel eğilim, TCMB kredilerinin banka kaynakları içindeki payının azalması yönündedir. Gerçekten 1990 yılında TCMB kredilerinin banka kaynakları içindeki payı % 2.7 iken, 1997 yılında binde 1'in de altına gerilemiştir. Bu gelişmede kuşkusuz TCMB'nin izlediği para politikasının yanı sıra bankalar arası para piyasasının oluşması da etkili olmuştur.

(ix) 1997 yılında da ekonomideki canlanmanın sürmesi banka kredilerine yansımış; banka kredileri bir önceki yıl düzeyinde artış göstermiştir. Banka kredilerindeki gelişmeler, ekonomideki genel eğilimleri yansıtan bir gösterge olmaktadır.

1997 yılında banka kredileri cari fiyatlarla % 128.3 oranında artarak 8.811.893 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. 1997 yılında banka kredilerinde artış hızı bir önceki yıl düzeyi olan % 121.4'den daha hızlı olmuştur. 1997 yılında ticaret (mevduat) bankaları kredilerinde artış hızı, % 124.1'den % 132.6'ya yükselirken, kalkınma bankaları kredilerinde artış hızı ise % 99.7'den % 88.9'a gerilemiştir. 1997 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi ticaret bankalarının kredileri artış hızı, kalkınma ve yatırım bankaları kredileri

artış hızından çok daha yüksek olmuştur.

1997 yılında banka grupları itibarıyla kredilerde artış hızlarının farklı oluşu, toplam banka kredilerinin ticaret bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları arasındaki dağılımını değiştirmiştir. Tüm banka kredileri içinde ticaret bankaları kredilerinin payı % 90.1'den % 91.8'e yükselirken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 9.9'dan % 8.2'ye gerilemiştir.

(xx) 1997 yılında bankaların açmış olduğu krediler mevduattan daha hızlı artmıştır. Ticaret bankalarının kredileri % 132.6 oranında artarken mevduatta artış hızı % 104.1 olmuştur. 1997 yılında bankalar döviz pozisyon açıklarını artırarak, plasmanlarını fonlamışlardır.

Kredilerin mevduattan çok daha hızlı artması sonucu ticaret bankalarında Kredi/Mevduat oranı % 56.6'dan, % 64.3'e yükselmiştir. Buna karşın bu düzey, 1993 yılında ulaşılan Kredi/Mevduat oranı % 71.2'nin çok gerisindedir.

1996 yılında ticaret bankalarında krediler net varlık toplamından daha hızlı artmış olduğundan, söz konusu bankaların varlık yapıları bir ölçüde değişmiş, Krediler/Toplam Varlık oranı % 41.2'den hafifçe % 44.1'e yükselmiştir. Son yıllarda bankaların vermiş oldukları nakit kredilerin toplam varlıklar içindeki payı 1995 yılından bu yana artış eğilimi göstermektedir.

(xxi) Bankaların varlıkları arasında son yıllarda Menkul Değerler Cüzdanı önemli yer tutmaya başlamıştır. Bununla beraber Menkul De-

ğerler Cüzdanının banka varlıkları içindeki payı 1996 yılında % 15.2 düzeyinde iken, bu pay 1997 yılında % 13.2'ye gerilemiştir. Bankaların Menkul Değerler Cüzdanının önemli bir bölümü Hazine bonoları ile Devlet tahvilleri, başka bir deyişle Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) oluşturmaktadır. 1997 yılında DİBS'ler, bankaların Menkul Değerler Cüzdanının yaklaşık dörtte üçünü, bankaların toplam net varlıklarının da % 10.0'nu oluşturmaktadır. Bir önceki yıl ise DİBS'ler bankaların net varlıklarının yaklaşık % 9.4'nü oluşturmaktaydı. 1997 yılında DİBS'lerin bankaların net varlıklar içindeki payı da bir önceki yıla göre yükselmiştir.

(xxii) 1997 yılında bankaların döviz pozisyon açıkları, bir önceki yıla göre artarak 3.1 milyon USD'den 4.9 milyar USD'e çıkmıştır. 1997 yılında kredilerin ve menkul kıymet portföyünün mevduattan daha hızlı artması, kur artışlarının TL plasman getirisi yabancı para maliyeti arasındaki farktan daha düşük oluşunun yarattığı faiz arbitraji olanağı, bankaların pozisyon açıklarının genişlemesine neden olmuştur.

(xxiii) 1997 yılında bankaların birleştirilmiş net kârları (dönem zararları indirildikten sonra) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 90.6 oranında artarak 485.421 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise banka kârları cari fiyatlarla % 142.9 oranında artış göstermiş idi. Banka kârlarındaki artış hızı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 142.9'dan % 90.6'ya gerilerken, reel olarak da % 37.3'den % 4.8'e düşmüştür. Banka kârlarında artış hızı

1995 yılından sonra reel olarak sırasıyla % 73.9, % 37.3 ve % 4.8 olarak yavaşlama göstermektedir.

Banka kârları düzenli bir gelişme göstermemekte 1986-1997 döneminde banka kârlarında yıllık artış hızı cari fiyatlarla en yüksek 1995 ve en düşük 1989 yılı olmak üzere, % 227.8 ile % 13.2 oranında dalgalanma göstermiş bulunmaktadır. Banka kârları ile ekonominin büyüme hızı arasında yakın bir ilişki gözlenmektedir. Gerçekten ekonominin hızla büyüdüğü 1990, 1992, 1993, 1995 ve 1996 yıllarında banka kârları hızla artarken, büyüme hızlarının çok düşük veya eksi olduğu yıllarda, örneğin 1989, 1991 ve 1994 yıllarında banka kârları da azalmıştır.

(xxiv) 1997 yılında banka kârlarında artış hızının yavaşlaması, bankaların kârlılık oranlarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bankaların özsermaye (ya da özkaynak) kârlılık oranı bir önceki yıla göre yıl sonu özkaynak tutarına göre % 47.1'den % 38.7'ye, ortalama özkaynak tutarına göre de % 64.3'den % 54.1'e gerilemiştir. 1997 yılında banka özkaynakları cari fiyatlarla % 131.8 oranında artarken banka kârlarında artış hızının % 90.6 düzeyinde kalışı, bankaların kârlılık oranlarında belirgin düşüşe neden olmuştur.

Bankalarda 1997 yılında da kârlılık oranları önceki yıllarda olduğu gibi banka grupları itibarıyla farklı olmuştur. Ticaret bankalarının dönem net kârı bir önceki yıla göre, % 94,3 oranında artarak 455.350 milyar TL'ye yükselmiştir. Ticaret bankalarında kâr artış hızı, cari fiyatlarla % 137.5'den %

94.3'e gerilerken reel olarak da % 34.3'den % 6.9'a gerilemiştir. Ticaret bankalarında kâr artış hızında belirgin yavaşlama, özkaynak kârlılık oranlarını da olumsuz yönde etkilemiş; özkaynak kârlılığı, yıl sonu özkaynak tutarına göre % 47.0'den % 40.2'ye yıllık ortalama özkaynak tutarına göre de % 63.8'den % 55.9'a düşmüştür.

Ticaret bankaları içinde en kârlı bankalar grubunu, 1996 yılı dışında, yabancı sermayeli bankalar oluşturmaktadır. Yabancı bankaların dönem net kârları, 1997 yılında cari fiyatlarla % 202.5, reel olarak da % 66.4 oranında artarak 40.167 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise yabancı sermayeli bankaların kârları cari fiyatlarla % 96.4 oranında artmış idi. Yabancı sermayeli bankaların kârlarında hızlı artış, özkaynak kârlılığını, ortalama özkaynak tutarına göre, % 78.8'den, % 98.5'e yükselmesine olanak vermiştir.

Özel sermayeli ticaret bankalarının dönem net kârları bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla % 87.6, reel olarak da % 3.2 oranında artarak 1997 yılında 372.252 milyar TL olmuştur. Özel sermayeli ticaret bankalarının kârlarında artış hızı, cari fiyatlarla % 121.1 düzeyinde % 87.6'ya gerilerken, reel olarak da % 25.0'den % 3.2'ye gerilemiştir. Özel ticaret bankalarının kârlarında artışın belirgin bir şekilde yavaşlaması, özkaynak kârlılığının, yıllık ortalama özkaynak tutarına göre, % 80.0'den, % 69.6'ya gerilemesine yol açmıştır.

Kamusal sermayeli ticaret bankalarının dönem net kârları ise 1997 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla

1989-1998... EFES PİLSEN VE SANAT...

1989 Herbie Mann (Konser) Jose Feliciano (Konser) **1990** Efes Pilsen Blues Festival I, Lezginka Halk Dansları Topluluğu (Gösteri) İstanbul Film Festivali (Çeşitli Sponsorluklar) **1991** Efes Pilsen Blues Festival II, İstanbul Film Festivali (Çeşitli Sponsorluklar) **1992** Efes Pilsen Blues Festival III, Olympia Brass Band (Konser) Evita (Müzikal) **1993** Efes Pilsen Blues Festival IV, Gizli Oturum (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) İstanbul Film Festivali (Çeşitli Sponsorluklar) **1994** Efes Pilsen Blues Festival V, İstanbul Annendir Çocuğum (Sinema Filmi) Antigone (Oyun, Yunus Emre Kültür Merkezi) Nikah Kaçdı (Oyun, Yunus Emre Kültür Merkezi) Swingle Singers (Konser), Kız Kulesi Aşkları (Sinema Filmi) Çözülmeler (Sinema Filmi) İstanbul Film Festivali (Çeşitli Sponsorluklar) **1995-1996** Efes Pilsen Blues Festival VI, Bir Kadının Anatomisi (Sinema Filmi) Yerçekimli Aşkılar (Sinema Filmi) Aşk Üzerine Söylenmemiş Her Şey (Sinema Filmi) Noel Baba ve Karun Hazineleri (Sinema Filmi) Bir Erkeğin Anatomisi (Sinema Filmi) Bir Şehir, Bir İnsan (Sinema Filmi) Mektup (Sinema Filmi) Akrebin Yolculuğu (Sinema Filmi) Yoluma Giderken (Sinema Filmi) Glub Glub (Oyun, Yllana Komedi Grubu) Viktor Pikaizen-Ahmet Kanneci (Konser) Seneye Bugün (Oyun, Tiyatro İstanbul) Nereye Kadar (Oyun, Tiyatro İstanbul) Çetin Ceviz (Oyun, Tiyatro İstanbul) Eskimeyen Oyun (Oyun, Tiyatro İstanbul) Aktör Kean (Oyun, Tiyatro İstanbul) Avusturya-Macaristan Haydn Orkestrası/İdil Biret (Konser) Çöplük (Oyun, Tiyatro Stüdyosu) Matmazel Julie (Oyun, TOBAV) Hadi Öldürsene Canikom (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Olmayan Kadın (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Yeşil Papağan Ltd. (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Bina (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) İlk Kadın (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Gitgel Dolap (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Maymun Davası (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) IV. Murat (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Kıyamet Sulanında (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Kamyon (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) İçerdeki (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Giydirici (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Abdülcanbaz (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Kardeş Sofrası (Oyun, AST) Bir Ceza Avukatının Anıları (Oyun, AST) Histeri (Oyun, Tiyatro Stüdyosu) İnadına Yaşamak (Oyun, AST) **1996-1997** Efes Pilsen Blues Festival VII, Otobüs (Oyun, AST) Oscar (Oyun, Tiyatrokare) Şaka Şaka (Oyun, Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu) Kadınlardan Konuşalım (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) 8 Kadın (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Babaannem Yüz Yaşında (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Orkestra (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Küheylan (Oyun, Hadi Çaman Yeditepe Oyuncuları) Kadı (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Yeni Baştan (Oyun, Tiyatro İstanbul) Hizmetçiler (Oyun, Tiyatro Oyunevi) Nihavend Mucize (Sinema Filmi) **1997-1998** Efes Pilsen Blues Festival VIII, Akrep (Oyun, AST) Sanat (Oyun, Tiyatro İstanbul) Eski Çamlar Bardak Oldu (Oyun, Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu) Tosca (Opera, Devlet Opera ve Balesi) Yosma (Oyun, Dostlar Tiyatrosu) Söyleyeceklerim Var (Oyun, Gülriz Sururi Tiyatrosu) Sen Beni Sevmiyorsun (Oyun, Yeditepe Oyuncuları) Karşık Pizza (Sinema Filmi) Avcı (Sinema Filmi) Antigone (Oyun, Tiyatro Oyunevi) Allahaismarladık Cumhuriyet (Sadri Ahişık Tiyatrosu) Küçük Bir İş İçin Yaşlı Bir Soytan Aranıyor (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu)

% 89.6, sabit fiyatlarla da % 4.2 oranında artarak 42.931 milyar TL olmuştur. Bir önceki yıl ise kamusal sermayeli ticaret bankalarının dönem net kârları, cari fiyatlarla % 905.4 reel olarak da % 568.0 oranında artış göstermiş idi. Kamusal sermayeli ticaret bankalarının kârlarında artış hızının yavaşlaması, bu bankalar grubunda özkaynak kârlılığının, ortalama özkaynak tutarına göre, % 22.1'den % 17.9'a gerilemesine neden olmuştur.

Kalkınma ve yatırım bankaları toplu olarak 1997 yılında 30.071 milyar TL. kâr açıklamışlardır, Kalkınma ve yatırım bankalarının dönem kârları 1997 yılında cari fiyatlarla % 48.8 oranında artarken reel olarak % 18.2 oranında azalmıştır.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda kamusal sermayeli bankalar 19.436 milyar TL. kâr sağlamışlardır. Dönem net kârları, bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 48.7 oranında artarken, reel olarak % 18.2 oranında azalış göstermiştir. 1996 yılında ise kalkınma ve yatırım bankaları kârları, cari fiyatlarla % 258.7, reel olarak da % 102.8 oranında artmış idi.

Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının kârlarının reel olarak azalışı, etkisini özkaynak kârlılığı üzerinde de göstermiş, söz konusu bankalar grubunun özkaynak kârlılığı, ortalama özkaynak tutarına göre % 65.0'den, % 29.2'ye gerileyerek dramatik bir düşüş göstermiştir.

Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları (yabancı sermayeli üç banka dahil) 1997 yılında 10.635 milyar TL kâr sağlamışlardır. Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankala-

rında kârları cari fiyatlarla % 49.1 oranında artarken, reel olarak % 18.0 oranında azalmıştır. Bu bankalar grubunun özkaynak kârlılığı da, ortalama özkaynak tutarına göre bir önceki yıla göre % 84.8'den % 69.7'ye gerilemiştir.

(xxv) 1997 yılında bankaların varlık kârlılığı (Dönem Net Kârı/Ortalama Varlık Top.) oranında, bir önceki yıla göre % 3.9'dan, % 3.4'e gerilemiştir. Banka varlıklarının cari fiyatlarla % 116.3 oranında artarken, banka kârlarının artış hızının % 90.7 oranında kalması, bankaların varlık kârlılığında da düşüşe yol açmıştır.

1997 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi, varlık kârlılığı, banka grupları arasında farklıdır. Varlık kârlılığı, ortalama varlık tutarına göre, ticaret bankaları grubunda % 3.4 düzeyinde oluşurken, kalkınma ve yatırım bankalarında % 3.8 olarak hafifçe daha yüksektir.

1997 yılında da ticaret bankaları grubunda varlık kârlılığı en yüksek bankalar yabancı sermayeli ticaret bankalarıdır. Bu bankaların varlık kârlılığı, ortalama varlık toplamına göre, % 6.8'dir. Yabancı sermayeli yatırım bankalarının varlık kârlılığı görece olarak yüksek olmakla beraber 1994 yılından bu yana azalma eğilimi göstermektedir. 1994 yılında % 12.1 düzeyinde olan varlık kârlılığı 1997 yılında % 6.8'e gerilemiştir.

Özel sermayeli ticaret bankalarında varlık kârlılığı, bir önceki yıla göre % 5.8'den, % 4.8'e düşmüştür. Kamusal sermayeli ticaret bankalarında da varlık kârlılığı 1997 yılında hafifçe geri-

lemiş, binde 9'dan binde 8'e düşmüştür.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda, varlık kârlılığı, kamusal sermayeli bankalarda % 4.1'den, % 3.2'ye gerilerken, özel sermayeli bankalarda da % 6.9'dan, % 6.0'ya düşmüştür.

(xxvi) Açıklanan bilançolara göre 1997 yıl sonu itibariyle bankaların takipteki kredileri tutarı 187.254 milyar TL'dir. Takipteki kredilerin % 54.8'i, 100.722 milyar TL'lik bölümü için karşılık ayrılmış olup, takipteki kredilerin net tutarı 86.532 milyar TL'dir. Bu verilere göre bankaların takipteki alacakları, cari fiyatlarla bir önceki yıla göre, brüt olarak % 146.1, net olarak da % 189.6 oranında artmıştır. Takipteki krediler, kredilerden ve bankaların varlık toplamından daha hızlı artmış olduğundan, 1997 yılında Takip-

teki Krediler/Krediler Oranı % 2.0'dan % 2.1'e, Takipteki Krediler/Varlık Toplamı Oranı da binde 8'den yaklaşık % 1.0'e yükselmiştir. Kaldı ki takipteki kredilerin % 54.8'i için de karşılık ayrılmış bulunmaktadır. Bu oranlara bakıldığında bankacılık sektörünün donuk veya batık kredi sorunu olmadığı izlenimi edinilmektedir. Ancak banka bilançolarında gösterilen Takipteki Alacaklar tutarının gerçekçiliği ve bunlar için ayrılan karşılıkların yeterliliği tartışma konusudur. Türkiye bankacılık sisteminin boyutu kesin olarak bilinmeyen bir donuk veya batık veya tahsili gecikmiş kredi sorunu vardır. Bilançolarda gösterilen Takipteki Alacaklar tutarı, gerçek boyutu yansıtmamaktadır.

(xxvii) Bankaların vergi yükü aşgari Kurumlar Vergisi uygulaması ve bazı vergi istisnalarının daraltılması nedeniyle 1991 yılından sonra artış

TABLO 1
Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar (1997 Sonu İtibariyle)

Bankalar	Sayı
-- Emisyon Bankası	1
T. C. Merkez Bankası	
- Ticaret, (Mevduat) Bankaları	59
• Ulusal Bankalar	41
Kamusal Sermayeli Bankalar	4
Özel Sermayeli Bankalar	37
• Yabancı Sermayeli Bankalar	18
- Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13
• Ulusal Bankalar	4
Kamusal Sermayeli Bankalar	3
Özel Sermayeli Bankalar	7
• Yabancı Sermayeli Bankalar	3
Toplam	73

göstermiştir. Vergi Karşılığı/Vergi Öncesi Kâr (Dönem zararı indirilmeden), oranı 1990-1996 yılları arasında sırasıyla % 8.0 ile % 23.0 arasında değişmiş, 1997 yılında ise % 24.8'e yükselmiştir. Bir önceki yıl ise söz konusu vergi yükü % 20.4 düzeyinde idi.

II. SAYISAL BİLGİLER VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımız 1997» isimli 205 no.lu yayını ile TCMB'nin «1997 Yıllık Rapor»undan yararlanarak, 1997 yılında bankacılık alanında gelişmeler aşağıdaki bölümde ayrıntılı ve sayısal olarak açıklanmıştır.

A. Kurumsal Gelişmeler

1 – Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar

1997 yıl sonu itibariyle ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı 72 olup, TCMB ile birlikte bu sayı 73'e yükselmektedir. Ülkemizde faaliyette bulunan bankalar niteliklerine ve sermaye gruplarına göre Tablo 1'de gösterildiği şekilde ayrıma tabi tutulabilir.

1997 yılı sonunda ülkemizde faaliyette bulunan bankalar işlevlerine göre, biri emisyon bankası (Merkez Bankası), 59 ticaret ve mevduat bankası, 13'ü de kalkınma ve yatırım bankası türündedir. Mülkiyet açısından TCMB dahil 8'i kamusal sermayeli banka, 44'ü özel sermayeli ulusal banka, 21'i yabancı sermayeli bankadır.

Bankalar Birliği'nin sınıflandırmasında Osmanlı Bankası, Saudi Amerikan Bankası İstanbul şubesinin Türkiye'de kurulan banka şekline dönüştürülmesi ile oluşan Ulusal Bank ve Turkish Bank, yabancı bankalar grubunda yer almakla beraber, gerçekte bu bankalar ulusal banka kimliğindedir. Bu düzeltme yapıldığında ülkemizde faaliyette bulunan yabancı banka sayısı 18'e inmekte, ulusal sermayeli özel banka sayısı da 47'ye yükselmektedir.

1997 yılında özelleştirilen Anadolu ve Denizbank'ın yeniden faaliyete geçmesi ve İngiliz ING Bank NV-ING Barings'in şube açması ile ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı 3 artarak TCMB dışında 72'ye yükselmiştir. Ayrıca kamusal sermayeli bankalar grubunda, yer alan Etibank, özelleştirme sonucu, özel sermayeli banka kimliği almıştır. Hollandanın önde gelen bankalardan Rabobank Türkiye'de şube açmak için izin almışsada, 1997 yıl sonu itibariyle faaliyete geçmemiştir.

2. Şube Sayısı

1997 yılında yurtiçi banka şube sayısı (TCMB dışında) bir önceki yıla göre 377, % 5.8 oranında artarak 6.798'e yükselmiştir. Bankaların yurtdışındaki şubeleri ile TCMB'nin şubeleri de dikkate alındığında şube sayısı 6.840'a ulaşmaktadır.

Yurtiçinde faaliyette bulunan şubelerin % 99.6'sı ticaret bankalarına ait bulunmaktadır. Ticaret (Mevduat) bankalarının 1997 sonu itibariyle yurtiçi şubelerinin dağılımı da; % 55.4 özel sermayeli ulusal bankalar, %

Bankaya kadar yorulmayın!

www.garanti.com.tr

Havale. E.F.T. Repo. Döviz. Hisse senedi. Yatırım fonu.
Vadeli, vadesiz mevduat. Kredi kartı, elektrik, telefon, su ödemeleri.
Hepsi bir tuşla. Hepsi bedava. Hepsi İnternet Şubesi'nde.
Üstelik garanti.net ile İnternet'e ulaşmak çok daha cazip.
garanti.net İnternet Erişim Paketi'nden yararlanmak için
(0 212) 630 17 30'u arayabilir ya da herhangi bir
Garanti şubesine başvurabilirsiniz.

ŞubeSiz Bankacılık,
hem telefonla hem İnternet'le,
sadece Garanti'de.

 GARANTI

ŞubeSiz® Bankacılık

Başka bir arzunuz?

42.9 kamusal sermayeli bankalar ve % 1.7 yabancı sermayeli bankalar şeklindedir.

1970-1997 döneminde banka şube sayısındaki gelişmeler Tablo II'de verilmiştir.

TABLO II
Banka Şube Sayısındaki
Gelişmeler
(1970-1997)

Yıllar	Şube Sayısı	Yıl içinde Açılan Şube Sayısı	Artış Oranı (%)
1970	3210	262	8.8
1971	3427	217	6.8
1972	3682	255	7.4
1973	4023	341	9.3
1974	4425	402	10.0
1975	4605	180	4.1
1976	4835	230	5.0
1977	5238	403	8.3
1978	5484	247	4.7
1979	5769	284	5.2
1980	5975	206	3.6
1981	6265	290	4.8
1982	6375	110	1.7
1983	6284	(91)	(1.4)
1984	6226	(58)	(0.9)
1985	6292	66	1.1
1986	6372	80	1.3
1987	6441	69	1.1
1988	6552	111	1.7
1989	6617	65	1.0
1990	6584	(33)	(0.5)
1991	6501	(83)	(1.3)
1992	6228	(273)	(4.2)
1993	6250	22	0.4
1994	6126	(124)	(2.0)
1995	6261	135	2.2
1996	6463	202	3.2
1997	6840	377	5.8

Banka şube sayısı, inceleme döneminde 1990 yılına değin, 1983 ve 1984 yılları dışında, artış eğilimi gösterdikten sonra, anılan yıldan itibaren azalmaya başlamış 1994 yılında 6126 düzeyine indikten sonra 1995 yılında % 2.2, 1996 yılında % 3.2, 1997 yılında % 5.8 oranında artarak, bankacılık tarihindeki en yüksek düzeyine ulaşmıştır.

1989-1994 döneminde banka şube sayısında azalış, (i) bankaların artan maliyetler karşısında daha rasyonel şube açma politikaları izlemeleri, (ii) mevduatın pahalı bir kaynak halini alması nedeniyle şube bankacılığının eski çekiciliğini yitirmesi (iii) büyük bankaların yurt çapında örgütlenmelerini hemen hemen tamamlamış olmaları, (iv) güneydoğu bölgesinde yaşanan olaylar, (v) elektronik bankacılığa geçiş sonucu şube anlayışının değişmesi ve ATM'lerin yaygınlaşarak sayılarının 4 bini aşması ile açıklanabilir.

Bazı küçük ve orta çaplı bankaların hızla büyüme stratejisini izlemeleri, kaynak olarak mevduata dönüş eğilimi, 1994 sonrasında şube sayısında yeniden artışa neden olmuştur.

T. Bankalar Birliği "Bankalarımız 1997" başlıklı yayınında şubelerin iller ve bölgelere göre dağılımını vermediğinden, Banka Şubelerinin Bölgeler Arası Dağılımı tablosu bu yılki incelemede yer almamıştır. Böyle olmakla banka şubelerinin Marmara, Ege ve Ortakuzey gibi gelişmiş yörelerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Üç büyük ilimizdeki (İstanbul, Ankara, İzmir) şube sayısının toplam yuritçi

şube sayısının % 40.0'nı aştığı hesaplanmaktadır.

B. Banka Kaynakları

Ticaret bankalarının ana kaynağını mevduat (Döviz Tevdiat Hesapları dahil) oluşturmakla beraber, banka kaynakları arasında özkaynaklar, TCMB kredileri, dış krediler bankalararası para piyasasından (İnterbank) sağlanan fonlar da yer almaktadır. 1992 yılında bu kaynaklara VDMK (Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler) de eklenmiştir. Bankaların başlıca kaynaklarında 1997 yılında gözlenen gelişmeler aşağıda açıklanmıştır.

1 - Özkaynaklar

Ülkemizde bankaların özkaynakları toplamı (TCMB dışında) ayrıntısı Tablo III'de gösterildiği gibi, 1997 yıl sonu itibarıyla 1.253.190 milyar TL'ye yükselmiştir. TCMB'de dahil edildiğinde bankacılık sisteminin özkaynakları toplamı 1.292.231 milyar TL'ye ulaşmaktadır.

1997 yılında banka özkaynakları (TCMB dışında) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 131.8 oranında artış göstermiştir. Bir önceki yıl ise bankaların özkaynak artışı % 115.2 düzeyinde idi. 1997 yılında bankalarda, özkaynak artış hızı cari fiyatlarla önceki yıllara göre daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir.

1997 yıl sonu itibarıyla bankaların özkaynak yapısı veya oluşumu % 72.8 ödenmiş sermaye, % 28.4 yenden değerlendirme fonları şeklindedir. Dönem zararı ve birikmiş zararlar, yedek akçeler tutarını aştığından, yedek

akçelerin özkaynaklara net katkısı yoktur. Dönem zararı ve birikmiş zararların yedek akçeler tutarını aşan bölümü ödenmiş sermayeden indirildiğinde, bankaların 1997 yıl sonu itibarıyla özkaynak yapısı, % 71.6 ödenmiş sermaye, % 28.4 değerlendirme fonları şeklini almaktadır. Bankaların özkaynak yapısı bir önceki yıla göre belirgin değişme göstermiştir. 1996 yılında bankaların özkaynak yapısı, % 53.9 ödenmiş sermaye, % 31.1 değerlendirme fonları, % 15.0 yedek akçeler şeklinde idi. 1997 yılında özkaynaklar içinde ödenmiş sermayenin payı belirgin bir şekilde artarken, yedek akçelerin payı eksiye dönüşmüştür.

Ticaret bankaları grubunun özkaynakları 1997 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 126.9 oranında artarak 1.131.372 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise ticaret bankalarının özkaynakları cari fiyatlarla % 111.3 artmış idi. Ticaret bankaları grubunda özkaynak artış hızı, yabancı, özel ve kamusal sermayeli bankalarda farklı olmuştur. 1997 yılında özkaynak artışı yabancı sermayeli bankalarda % 147.3, kamusal sermayeli bankalarda % 147.1 düzeyinde gerçekleşirken, özel sermayeli ticaret bankalarında % 117.2 oranında kalmıştır. 1997 yılında tüm banka gruplarında özkaynak artışı, cari fiyatlarla bir önceki yıldan hızlı olmuştur. Özkaynak artış hızı kamusal sermayeli bankalarda % 106.6'dan % 147.1'e, yabancı sermayeli bankalarda da % 130.2'den % 147.3'e yükselirken; artış hızı özel sermayeli bankalarda daha sınırlı ölçüler içinde kalmıştır. Özel sermayeli bankalarda özkaynak artışı

ancak % 112.1'den % 117.2'ye yükselmiştir.

1997 yıl sonu itibariyle ticaret bankalarının özkaynak yapısı, % 72.2 ödenmiş sermaye, % 29.2 değerlendirme fonları şeklindedir. Dönem zararları ve geçmiş yıllar zararları, yedek akçeleri aştığından, 1997 yıl sonu itibariyle yedek akçelerin özkaynaklara net katkısı yoktur. Zararların yedek akçeleri aşan bölümü ödenmiş sermayeden indirildiğinde 1997 yıl sonu itibariyle ticaret bankalarının özkaynak yapısı % 70.8 ödenmiş sermaye, % 29.8 değerlendirme fonları şeklini almaktadır. Ticaret Bankaları grubunda, özkaynak içinde ödenmiş sermayenin payı artarken, değerlendirme fonlarının payı

azalmış, yedek akçelerin payı ise eksiye dönmüştür. Bu yapı banka grupları itibariyle farklıdır. Kamusal sermayeli ticaret bankalarında özkaynak yapısı, % 61.4 ödenmiş sermaye, % 33.8 değerlendirme fonları, % 4.8 de yedek akçe (dönem zararı indirildikten sonra) şeklindedir. Buna karşı özel sermayeli ticaret bankalarının özkaynak yapısı, % 71.6 ödenmiş sermaye, % 28.4 değerlendirme fonu şeklindedir. Özel sermayeli ticaret bankalarında dönem zararı ve birikmiş zararlar yedek akçeleri aştığından, yedek akçelerle kapatılmamış zararlar ödenmiş sermayeden indirildikten sonra özkaynak yapısı belirlenmiştir.

TABLO III
Bankaların Özkaynakları (Milyar TL)
(1997 Sonu İtibariyle)

Bankalar	Ödenmiş Sermaye	Yedek Akçeler	Değerleme Fonları	Dönem Zararı	Geçmiş Yıllar Zararı	Özkaynak Toplamı
A. Ticaret Bankaları						
- Kamusal Sermayeli	209.193	30.955	115.077	14.538	-	340.687
- Özel Ulusal Sermayeli	560.540	97.464	208.295	67.902	65.805	732.592
- Yabancı Sermayeli	46.948	5.222	7.130	-	1.207	58.093
Ticaret Bankaları Toplamı	816.681	133.641	330.502	82.440	67.012	1.131.372
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları						
- Kamusal Sermayeli	82.460	11.371	20.520	5.474	6.743	102.134
- Özel Ulusal Sermayeli	12.250	1.829	2.324	158	191	16.054
- Yabancı Sermayeli	1.448	156	2.166	-	149	3.630
Kalkınma ve Yatırım Bankaları Toplamı	96.158	13.365	25.010	5.632	7.083	121.818
C. Bankalar Toplamı	912.839	147.006	355.512	88.072	74.095	1.253.190
D. T.C. Merkez Bankası	25	26.653	12.363	-	-	39.041
Genel Toplam	912.864	173.659	367.875	88.072	74.095	1.292.231

- Notlar:** (1) 1997 yılı dönem kârından yedek akçelere eklenecek bölüm özkaynaklara dahil edilmemiştir.
(2) Karşılıklar, serbest karşılık niteliğinde de olsa özkaynaklara dahil edilmemiştir.
(3) Dağıtılmamış geçmiş yıl kârları, özkaynak tutarına dahil değildir.
(4) Yedek akçeler Bankalar Kanununa göre ayrılan muhtemel zarar karşılıklarını da içermektedir.

Yabancı sermayeli bankaların öz-kaynak yapısı % 80.8 ödenmiş sermaye, % 12.3 değerleme fonları ve % 6.9 yedek akçe şeklindedir.

Yabancı bankalar özellikle 1980 yılından sonra ülkemize gelmiş olduklarından ve kârlarının önemli bir bölümünü ana merkezlerine transfer ettiklerinden, söz konusu bankalarda yeterli bir yedek akçe birikimi olmamıştır. Ayrıca, dar mükellef olan, ülkemizde şube açarak faaliyette bulunan yabancı bankaların, 1992 öncesinde yeniden değerlendirme hakları da olmadığından, büyük boyutlu değer artış fonları da oluşmamıştır. Bununla beraber son yıllarda yabancı bankaların öz-kaynak yapısında değişme gözlenmektedir.

Kalkınma ve yatırım bankalarının 1997 yılında öz-kaynakları bir önceki

yıla göre cari fiyatlarla % 190.6 oranında artarak 121.818 milyar TL'ye yükselmiştir. Anılan yıl sonu itibarıyla bu grup bankaların öz-kaynakları içinde ödenmiş sermayenin payı % 78.9, değerlendirme fonlarının payı % 20.5 olup, birikmiş zararlar nedeniyle yedek akçelerin öz-kaynaklara katkısı binde 6 gibi sınırlı düzeydedir.

2 – Mevduat

Ticaret bankalarında son yıllarda genel eğilim, kaynak yapısı içinde mevduatın payının azalması yönünde olmakla beraber, 1994 yılında yaşanan ekonomik bunalım bu eğilimi değiştirmiş, ticaret bankaları kaynakları içinde mevduatın payı anılan yıl % 68.7'ye, 1995'de de % 70.1'e yükselmiş ise de 1996 yılında % 68.6'ya, 1997 yılında da tekrar % 64.7'ye gerilemiştir.

TABLO IV
Toplam Mevduatta Gelişmeler (Milyar TL) 1985 - 1997

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari		Resmi		Diğer Mevduat	Döviz Tevdiatı	Toplam Mevduat
			Kuruluşlar Mevduatı	Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Bankalar Mevduatı			
1985	4.187	668	1.912	886	780	380	1.154	9.967	
1986	5.753	787	3.192	1.325	1.654	523	2.593	15.828	
1987	6.929	1.392	5.179	2.237	2.036	792	5.598	24.163	
1988	12.711	1.251	6.529	1.486	3.263	3.732	9.411	38.383	
1989	22.831	1.978	9.628	1.699	4.263	7.836	14.170	62.405	
1990	32.569	2.382	14.597	3.519	6.838	12.874	22.538	95.317	
1991	57.388	3.396	21.716	3.151	8.226	20.765	54.032	168.694	
1992	90.906	3.709	36.247	6.613	20.433	35.079	112.502	305.490	
1993	123.430	3.064	56.864	12.592	78.407	55.649	214.960	544.966	
1994	326.652	4.633	108.315	19.123	50.305	105.526	660.559	1.275.114	
1995	684.910	6.917	202.144	36.841	178.516	187.984	1.367.624	2.664.936	
1996	1.733.118	11.207	474.632	165.742	485.498	424.188	2.851.131	6.145.516	
1997	3.193.162	159	950.426	221.416	1.241.192	1.018.520	5.920.236	12.545.561	

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

Not: 1997 yılında Diğer Mevduat, altın depo hesapları da içermektedir.

**a) Mevduatta Gelişmeler
(Genel Olarak)**

1997 yıl sonunda genel mevduat hacmi, başka bir deyişle TL mevduat ile yabancı para mevduat toplamı, bir önceki yıl sonuna göre, cari fiyatlarla % 104.1 oranında artarak 12.545.561 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Mevduatta gelişmeler 1985-1997 dönemi itibariyle karşılaştırmalı olarak Tablo IV'de verilmiştir.

1997 yılında mevduatta gözlenen gelişmeler şöyle özetlenebilir:

i) 1997 yılında mevduatta artış, cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yaşanmıştır. Toplam mevduat cari fiyatlarla 1996 yılında % 130.6 oranında artmış iken, artış hızı 1997 yılında % 104.1'e gerilemiştir.

ii) 1997 yılında TL mevduatta artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre % 153.1'den, % 94.8'e geriler-

ken, yabancı para mevduatta artış hızı sırasıyla % 112.2 ve % 113.2 olarak belirgin bir değişiklik göstermemiştir. 1997 yılında yabancı para mevduat TL mevduattan daha hızlı arttığından mevduatın TL ve yabancı para dağılımı sınırlı ölçüler içinde de kalsa değişmiştir. 1996 yılına göre toplam mevduat içinde yabancı para mevduatın payı % 50.7'den, % 52.9'a yükselirken, TL mevduatın payı % 49.3'den % 47.1'e gerilemiştir.

iii) 1997 yılında DTH dışı mevduat türlerinin artış hızları farklı olmuştur. Anılan yıl cari fiyatlarla en hızlı artan mevduat türü, % 155.7 artışla bankalar mevduatı olmuştur. Bankalar mevduatını % 140.1 oranında artışla diğer mevduat (altın depo hesapları dahil), % 100.2 oranında artışla ticari kuruluşlar mevduatı % 84.3 oranında artışla tasarruf mevduatı, % 33.6 oranında artışla da resmi kuruluşlar mevduatı

TABLO V
Mevduatın Ana Grupları İtibariyle Bileşimi (%)
(1985 - 1997)

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğer Mevduatı	Döviz Tevdiatı
1985	42.0	6.7	17.2	8.9	7.8	3.8	11.6
1986	36.3	5.0	20.2	8.4	10.4	3.3	16.4
1987	28.7	5.8	21.4	9.3	8.4	3.3	23.1
1988	33.1	3.3	17.0	3.9	8.5	9.7	24.5
1989	36.6	3.2	15.4	2.7	6.8	12.6	22.7
1990	34.2	2.5	15.3	3.7	7.2	13.5	23.6
1991	34.0	2.0	12.9	1.9	4.9	12.3	32.0
1992	29.8	1.1	11.9	2.2	6.7	11.5	36.8
1993	22.6	0.6	10.4	2.3	14.4	10.2	39.5
1994	25.6	0.4	8.5	1.5	3.9	8.3	51.8
1995	25.7	0.3	7.6	1.4	6.7	7.0	51.3
1996	28.2	0.2	7.7	2.7	7.9	6.9	46.4
1997	25.5	-	7.6	1.7	9.9	8.1	47.2

izlemiştir. Mevduat sertifikası uygulamasına 1997 yılı başlarından itibaren son verildiğinden, 1997 yılı sonu itibariyle henüz vadesi dolmamış 159 milyar mevduat sertifikası banka bilançolarında yer almıştır. Bankalar karşılıklı (paralel) mevduat yaptıklarından, bankalar mevduatının önemli bir bölümü yapay fiktif mevduattır. Buna karşın 1997 yılında tasarruf mevduatının artış hızının yıllık fiyat artış hızında gerisinde kalması dikkati çekmektedir.

(iv) 1997 yılında DTH dışı mevduat türlerinde artış hızları, diğer kuruluşlar mevduatı dışında, bir önceki yıla göre yavaşlamıştır.

Artış hızı, resmi kuruluşlar mevduatında % 349.9'dan % 33.6'ya, tasarruf mevduatında % 153.0'den % 84.3'e, ticari kuruluşlar mevduatında % 134.8'den % 100.2'ye bankalar mevduatında da % 172.0'den % 155.7'ye gerilemiştir. 1997 yılında cari fiyatlarla artış hızı bir önceki yıla göre yükselen tek mevduat türü altın depo hesaplarını da içeren diğer kuruluşlar mevduatı olmuş, bu mevduat türünün artış hızı % 125.7'den % 140.1'e yük-

selmiştir. Bu yükselişte analizimizde altın depo hesaplarını da diğer kuruluşlar mevduatına eklememiz bir ölçüde etkili olmuştur. 1997 yıl sonu itibariyle altın depo hesapları, toplam mevduatın binde 3.0'nü oluşturmaktadır.

(v) 1997 yılında döviz tevdiat hesaplarında artış hızı önceki yıldan farklı olarak TL mevduat artış hızından yüksek olmuştur. 1997 yılında DTH'lar cari fiyatlarla % 107.7 oranında ararak 5.920.236 milyar TL'ye yükselmiştir.

(vi) 1997 yılında mevduat türleri itibariyle artış hızlarının farklı oluşu, mevduatın bileşimini (kompozisyonu) değiştirmiştir. Toplam mevduat içinde DTH'ların payı % 46.4'den % 47.2'ye bankalar mevduatının payı % 7.9'dan % 9.9'a, diğer mevduatın payı % 6.9'dan % 8.1'e yükselirken, tasarruf mevduatının payı % 28.2'den % 25.5'e, resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 2.7'den % 1.7'ye gerilemiştir. Ticari kuruluşlar mevduatının payı her iki yılda sırasıyla % 7.7 ve % 7.6 olarak belirgin bir değişiklik göstermemiştir.

TABLO VI
DTH Dışında Mevduatın Ana Türler İtibariyle Bileşimi (%) (1985 - 1997)

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikas	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı
1985	47.5	7.6	21.7	10.1	8.8	4.3
1986	43.5	6.0	24.1	10.0	12.5	3.9
1987	37.3	7.5	27.9	12.0	11.0	4.3
1988	43.9	4.3	22.5	5.1	11.3	12.9
1989	47.4	4.1	20.0	3.5	8.8	16.2
1990	44.8	3.3	20.0	4.8	9.4	17.4
1991	50.0	3.0	18.9	2.8	7.2	18.1
1992	47.1	1.9	18.8	3.4	10.6	18.2
1993	37.4	0.9	17.2	3.8	23.8	16.9
1994	53.2	0.7	17.6	3.1	8.2	17.2
1995	52.8	0.5	15.6	2.8	13.8	14.5
1996	52.6	0.3	14.4	5.0	14.8	12.9
1997	48.2	-	14.3	3.4	18.7	15.4

(vii) 1996 yılında DTH dışı mevduatın bileşimi (kompozisyonu) de değişmiş; bankalar mevduatın payı % 14.8'den % 18.7'ye diğer kuruluşlar mevduatının payı da % 12.9'dan % 15.4'e yükselirken; tasarruf mevduatının payı % 52.6'dan % 48.2'ye, resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 5.0'den % 3.4'e gerilemiştir. Ticari kuruluşlar mevduatının, DTH dışı mevduat içindeki payı da, her iki yılda sırasıyla % 14.4 ve % 14.3 olarak hemen hemen aynı kalmıştır.

(viii) 1985-1997 döneminde toplam mevduatta yıllık artış hızı düzenli olmamış, cari fiyatlarla en düşük 1987 ve en yüksek 1994 yılı olmak üzere % 52.7 ile % 134.0 arasında değişmiştir. Fiyat artış hızı, ekonominin büyüme hızı ve izlenen faiz-kur politikaları mevduat artış hızı üzerinde etkili olmuştur.

(ix) Toplam mevduatın mevduat türleri itibariyle bileşiminde 1985- 1997 döneminde "Tablo V"de izleneği gibi değişiklik göstermiştir.

Mevduatın ana gruplar itibariyle bileşimi 1985-1997 dönemi itibariyle incelendiğinde, döviz tevdiatının payının 1996 yılı dışında sürekli artış göstererek 1985 yılında toplam mevduat içinde % 11.6 düzeyinde olan payının 1995 yılında % 51.3 yükseldiği ancak, bu payın 1996 yılında % 46.4'e gerilediği, 1997 yılında da % 47.2 düzeyinde olduğu görülmektedir. TL.'nin sürekli değer yitirisi, bankaların vadesiz TL hesaplarına düşük faiz uygulamaları, kısa süreli parasal birikimlerin döviz çevrilerek bankalara yönelmesine neden olmaktadır. Bankalarda yabancı para ile olan mevduatın ulu-

sal para ile olan mevduattan daha fazla olması, bankacılık sisteminin bir özelliğini oluşturmaktadır.

1985-1997 döneminde toplam mevduat içinde payı artan diğer bir mevduat türü Diğer Kuruluşlar Mevduatı veya kısaca Diğer Mevduat olmuştur. Diğer mevduatın toplam mevduat içindeki payı 1985 yılında % 3.8 düzeyinde iken bu pay 1997 yılında % 8.1 olmuştur. Bu artışı büyük ölçüde sağlayan tanım değişikliğidir. Gerçekten 1985 yılında mevduat tasnifine ayrı bir mevduat türü olarak dahil edilen, sosyal güvenlik kurumları mevduatı yanısıra dernek, tesis, vakıf, sendika ve birliklerin, noterlerin, apartman yöneticilerinin, yabancı elçilik ve konsoloslukların TL mevduatını da içeren diğer kuruluşlar mevduatı (diğer mevduat) özellikle 1988 yılında tanım değişikliği yapılarak, sosyal güvenlik kurumları mevduatının resmi mevduattan çıkarılarak bu türe dahil edilmesinden sonra hızlı bir gelişme göstermiştir. 1985 yılında diğer kuruluşlar mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 3.8 düzeyinde iken, bu pay özellikle 1988 yılındaki tanım değişikliği nedeni ile büyük sıçrama yapmış ve 1990 yılında % 13.5'e kadar yükselmişse de izleyen yıllarda bu düzeyini koruyamayarak 1997 yılında % 8.1 olmuştur.

Tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payı, 1980 sonrası genelde düşme eğilimi göstermiş, 1985 yılında % 42.0 düzeyinde olan pay 1997 yılında % 25.5'e gerilemiş, bazı yıllardaki görece yükselişler bu genel eğilimi değiştirmemiştir.

Mevduat sertifikası, toplam mev-

duat içinde payı en hızlı düşen mevduat türünü oluşturmuştur. 1985 yılında % 6.7 düzeyinde olan pay 1996 yılında binde 3'e değin gerilemiştir. Mevduat sahiplerinin kimliklerinin tespiti gereği, 1997 yılı başından itibaren mevduat sertifikasının mevduat türleri arasından çıkarılmasına yol açmıştır.

Ticari kuruluşlar mevduatının toplam mevduat içindeki payı 1985 yılında % 19.2 düzeyinde iken, 1987 yılında % 21.4'e kadar yükseldikten sonra genelde düşüş göstererek 1997 yılında % 7.6'ya inmiştir.

Resmi kuruluşlar mevduatının payı 1985 yılında % 8.9 düzeyinde iken, 1997 yılında % 1.7'ye değin gerilemiştir. Bu gerileyişte, 1987 yılından sonra sosyal güvenlik kurumları mevduatının, tanım değişikliği yapılarak, resmi mevduattan diğer kuruluşlar mevduatına aktarılması etkili olmuştur.

Mevduat türleri içinde en oynak mevduat türü bankalar mevduatı olup, söz konusu mevduatın toplam mevduat içindeki payı % 14.4 ile % 3.9 arasında değişme göstermiş, bu pay 1997 yılında % 9.9 olmuştur.

(x) DTH'lar dışı mevduatın ana türler itibariyle bileşimi de (kompozisyonu) 1985-1997 döneminde Tablo VI da izleneceği gibi değişme göstermiştir.

Tasarruf mevduatının DTH dışı mevduat içindeki payı 1985-1997 döneminde % 53.2 ile % 37.3 arasında değişmiş, 1985 yılında % 47.5 iken 1997 yılında da % 48.2 olmuştur. Tasarruf mevduatı, aşağıdaki bölümlerde daha ayrıntılı olarak açıklandığı gi-

bi, düzenli gelişme gösteren bir mevduat türü olmayıp, artış hızları cari fiyatlarla önemli ölçüde dalgalanma göstermektedir. Son yıllarda, bu dalgalanmanın büyük boyutlu olduğu gözlenmektedir. Tasarruf mevduatının yıllık artış hızları cari fiyatlarla 1985-1997 döneminde en düşük 1987 ve en yüksek 1994 yılları olmak üzere % 21.1 ile % 164.6 arasında dalgalanmıştır. Fiyat artış hızı izlenen faiz politikası, alternatif yatırım araçlarının getirisi, tasarruf mevduatının, yıllar itibariyle cari fiyatlarla tasarruf mevduatı artış hızını etkilemektedir.

1985-1997 döneminde DTH dışı mevduat içinde payı hızla azalan mevduat türü, mevduat sertifikası olmuştur. Mevduat sertifikasının DTH dışında mevduat içindeki payı 1985 yılında % 7.6 düzeyinde iken 1997 yılında uygulamadan kaldırılmıştır. Aslında bankaların çıkarmış olduğu bir menkul değer olan mevduat sertifikası bankalar için önemli bir kaynak oluşturmamıştır. Mevduat sertifikası ülkemizde kullanımı gelişmeyen bir finansal araç olmuştur. 1992 yılından itibaren repo işlemlerinin yasallaşması, bankaların Varlığa Dayalı Menkul Kıymet Çıkarmaları, mevduat sertifikaları için ikinci pazarın gelişmemiş olması, araçlar eliyle para piyasalarında pazarlama olanağının bulunmaması, Veraset ve İntikal Vergisi'nden kaçınma dışında vergi avantajının olmaması, ülkemizde mevduat sertifikasının gelişmesini sınırlayan etkenler olmuş, 1997 yılında da uygulamadan kaldırılmıştır.

Ticari kuruluşlar mevduatının (ticari mevduatın) DTH dışı mevduat içindeki payı azalma eğilimi göster-

mektedir. 1980'li yılların başlarında Türkiye'de toplam mevduatın yaklaşık üçte birini ticari mevduat oluştururken, bu oran 1997 yılında TL mevduatın % 14.3 düzeyine değin gerilemiştir. Ekonominin büyüme hızı ile birlikte enflasyon oranı, ticari mevduatın artış hızını belirleyen en önemli etkenler olarak görülmektedir. Ayrıca son yıllarda repo işlemlerinin yaygınlaşması, firmaların geçici fon fazlalarını repo işlemleriyle veya doğrudan Hazine Bonolarına yatırarak değerlendirmeleri, 1987 yılından bu yana kuşkusuz ticari mevduat artış hızını frenleyen diğer etmenler olmaktadır.

Ticari mevduat yıl sonlarında yapay işlemlerle kabarık gösterilmeye elverişli mevduat türüdür. Bankalarımız genellikle yıl sonlarında ticari mevduatı kabarık göstermektedirler. Ancak, bu işlem her yıl sistematik bir şekilde yinelenmediğinden, genel eğilimi fazla etkilememektedir.

Ülkemizde düzenli gelişme göstermeyen bir mevduat türü de bankalar mevduatıdır. 1970'li yıllarda bankalar mevduatı artış hızını belirleyen en önemli etken, bankalar mevduatı şeklinde ülkemize gelen Döviz Çevrilebilir Türk Lirası Mevduat Hesapları (DÇM'ler) olmuştur. Son yıllarda böyle bir etken söz konusu olmadığı halde, bankalar mevduatı artış hızı, oldukça geniş aralık içinde değişmektedir. Bankalar mevduatının yıllık artış hızı 1985-1997 döneminde eksi % 35.8 ile artı % 287.3 arasında değişmiş, 1994 yılında cari fiyatlarla dahi azalış gösterirken, 1995 yılında en hızlı artan mevduat türü olmuştur. İncelemeler döneminde bankalar mevdu-

atının cari fiyatlarla en hızlı arttığı yıl 1993 yılıdır.

Bankalar mevduatı artış hızını belirleyen üç etkenden söz edilebilir: (i) Bankaların dış kaynak kullanımları, (ii) bankalararası (İnterbank) piyasasının gelişmesi, (iii) bankaların karşılıklı mevduat yaparak yıl sonlarında mevduatlarını yüksek gösterme eğilimleri ve denetim-gözetim organlarının saptadıkları bazı rasyoları yasal düzeyde tutturma çabaları.

Bankaların kullandıkları dış kredilerin bir bölümünü, bankalar mevduatı hesabından göstermeleri olasıdır. Bu nedenle bankalar mevduatı artış hızını, bir ölçüde de olsa, yine bankalarca kullanılan dış kaynakların etkilediği söylenebilir.

1986 yılından bu yana TCMB'nin gözetim ve denetimindeki bankalar arası para piyasasının gelişmesi, fon fazlası olan bankaların diğer bankalara mevduat olarak yatırma yerine, fon fazlalıklarını bu piyasada kısa süreli olarak satma olanağı sağlamıştır. Bankalararası para piyasasının gelişmesi, kuşkusuz bankalar mevduatını etkilemekte, Bankalararası Para Piyasası'nda işlemleri, bilançolarda ayrıca yer almaktadır. TCMB gözetimindeki Bankalararası Para Piyasası'nda faiz haddinin zaman zaman denetim altında tutulması, bazı kısıtlamamalar getirilmesi de, bankalar mevduatını etkilemektedir.

Bankalar mevduatı da yıl sonlarında yapay işlemlerle kabarık gösterilmeye elverişli mevduat türüdür. Bankalar yıl sonlarında, karşılıklı mevduat yaparak, toplam mevduatlarını yüksek gösterebilmektedirler. Türki-

ye'de konsolide mevduat hesaplanırken çift sayımı önlemek için, yurt içinde bankaların birbirlerine yaptıkları mevduatın elimine edilmesi gerekir.

1985-1997 döneminde bankalar mevduatının DTH dışında mevduat içindeki payı, en yüksek düzeyine % 23.8 olarak 1993 yılında yükselmiş, en düşük düzeyine ise % 7.2 olarak 1991 yılında inmiştir.

Resmi mevduatta 1980'li yılların başlarında TL mevduat içinde % 10.0 dolayında pay taşırken 1988 yılında tanım değişiklikleri yapılarak, sosyal güvenlik kurumları mevduatının diğer kuruluşlar mevduatı (diğer mevduat) kapsamına alınması üzerine, toplam mevduat içindeki payı önemli boyutta azalmış 1995'de % 2.8'e değin geriledikten sonra 1997 yılında % 3.4 olmuştur.

T.C. Merkez Bankası Yasası'na göre; "Hazine ve katma bütçeli idarelerle, özel idare ve belediyelere ait paraların, kurulu olduğu yerde Merkez Bankası şubelerine, kurulu bulunmadığı yerlerde de muhabirlerine yatırılması" zorunlu bulunmaktadır. (1211 sayılı Kanun m. 41) Bu nedenle de resmi mevduat, daha çok T.C. Merkez Bankası'nı muhabiri T.C. Ziraat Bankası'nda toplanmaktadır. Nitekim 1997 sonu itibariyle de resmi mevduatın önemli bölümü T.C. Ziraat Bankası'nda toplanmış bulunmaktadır.

1985 yılında mevduat tasnifine ayrı bir mevduat türü olarak eklenen diğer kuruluşlar mevduatının (diğer mevduatın), 1985 yılında TL mevduat içindeki payı % 4.3 düzeyinde iken, tanım değişikliği ile sosyal güvenlik

kurumlar mevduatının bu türe eklenmesi sonucu DTH dışı mevduat içindeki payı hızlı artış göstererek 1992 yılında % 18.2 kadar yükseldikten sonra gerileyerek 1996 yılında % 12.9'a inmiştir.

(xi) Mevduatın kaynağı veya kurumsal sektörler itibariyle dağılımı «Tablo VII»de verilmiştir.

1997 Kasım ayı sonu itibariyle mevduatın kurumsal sektörler arasında dağılımı veya kaynağı, % 77.6 özel sektör, % 7.6 (sosyal güvenlik kurumları da dahil) kamu sektörü, % 9.7 mali sektör ve % 5.1 yurtdışı mevduat şeklindedir. Özel sektör mevduatı, gerçek kişilere ait tasarruf mevduatı, ticari kurumlar mevduatı, yurtdışında yerleşik kişilerin yabancı para mevduatı, kâr amacı gütmeyen kurumların mevduatını kapsamaktadır. Kamu sektörü mevduatı da, sosyal güvenlik kurumları mevduatı, bütçeye ait hesaplar, bütçe dışı fonlar, mali olmayan kamu girişimlerinin ve yerel yönetimlerin mevduatını içermektedir. Mali kurumlar mevduatı, esas itibariyle bankalar mevduatından oluşmaktadır.

Mevduatın kurumsal sektörler itibariyle dağılımı 1990-1997 gibi daha geniş bir zaman aralığında incelendiğinde, mevduat içinde özel sektörün payının % 77.6 olarak değişmediği, kamu sektörü mevduat payının % 14.1'den % 7.6'ya gerilediği, mali kurumlar mevduatının payının da % 7.2'den % 9.7'ye yükseldiği görülmektedir. Ancak, 1997 yılına ilişkin rakamlar Kasım ayı sonu itibariyledir. Yıl sonu itibariyle bu payların bir ölçüde değişmesi olasıdır. Ancak, bu değişimin genel eğilimi etkilemesi beklenmemektedir. Tablonun ortaya koydu-

ğu gibi, özel kesim mevduatı içinde yurtiçinde yerleşiklerin yabancı para mevduatı payı son yıllarda bir ölçüde gerilemekle beraber genelde artmakta, özel girişimlerin mevduatı ise görece olarak azalmaktadır. Söz konusu dönemde yurt içinde yerleşik kişilerin yabancı para mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 22.4'den % 40.8'e yükselmiş bulunmaktadır. Ayrıca bu dönemde yurtdışı mevduatın payı da sürekli yükselerek % 1.1'den

% 5.1'e çıkmıştır.

(xii) 1997 sonu itibarıyla toplam mevduatın vade yapısı % 21.3 vadesiz mevduat, % 21.2 bir ay vadeli mevduat, % 32.7 üç ay vadeli mevduat, % 15.5 altı ay vadeli mevduat, % 9.2 bir yıl ve daha uzun süreli vadeli mevduat şeklindedir. Mevduatın vade yapısı bir önceki yıla göre değişime göstermiş, vadeler genelde kısalmıştır. Bir önceki yıla göre vadesiz mevduatın payı % 26.3'den % 21.3'e

TABLO VII
Mevduatın Kurumsal Sektörler İtibarıyla Dağılımı (%) (1990-1997)

Kurumsal Sektörler	1990	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Kamu Sektörü Mevduatı	14.1	8.9	8.3	6.3	5.6	7.3	7.6
Merkezi Yönetim	9.6	5.4	5.2	3.8	2.8	3.9	5.9
Kamu Girişimleri (Mali Olmayan)	3.0	2.5	2.1	1.7	2.0	2.4	1.0
Yerel Yönetimler	1.5	1.0	1.0	0.8	0.8	1.0	0.7
Mali Kurumlar Mevduatı	7.2	6.3	14.4	3.6	7.0	7.9	9.7
Bankalararası Mevduat	6.1	5.7	13.8	3.0	6.6	7.3	9.1
Diğer Mali Kuruluşlar Mevduatı	1.1	0.6	0.6	0.6	0.4	0.6	0.6
Özel Sektör Mevduatı	77.6	84.8	75.1	86.9	83.1	81.0	77.6
Tasarıf Mevduatı (Gerçek Kişiler)	34.4	30.5	23.4	27.0	26.8	29.4	26.8
Özel Girişimler (Ticari Kuruluşlar)	11.0	8.6	7.7	6.5	5.2	4.8	4.0
Diğer Kurumlar	7.3	8.4	7.6	6.3	5.8	5.7	6.0
Yurtiçi Yerleşiklerin Yabancı Para Mevduatı (Yurtiçi)	22.4	34.2	35.8	46.7	45.0	41.0	40.8
Mevduat Sertifikası	2.5	1.3	0.6	0.4	0.3	0.1	-
Yurtdışı Mevduat	1.1	1.8	2.2	3.2	4.3	3.8	5.1
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

gerilerken vadeli mevduatın payı % 73.7'den, % 78.7'ye yükselmiştir. Enflasyon ve faizlerin oynaklığı, vadeli mevduatın daha çok kısa sürelerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Son yıllarda vadeli mevduat özellikle 3 ay vadeli hesaplarda toplanmaktadır. 1997 yıl sonu itibariyle vadeli mevduatın dağılımı; 1 ay vadeli % 26.9, 3 ay vadeli % 41.6, 6 ay vadeli % 19.7, 1 yıl ve daha uzun vadeli % 11.7 şeklindedir. Bir önceki yıla göre vadeli mevduatın vade dağılımı belirgin bir değişme göstermemiş, 6 aylık ve yıllık mevduatın dörtte üçünden fazlası bir ve üç ay vadelide toplanmıştır. Benzer vade dağılımı DTH'larda gözlenmektedir. 1997 yıl sonu itibariyle DTH'ların vade dağılımı; % 21.9 vadesiz, % 18.1 bir ay vadeli, % 36.1 üç ay vadeli, % 9.4 altı ay vadeli % 14.5 bir yıl ve bir yıldan daha uzun vadeli şeklindedir.

(xiii) Mevduatın bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1970-1997 dönemindeki değişimler "Tablo VIII" de izlenebilir.

1997 yılında mevduatın bölgele-rarası dağılımı bir önceki yıla göre değişmiş, Marmara Bölgesi'nin payı artarken, diğer bölgelerin payları ya değişmemiş ya da azalmıştır. Tablo VIII'de izlenebileceği gibi, bir önceki yıla göre, toplam mevduat içinde Marmara Bölgesi'nin payı % 47.7'den % 49.9'a yükselirken, Ortakuzey Bölgesinin payı % 22.5'den % 21.7'ye, Ege Bölgesi'nin payı % 12.5'den % 11.7'ye, Akdeniz Bölgesi'nin payı % 6.5'den % 6.3'e, Ortaküney Bölgesi'nin payı % 3.6'dan % 3.2'ye, Ortadoğu Bölgesinin payı % 1.7'den %

1.6'ya gerilemiştir. Güneydoğu Bölgesi'nin payı binde 8 ve binde 9, Karadeniz Bölgesi'nin payı da % 4.0 olarak değişme göstermemiştir.

Mevduatın bölgelerarası dağılımı 1970-1997 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde incelendiğinde, Marmara Bölgesi'nin payının % 39.1'den % 49.9'a yükseldiği; buna karşı kalkınmada gerice yöreler olarak nitelendirilebilecek bölgelerin paylarının azaldığı görülmektedir. 1970 yılında Kuzeydoğu, Güneydoğu, Ortadoğu ve Ortaküney bölgelerinin toplam mevduat içindeki payı % 10.9 iken, bu oran 1997 sonunda % 6.4'e değin gerilemiştir. Karadeniz Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki görece payında düşüş daha dikkat çekici boyutlarda olmuş; bu bölgenin toplam mevduat içindeki payı 1970-1997 döneminde, % 7.9'dan % 4.0'e gerilemiştir. Bu dönemde Ege Bölgesi'nin payı da % 13.5'den % 11.7'ye inmiştir. Akdeniz Bölgesi'nin payı % 6.5 ve % 6.3 olarak, Ortakuzey Bölgesinin payı da sırasıyla % 22.1 ve % 22.5 olarak belirgin değişiklikler göstermemiştir. "Tablo VIII" ülkemizde mevduat dağılımı açısından dengesizliğin uzun sürede azalmadığını, tersine artarak sürdüğünü ortaya koymaktadır.

(xiv) Türk bankacılık sisteminin yurt dışına açılma çabalarına karşın, ulusal bankalarımızın yurt dışındaki 21 şubesinin topladığı mevduat 1997 yıl sonu itibariyle 1.037.504 milyar TL olmuştur. Kuzey Kıbrıs dahil dış ülkelerde toplanan mevduatın toplam mevduat içindeki payı % 8.3 düzeyinde olup, bir önceki yıl düzeyi olan % 6.9'a göre yükselmiştir. Yurtdışı şubelerin mevduatı esas itibariyle bankalar

mevduatı ile DTH'lardan oluşmaktadır.

b) Tasarruf Mevduatında Gelişmeler

Toplam mevduatın iki ana ögesi ni tasarruf mevduatı ile DTH'lar oluştuğundan, bu iki mevduat türüne ilişkin daha ayrıntılı bilgi verilmiştir.

1997 yıl sonu itibarıyla toplam mevduat içinde % 25.5, DTH dışı mevduat içinde % 48.2 paya sahip olan tasarruf mevduatında gelişmeler ana hatları ile şöyle özetlenebilir.

(i) Tasarruf mevduatı, cari fiyatlarla 1997 yılında % 84.3 oranında artarak yıl sonunda (mevduat sertifikası hariç) 3.193.612 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise tasarruf mevduatında artış oranı % 153.0 idi. 1997 yılında tasarruf mevduatında artış hızı, bir önceki yıla göre belirgin bir şekilde yavaşlamıştır. Tasarruf mevduatında gelişmeler düzenli olmamakta, önemli dalgalanmalar göstermektedir.

Gelişmeler tasarruf mevduatının izlenen döviz kuru ve faiz politikalarından etkilendiği özellikle vadeli mevduatın faize ve alternatif yatırım araçlarının getirisine karşı duyarlı olduğunu göstermektedir.

(ii) 1997 yılında da vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatındaki artış hızları farklı olmuş, vadeli mevduat % 85 oranında artarken, vadesiz tasarruf mevduatında artış hızı daha yavaş % 75.8 olmuştur. Bir önceki yılda da vadeli tasarruf mevduatı % 154.0 oranında artarken, vadesiz mevduatta artış hızı % 141.4 düzeyinde olmuş idi.

(iii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatında gelişme hızlarının az da olsa farklı oluşu, tasarruf mevduatının vade bileşimini etkilemiş; vadeli tasarruf mevduatının payı % 92.3'den hafifçe % 92.7'e yükselirken, vadesiz tasarruf mevduatının payı % 7.7'den, % 7.3'e gerilemiştir. Tasarruf mevduatının vadeli vadesiz ayrımı ve tasarruf mevduatının vade yapısında 1970-1997 döneminde görülen değişimler "Tablo IX'da gösterilmiştir.

TABLO VIII
Mevduatın Bölgelerarası Dağılımı (%)

Bölgeler	1970	1980	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Ortakuzey	22.1	20.8	23.5	25.7	26.5	25.5	26.6	23.7	22.3	21.8	22.5	21.7
Ege	13.5	12.9	13.0	12.8	12.5	13.2	13.3	12.0	13.8	13.4	12.5	11.7
Marmara	39.1	44.9	42.8	42.0	42.3	40.8	39.7	45.2	42.0	44.7	47.7	49.9
Akdeniz	6.5	7.2	7.0	6.5	6.1	6.7	6.9	6.2	7.5	7.3	6.5	6.3
Kuzeydoğu	1.8	1.5	1.1	1.2	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.8	0.7	0.7
Güneydoğu	1.4	1.2	1.0	1.0	1.1	1.1	1.1	1.1	1.0	0.9	0.8	0.9
Karadeniz	7.9	5.6	5.3	5.0	4.7	5.2	5.0	4.7	5.2	4.7	4.0	4.0
Ortadoğu	3.3	2.2	2.1	2.0	2.0	2.2	2.2	2.1	2.3	2.0	1.7	1.6
Orta Güney	4.4	3.7	4.2	3.8	3.8	4.3	4.2	4.0	4.9	4.4	3.6	3.2

«Tablo IX», tasarruf mevduatının vade yapısının son yıllarda ne kadar dramatik bir değişim geçirdiğini ortaya koymaktadır. Vadesiz tasarruf mevduatının tasarruf mevduatı içindeki payı 1970'li yıllarda % 70.0 dolayında iken, bu pay 1997 yılında % 7.3 olarak bankacılık tarihimizdeki en düşük düzeyine inmiştir. Buna karşı vadedeli tasarruf mevduatının tasarruf mevduatı içindeki payı, 1970'li yıllarda % 30.0 dolayında iken, 1997 yılında % 92.0 düzeyine de aşmıştır.

(iv) 1997 yılında tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımında bir önceki yıla göre belirgin değişim olmamıştır. Gerçekten bir önceki yıla göre tasarruf mevduatı içinde Marmara Bölgesi'nin payı % 47.4'den % 46.4'e, Ortakuzey Bölgesinin payı da % 13.7'den % 13.4'e gerilerken, diğer bölgelerin payları ya değişmemiş ya da hafifçe yükselmiştir. Tasarruf mevduatı içinde Ege Bölgesi'nin payı % 18.3'den % 18.7'ye, Akdeniz Bölgesi'nin payı % 9.8'den % 10.0'na, Karadeniz Bölgesi'nin payı % 4.7'den % 5.0'e, Ortakuzey Bölgesi'nin payı da % 2.4'den % 2.6'ya yükselmiştir. Güneydoğu Bölgesi'nin payı binde 9 ve % 1.0, Kuzeydoğu Bölgesinin payı da binde 9 olarak değişim göstermiştir.

(v) Tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımı ve dağılımın 1970-

1997 döneminde göstermiş olduğu eğilim, «Tablo X»de izlenebilir.

1970-1997 döneminde tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımındaki gelişmeler incelendiğinde, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinin paylarının arttığı, diğer bölgelerin paylarının azaldığı görülmektedir. Gerçekten 1970-1997 döneminde Marmara Bölgesi'nin payı % 37.1'den % 46.4'e, Ege Bölgesi'nin payı % 15.6'dan % 18.7'ye, Akdeniz Bölgesi'nin payı % 7.3'den % 10.0'na yükselmiş; buna karşılık kalkınmada gerice olarak nitelendirilebileceğimiz bölgelerin payı giderek azalma eğilimi göstermiştir. Gerice veya kalkınmada öncelikli yöre olarak nitelendirilebilecek dört bölgenin (Kuzeydoğu, Güneydoğu, Ortadoğu, Ortakuzey) toplam tasarruf mevduatı içindeki payları 1970 yılında % 12.4 düzeyinde iken, 1997 yılında «Tablo X»de gösterildiği gibi % 6.5'e düşmüştür. «Tablo X», ülkemizde bölgelerarası dengesizliklerin diğer bir göstergesini oluşturmaktadır.

Tasarruf mevduatı içindeki payı dramatik biçimde azalan bölgelerden biri de, Türkiye'nin gelişmiş yöreleri arasında yer alan Ortakuzey bölgesidir. Ortakuzey Bölgesi'nin tasarruf mevduatı içindeki payı 1970-1997 döneminde % 18.0'dan % 13.4'e düşmüştür. Bu düşüşte, mevduata ilişkin

TABLO IX
Tasarruf Mevduatının Vade Dağılımı (%)

Mevduat türü	1970	1980	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Vadeli Tas.	32.8	46.6	85.2	8.52	83.8	87.3	86.6	84.2	89.4	91.9	92.3	92.7
Vadesiz Tas.	67.2	53.4	14.8	14.8	16.2	12.7	13.4	15.8	10.6	8.1	7.7	7.3

tanım değişiklikleri önemli bir etken-
dir. Nitekim bu bölgenin toplam mev-
duat içindeki payı, diğer kuruluşlar ve
resmi mevduatın Ankara'da toplan-
ması nedeniyle, tasarruf mevduatın-
daki payının aksine göre belirgin bir
değişime göstermektedir.

Tasarruf mevduatındaki gelişme-
ler incelenirken, 1985 yılından itiba-
ren mevduat sertifikası ile diğer kuru-
luşlar mevduatının, tasarruf mevduatı
kapsamı dışında gösterildiği dikkate
alınmalıdır.

(vi) Tasarruf mevduatının büyük-
lük ve hesap adetleri itibariyle 1997
yılında dağılım «Tablo XI» de verilmiş-
tir.

«Tablo XI», tasarruf mevduatının
hesaplar itibariyle dağılımındaki den-
gesizliği ortaya koymaktadır. Sayı iti-
barıyla hesapların % 79.1'i toplam ta-
sarruf mevduatının ancak % 7.4'üne
sahip olmasına karşılık, tasarruf mev-
duatının % 93.4'ü hesap sahiplerinin
yaklaşık % 10.3'ne ait bulunmaktadır.

1997 yıl sonu itibariyle tutarı 10
milyon TL ve daha az hesap sayısı
30.301.570 olup, toplam hesap sayı-
sının % 79.1'ni oluşturmasına karşın
toplam tasarruf mevduatının ancak
% 1.0'na sahip bulunmaktadır. 10
milyon TL'yi aşkın tasarruf mevduatı
hesap sayısı ise 8.012.726 olup, top-
lam hesap sayısının yaklaşık %
20.9'nu oluşturmasına karşılık toplam
tasarruf mevduatının % 99.0'na ege-
men bulunmaktadır. Hesap sahipleri-
nin % 3.8'nin hesap başına mevduat
tutarı 500 milyon TL ve üstündedir.
Bu grup, sayılarının sınırlı olmasına
karşın, toplam tasarruf mevduatının

içinde % 75.4'lik paya sahip bulun-
maktadır.

Mevduat gruplarının, toplam
mevduat ve hesap adedi içindeki
paylarının karşılaştırılması, mevduatın
bireyler arasında dağılımındaki den-
gesizliği göze çarpıcı biçimde ortaya
koymaktadır. Kaldı ki, yukarıdaki ay-
rım, hesap adetleri itibariyledir. Yüksek
gelirli bir mudinin, birden fazla
büyük tutarda hesabı da olabilir. Tab-
lo, hesap adedine göre değil de mudi
sayısına göre düzenlenebilseydi,
mevduatın dağılımındaki çarpıklığın
boyutu daha çarpıcı biçimde görüle-
bilecekti. Yıllar itibariyle karşılaştırmalar
tasarruf mevduatının hesaplar ara-
sındaki dağılımındaki dengesizliğin
giderek arttığını ortaya koymaktadır.
Mevduatın giderek daha büyük bölü-
mü yüksek tutarlar gruplarında top-
lanmaktadır. Bu gelişmede kuşkusuz
gelir dağılımının bozulmasının yanısı-
ra yüksek düzeyde süre gelen enfla-
yon da etkili olmaktadır.

c) Döviz Tevdiat Hesaplarında Gelişmeler

1984 yılına kadar banka kaynak-
ları arasında yer almayan Döviz Tev-
diat Hesapları (DTH'lar), 1983 yılı so-
nunda Türk parasının kıymetinin ko-
runmasına ilişkin yeni düzenlemeler
sonucu, Türkiye'de yerleşik kişilere
de DTH açma olanağının tanınmasıyla
hızlı artış göstermiştir. 1983 yılı so-
nunda 30,7 milyar TL olan DTH'lar,
1997 yıl sonunda toplam mevduatın
% 47.2 düzeyine ulaşmıştır. 1997 yı-
linda DTH'lar TL mevduattan daha
hızlı arttığından, toplam mevduat içi-
ndeki payı % 46.4'den % 47.2'ye yük-

selmiştir. DTH'larda yıllar itibariyle gelişmeler "Tablo IV" de verilmiştir. DTH'ların 1997 sonu itibariyle % 44.9'u Marmara, % 16.4'i Ortakuzey ve % 10.1'i de Ege Bölgesi'nde toplanmıştır. DTH'lar içinde üç gelişmiş bölgenin payı % 70.0'i aşmış bulunmaktadır. Bankaların yurtdışı şubelerindeki DTH'ların toplam DTH'lar içindeki payı da % 12.2'dir. DTH'lar da, TL mevduatta olduğu gibi, büyük bankalarda (T.C. Ziraat, T. İş Bankası, Yapı ve Kredi, Akbank) toplanmıştır.

d) Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler

Bankaların kaynak sağlamak amacıyla yararlandıkları araçlardan biri olan Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (VDMK), 1992 yılında Sermaye Piyasası Kanunu'nda yapılan düzenlemeden sonra, banka kaynakları arasında yer almaya başlamıştır. Başlangıçta disonibilite yükümlülüğüne tabi olmayan ve mevduat sayılmadığı içinde mevduat munzam karşılığı ayrılmayan VDMK'lar, maliyet açısından mevduata göre daha çekici bir kaynak oluşturmuşlardır. Bankaların çı-

karmış olduğundan VDMK'ların tutarı 1992 yılında 14.480 milyar TL iken bu tutar sırasıyla 1993 yılında 52.756 milyar TL, 1994'de 42.299 milyar olmuş ve 1995 yılında 113.928 milyar TL'ye kadar ulaşmıştır. Ancak VDMK'lar disonibilite yükümlülüğüne kapsamına alındığından maliyet açısından çekiciliğini yitirmiş ve bankaların 1997 yılında çıkarmış oldukları VDMK 23.000 milyar TL'ye gerilemiş; yıl sonu stoku da 9.043 milyar TL'ye inmiştir.

e) T. C. Merkez Bankası'nın Bankacılık Sektörüne Açmış Olduğu Krediler

1997 yılı sonu itibariyle TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu reeskont ve avans krediler toplamı (İDT'lere sanayici senetleri karşılığı verilen krediler hariç) 7.676 milyar TL olmuştur. TCMB'nin bir önceki yıl bu kapsamda açmış olduğu kredilerin toplamı 7.688 milyar TL idi. Buna göre TCMB'nin bankalara açmış olduğu reeskont ve avans kredileri 1997 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla değişme göstermezken reel olarak azalmıştır.

TABLO X

Tasarruf Mevduatının Bölgeler İtibariyle Dağılımı (%) (1970-1997)

Bölgeler	1970	1980	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Ortakuzey	18.0	16.1	13.6	13.4	13.2	13.4	13.6	13.2	13.3	13.3	13.7	13.4
Ege	15.6	16.8	18.7	18.9	18.9	19.0	20.1	21.0	19.8	19.9	18.3	18.7
Marmara	37.1	40.4	43.2	44.1	45.2	44.5	42.4	40.6	43.3	43.8	47.4	46.4
Akdeniz	7.3	7.4	9.0	8.8	8.5	9.0	9.7	9.7	10.5	10.6	9.8	10.0
Kuzeydoğu	2.1	2.0	1.4	1.4	1.3	1.3	1.4	1.6	1.2	1.1	0.9	0.9
Güneydoğu	1.5	1.4	1.3	1.2	1.3	1.3	1.3	1.4	1.2	1.0	0.9	1.0
Karadeniz	9.6	8.1	6.4	6.2	5.9	6.0	6.1	6.6	5.5	5.4	4.7	5.0
Ortadoğu	3.7	3.2	2.7	2.5	2.5	2.4	2.4	2.7	2.3	2.2	1.9	2.0
Ortagüney	5.1	4.6	3.7	3.5	3.2	3.1	3.0	3.2	2.9	2.7	2.4	2.6

TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler, izlenen para politikasına, uygulanan para programına göre iniş, çıkış, dalgalanma göstermektedir. Ancak, genel eğilim TCMB kredilerinin banka kaynakları arasındaki payının azalması yönündedir. Bu eğilim, 1997 yılında daha da belirginleşmiştir. TCMB kredilerinin toplam banka kaynakları içindeki payı, 1991 yılında % 1.5 düzeyinde iken 1997 yılında binde 1'inde altına düşmüştür. Bu paya TCMB'nin bankalara sağlamış olduğu yabancı para kaynaklar da eklendiğinde yaklaşık binde 4 olmaktadır.

1990 yılından itibaren TCMB bankaların kısa süreli likidite ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik iskonto politikası izlemeye başlamış, bu politika-nın da etkisiyle TCMB'nin banka kaynakları içindeki payı giderek azalmıştır.

TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin sektörel dağılımı da, izlenen politikalara göre de-

ğişmeler göstermektedir. 1990 yılından itibaren TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler arasında ticaret sektörüne yönelik olanlar ağırlık kazanmaya başlamış ve krediler içindeki payı 1997 Kasım sonunda hemen hemen % 100 yüselmiştir.

Son yıllarda TCMB kredileri içinde orta vadeli sanayi kredilerinin payı giderek azalmaktadır. TCMB, 1989 yılı sonlarından itibaren bankacılık sektörüne uzun süreli kredi tahsisine son vermiştir. Bu politika 1997 yılında da sürmüştür. TCMB'nin bankacılık kesiminin geçici likidite ihtiyacını karşılamaya yönelik reeskont politikası izlemesi, kısa süreli ticari senetleri reeskonta kabul etmesi, TCMB kredilerinin sektörel dağılımını da değiştirmiştir.

TCMB, yurtdışındaki muteber bir bankanın ödeme garantisini içeren kredili veya kabul kredili ihracata ilişkin senetlerle amir bankaca kabul edilmiş gayri kabulü rücu vadeli akre-

TABLO XI
Tasarruf Mevduatının Hesaplara Dağılımı (%) (1997)

Hesap Grubu	Tutar		Hesap Sayısı	
	(TL)	Milyar TL	Sayı	Pay (%)
*0-	10.000.000	31.474	30.301.570	79.1
10.000.001-	25.000.000	26.557	1.558.404	4.1
25.000.001-	50.000.000	47.093	1.224.867	3.2
50.000.001-	100.000.000	103.314	1.277.456	3.3
100.000.001-	500.000.000	575.775	2.489.726	6.5
500.000.001-	+	2.409.399	1.462.273	3.8
	Toplam	3.193.612	38.314.296	100.0

diflerin iskontosuna dayalı olarak döviz üzerinden düzenlenmiş vadelerine en çok 120 gün kalan poliçelerin reeskontu karşılığı bankalara, kabul finansman olanağı ile Türk Eximbank tarafından garanti edilen vadeli ihracat alacakları içinde kabul finansmanı kapsamında reeskont olanağı sağlamaktadır.

C. Banka Kredileri

1 - Genel Gelişim

Toplam banka kredileri (kalkınma ve yatırım bankaları kredileri dahil, TCMB'nin dolaysız kredileri hariç) 1997 yılında cari fiyatlarla % 128.3 oranında artarak 8.811.893 milyar TL'ye yükselmiştir. Banka kredileri, 1996 yılında cari fiyatlarla % 121.4 oranında artmış idi. Artış hızlarının ortaya koyduğu gibi 1997 yılında banka kredilerindeki artış hızı, bir önceki yıla göre hafifçe yükselmiştir. Banka kredilerinde artış hızı, 1970-1997 döneminde cari fiyatlarla en yüksek artış hızına 1997 yılında ulaşmıştır. 1997 yılından önce banka kredilerinde yıllık en yüksek artış hızı 1996 yılında % 121.4 olarak gerçekleşmişti.

Ticaret bankaları olarak gruplandırılan bankaların kredilerinde artış hızı 1997 yılında kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızından daha yüksek olmuştur. Gerçekten 1997 yılında ticaret bankalarının kredileri cari fiyatlarla % 132.6 oranında artarken, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızı % 88.9 oranında olmuştur. Bir önceki yılda da ticaret bankaları kredilerindeki artış hızı % 124.1 olarak kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış

hızı % 99.7'nin üstünde gerçekleşmiş idi.

Banka kredilerinde gelişmeler daha geniş bir zaman aralığında incelendiğinde, "Tablo XII'de izlenebileceği gibi, 1970 yılından bu yana banka kredilerinde artış hızı düzenli bir gelişme göstermemiş; artış hızı cari fiyatlarla % 128.3 ile % 13.4 arasında değişmiştir. Cari fiyatlarla banka kredilerinde artış hızının yıllar arasında bu denli büyük dalgalanma göstermesinde kuşkusuz yıllar itibariyle fiyat artış hızlarının farklı olması da etkili olmuştur. Ancak banka kredilerinde artış hızı cari fiyatlarla da düzenli olmayıp, yıllar itibariyle önemli boyutta iniş ve çıkışlar göstermektedir.

1997 sonu itibariyle Türkiye'nin kredi stoku (tüm banka kredileri + TCMB'nin kamu kesimine açmış olduğu dolaysız krediler) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 116.2 oranında artarak 9.151.093 milyar TL olmuştur. 1996 yılında kredi stokunun cari fiyatlarla % 118.5 oranında arttığı dikkate alındığında 1997 yılında kredi stokunda genişlemenin bir önceki yıldan farklı olmadığı görülmektedir. 1997 yılında kredi stokunda bir önceki yıla göre artış hızının bir önceki yıldan farklı olmaması, banka kredilerinde daha hızlı artışa karşın, TCMB'nin kamu kesimine açmış olduğu doğrudan kredilerin azalmasından kaynaklanmıştır.

2 - Banka Kredilerinin Banka Grupları Arasında Dağılımı

1997 yıl sonu itibariyle banka kredilerinin banka grupları arasındaki dağılımı "Tablo XIV'de verilmiştir.

1997 yıl sonu itibariyle toplam banka kredilerinin % 91.8'i ticaret veya mevduat bakolarınca, ancak % 8.2'side kalkınma ve yatırım bankalarınca sağlanmıştır. 1997 yılında ticaret bankaları kredilerinde artış hızı % 132.6 kalkınma ve yatırım bankaları kredileri artış hızı % 88.9'dan daha hızlı olduğundan, ticaret bankalarının toplam banka kredileri içindeki payı

% 90.1'den % 91.8'e yükselirken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 9.9'dan, % 8.2'ye gerilemiştir.

Ticaret bankaları grubunda 1997 yılı sonu itibariyle kredilerin bankalar arasındaki dağılımı % 37.7 kamusal sermayeli bankalar, % 59.3 özel sermayeli bankalar, % 3.0 yabancı sermayeli bankalar şeklindedir. Kredilerin banka grupları arasındaki dağılımı

TABLO XIII
Banka Kredileri (1970 - 1997) (Milyar TL)

Yıllar	Ticaret Bankaları Kredileri	Kalkınma ve Yatırım Bankalar Kredileri	Toplam Banka Kredileri	Artış Oranı (%)	TCMB Dolaysız Krediler	Genel Kredi Stoku
1970	35	17	52	—	8	60
1971	—	—	59	13.9	12	71
1972	53	19	72	22.6	13	85
1973	70	24	94	30.6	14	108
1974	93	35	128	35.6	22	150
1975	133	49	182	43.0	22	204
1976	180	75	255	39.9	62	317
1977	224	103	327	28.6	120	447
1978	284	88	372	13.4	124	496
1979	428	114	542	45.9	214	756
1980	800	143	943	74.0	367	1.310
1981	1.402	214	1.616	71.3	496	2.112
1982	1.929	321	2.250	39.3	578	2.828
1983	2.552	433	2.985	32.6	645	3.630
1984	3.287	631	3.918	31.3	565	4.483
1985	5.803	704	6.507	66.1	931	7.438
1986	10.026	1491	11.517	77.0	1.265	12.782
1987	16.397	2313	18.710	62.4	2.170	20.800
1988	23.783	3.968	27.751	48.3	3.164	30.915
1989	39.856	6.191	46.047	65.9	4.771	50.878
1990	70.595	9.439	80.034	73.8	3.753	83.787
1991	115.243	15.508	130.751	63.4	18.454	149.205
1992	206.483	25.049	231.532	77.1	42.584	274.116
1993	388.154	45.553	433.707	87.3	82.936	516.643
1994	693.027	96.826	789.853	82.1	148.208	938.601
1995	1.552.148	191.538	1.743.686	121.2	193.521	1.937.207
1996	3.477.620	382.448	3.860.068	121.4	373.196	4.233.264
1997	8.089.272	722.621	8.811.893	128.3	339.200	9.151.093

bir önceki yıla göre belirgin değişiklik göstermemiş; kamusal sermayeli bankaların payı hafifçe % 38.9'dan, % 37.7'ye gerilerken özel sermayeli bankaların payı % 59.1'den % 59.3'e, yabancı sermayeli bankaların payı da % 2.0'den % 3.0'e yükselmiştir.

1997 yılında bir önceki yıla göre kamusal sermayeli ticaret bankalarının toplam krediler içindeki payı % 35.1'den % 34.7'e gerilerken, özel sermayeli bankaların payı % 53.3 ve 53.4 olarak hemen hemen değişmemiş, yabancı sermayeli bankaların payı % 1.9'dan % 2.8'e yükselmiştir.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda, 1997 yıl sonu itibariyle kamusal sermayeli bankaların (İller

Bankası, T. İhracat Kredi Bankası, Eximbank, T. Kalkınma Bankası) bu grup bankaların kredileri içindeki payı, bir önceki yıla göre % 83.9'dan hafifçe 84.0'a yükselirken, özel sermayeli ulusal bankaların payı 14.8 olarak değişmemiş, yabancı bankaların payı da % 1.2 olmuştur. Görülüyor ki 1997 yılında Kalkınma ve Yatırım Bankaları grubunda kredilerin bankalararası dağılımı bir önceki yıla göre belirgin bir değişiklik göstermemiştir. Bu grupta kamusal sermayeli bankaların krediler içindeki payı ağırlıklı olarak 1997 yılında da sürmüştür.

1997 yılında tüm banka kredilerinin banka grupları arasındaki dağılımı, bir önceki yıla göre, özel sermayeli ulusal bankalarla yabancı serma-

TABLO XIV
Kredilerin Banka Grupları Arasında Dağılımı (1997)

Banka Gurupları	Tutar (Milyar TL)	Toplam İçinde %	Grup İçinde %
A. Ticaret (Mevduat) Bankaları	8.089.272	91.8	100.0
– Kamusal Sermayeli	3.053.559	34.7	37.7
– Özel Ulusal Sermayeli	4.795.703	54.4	59.3
– Yabancı Sermayeli	240.010	2.7	3.0
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	722.621	8.2	100.0
– Kamusal Sermayeli	607.094	6.9	84.0
– Özel Ulusal Sermayeli	106.722	1.2	14.8
– Yabancı Sermayeli	8.805	0.1	1.2
C. TOPLAM	8.811.893	100.0	
– Kamusal Sermayeli	3.660.653	41.6	
– Özel Ulusal Sermayeli	4.902.425	55.6	
– Yabancı Bankalar	248.815	2.8	

yeli bankalardan yana hafifçe değişme göstermiştir. 1997 yılında tüm banka kredileri içindeki kamusal sermayeli bankaların payı % 43.4'den % 41.6'ya gerilerken özel bankaların payı % 54.7'den % 55.6'ya, yabancı bankaların payı da % 1.9'dan % 2.8'e yükselmiştir.

1997 yılında da kamusal sermayeli bankaların kredi piyasasındaki ağırlıkları, bir önceki yıla göre azalsa da sürmüştür.

3 – Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Banka kredilerinin 1997 sonu itibariyle sektörel dağılım, önceki yıllarla karşılaştırmalı olarak "Tablo XV"de verilmiştir.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı 1986 yılı başından itibaren uygulamaya konulan tek düzen hesap planına göre verilmektedir. Bu değişiklik nedeni ile 1986'dan önceki yıllar-

TABLO XV
Kredilerin Sektörel Dağılımı (1986-1997) (%)

	1986	1990	1992	1993	1994	1995	1996	1997
A İhtisas Kredileri	26.5	27.4	27.5	24.4	23.7	25.3	23.2	22.6
1 – Tanım	15.4	16.0	16.9	13.6	15.2	18.8	17.3	17.1
2 – Konut (Gayrimenkul)	6.9	6.4	7.1	7.8	5.8	3.2	2.0	1.4
3 – Mesleki (Esnaf-sanalkâr)	3.7	3.1	2.3	2.0	1.9	2.7	1.9	1.6
4 – Denizcilik	0.5	0.1	–	–	0.1	0.1	0.1	0.2
5 – Turizm	–	1.5	1.1	0.9	0.6	0.4	0.3	0.2
6 – Diğer İhtisas	–	0.3	0.1	0.1	0.1	0.1	1.5	2.1
B. İhtisas Kredileri Dışında	60.5	62.2	62.7	65.8	64.6	64.1	67.2	77.4
1 – İhracat	11.4	12.7	16.2	16.6	20.5	21.7	25.7	26.5
2 – İthalat	0.8	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1
3 – İşletme	26.7	37.5	33.0	34.4	24.5	25.4	–	–
4 – Yatırım	5.7	2.7	2.4	1.8	4.5	3.6	2.7	3.7
5 – Diğer	15.0	9.1	11.0	12.9	15.0	13.3	38.6	47.1
C. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13.0	10.4*	9.8*	9.8*	11.7*	10.6*	9.6*	–
Genel Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(*) Turizm kredileri hariç.

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği.

Not: (1) 1989'dan itibaren kalkınma ve yatırım bankalarının verdiği turizm kredileri ihtisas kredileri arasında gösterilmeye başlanmıştır.

(2) 1996 yılından itibaren İşletme Kredileri, Diğer krediler arasını göstermektedir.

(3) 1997 yılından itibaren Kalkınma ve Yatırım Bankaları kredileri de sektörel ayrıma tabi tutulmuştur.

la sağlıklı karşılaştırmalar yapmak olanağı kalmadığından, 1986 yılı başından itibaren bu konuda yeni bir seri düzenlenmektedir. 1989 yılı sonrasında, büyük bölümü T. Kalkınma Bankası tarafından verilen turizm kredileri ihtisas kredileri içinde gösterilmeye başlanmıştır. 1996 yılında, daha önceki yıllarda işletme kredileri başlığı altında gösterilen krediler de, diğer krediler alt bölümünde yer almış, ayrıca kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin de sektörel dağılımı verilmeye başlanmıştır.

1997 yılında ihtisas kredilerinin payı, bir önceki yıla göre % 23.2'den % 22.6'ya gerilemiştir.

1997 yılında ihtisas kredileri içinde yer alan tarım kredilerinin payı % 17.3'den % 17.1'e mesleki (küçük esnaf ve sanatkar kredileri) kredilerin payı da % 1.9'dan % 1.6'ya konut (gayri menkul) kredilerinin payı % 2.0'den % 1.4'e gerilemiş, toplam krediler içinde önemli yere sahip olmayan diğer ihtisas kredilerinin payları belirgin bir değişime göstermiştir.

1997 yılında ihtisas kredileri dışında kalan kredilerin sektörel dağılımı da önceki yıllara göre bir ölçüde değişmiştir. Bankaların vermiş oldukları ihracat kredilerinin toplam krediler içindeki payı % 25.7'den % 26.5'e, iş-

TABLO XVI
Banka Yurtiçi Kredilerinin Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı (%)

	1980	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
A. Ticaret Bankaları Kredileri										
- Kamu Sektörü	18.8	15.4	15.2	13.9	9.1	8.5	11.7	4.7	2.1	2.3
- Özel İşletmeler ve Hanehalkı	81.2	84.6	84.8	86.1	90.9	91.5	88.3	95.3	97.9	97.7
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kredileri										
- Kamu Sektörü	71.5	21.8	15.2	17.0	17.5	21.6	12.8	12.1	12.6	10.7
- Özel İşletmeler ve Hanehalkı	28.5	78.2	84.8	83.0	82.5	78.4	87.2	87.9	87.4	89.3
C. Topl. Banka Kredileri										
- Kamu Sektörü	28.2	16.0	15.2	14.2	9.8	9.5	11.8	5.1	2.7	2.7
- Özel İşletmeler ve Hanehalkı	71.8	84.0	84.8	85.8	90.2	90.5	88.2	94.9	97.3	97.3
D. Bankacılık Sektörü										
- Kamu Sektörü	48.0	23.4	20.9	26.3	25.5	26.0	28.7	16.4	12.6	7.6
- Özel İşletmeler ve Hanehalkı	52.0	76.6	79.1	73.7	74.5	74.0	71.3	83.6	87.4	92.4
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: T.C.M.B. Yıllık Raporları:

- 1997 Yıllık Rapor
- 1997 Yıllık Rapor S. 170, Tablo 36.

Not: (1) 1996 yılı Kasım ayı sonu itibarıyla.

(2) Bankacılık sektörüne T.C.M.B.'nin kamu kesimine açmış olduğu doğrudan krediler dahildir.

letme kredilerini de içeren diğer kredilerin payı % 38.6'dan % 47.1'e yükselmiş, yatırım kredilerinin payı da % 3.7 olmuştur.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı 1986-1997 gibi daha geniş bir zaman boyutunda incelendiğinde, ihtisas dışı kredilerin payı yükselirken, ihtisas kredileriyle kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin paylarının çok belirgin olmasa da azaldığı gözlemlenmektedir.

4 – Banka Kredilerinin Vade İtibariyle Dağılımı

1997 sonu itibariyle bankaların (kalkınma ve yatırım bankaları dahil) ihtisas kredileri dışında vermiş oldukları kredilerin 839.723 milyar TL'si orta ve uzun sürelidir. Söz konusu orta ve uzun süreli krediler, 1997 yılında cari

fiyatlarla % 103.3 oranında artmıştır. Bir önceki yıl ise bankaların orta ve uzun süreli kredilerinde artış hızı cari fiyatlarla % 155.7 düzeyinde idi. 1996 yılında ihtisas kredileri dışında banka kredilerinin % 14.0'ü orta ve uzun süreli iken bu oran 1997 yılında % 12.3'e gerilemiştir. Bankaların kredi portföyünde orta ve uzun süreli kredilerin payı son yıllarda sürekli gerilemekte iken, bu eğilim 1993 ve 1994 yıllarında yön değiştirmiş, 1995 yılından sonra genel düşüş çizgisini sürdürmüştür, 1997 yılında inceleme döneminin en düşük düzeyi olan % 12.3'e inmiştir.

1997 yılında ticaret bankalarının kredilerinin (ihtisas kredileri dışında) vade dağılımı % 91.2'si kısa süreli, % 8.8'i de orta ve uzun sürelidir. Bir önceki yıl ise bu dağılım % 90.2 kısa süreli

TABLO XVII
Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı (%)
(1970-1997)

Bölgeler	1970	1987	1988*	1989*	1990*	1991**	1992*	1993*	1994*	1995*	1996*	1997*
Ortakuzey	23.8	26.1	28.7	26.1	25.8	26.8	22.7	23.9	27.5	25.8	28.6	28.3
Ege	13.8	13.6	12.0	12.5	12.4	11.8	11.9	12.4	11.7	12.7	11.9	11.5
Marmara	35.6	37.7	39.3	38.0	37.7	38.5	40.8	44.1	43.1	43.2	45.7	46.5
Akdeniz	10.5	10.8	10.0	11.3	11.5	11.5	12.3	9.4	9.4	9.6	6.9	6.9
Kuzeydoğu	1.8	1.2	0.8	1.0	0.8	0.7	0.8	0.8	0.5	0.6	0.6	0.6
Güneydoğu	1.9	1.1	0.8	1.0	0.8	0.8	0.7	0.6	0.5	0.6	0.6	0.6
Karadeniz	7.2	4.9	4.6	6.1	6.8	6.1	7.2	5.3	4.8	4.6	2.6	2.6
Ortadoğu	1.8	1.6	1.4	1.4	1.5	1.4	1.4	1.3	0.9	1.1	1.1	1.0
Orta Güney	3.6	3.0	2.4	2.6	2.7	2.4	2.2	2.2	1.6	1.8	2.0	2.0
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Yayınlarında yer alan rakamlardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

(*) İller Bankası kredileri hariç.

(**) İller Bankası ve TÖBANK kredileri hariç.

reli, % 9.8 orta ve uzun süreli şeklinde idi. 1997 yılında ticaret bankalarının kredileri içinde (ihtisas kredileri dışında) orta ve uzun süreli olanların payı 1.0 puan azalış göstermiştir.

Kalkınma ve yatırım bankalarının kredileri ise ihtisas kredileri dışında 1997 sonu itibarıyla, % 44.7'si orta ve uzun süreli % 53.3'ü ise kısa sürelidir. Bu dağılım 1996 yılına göre değişim göstermemiştir. Gelişmelere daha uzun zaman aralığından bakıldığında kalkınma ve yatırım bankaları kredileri içinde de orta ve uzun süreli kredilerin payının gerilediği görülmektedir. Söz konusu bankalarda 1989 yılında orta ve uzun süreli kredilerin payı yaklaşık % 70.0 düzeyinde iken bu payın 1997 yılında % 44.7'ye gerilediği görülmektedir. 1990'lı yılların sonlarından itibaren kalkınma ve yatırım bankaları da kısa süreli kredilere yönelmiş bulunmaktadır. Enflasyon ve imalat sanayii yatırımlarının görece olarak azalmasının yanı sıra, T. İhracat Kredi Bankası'nın kalkınma bankaları grubunda önemli yer tutması, kalkınma bankalarının kredilerinin vade dağılımında değişiklikte diğer bir etkidir.

Bankaların orta vadeli kredilerindeki görece gerileme, orta vadeli yatırım kredisi talebinin azaldığı ve/veya özellikle ticaret bankalarını riskli gördükleri için orta ve uzun süreli kredi vermekten kaçındıkları şeklinde yorumlanabilir. T.C. Merkez Bankası'nın 1990'lı yılların başlarında reeskont politikasını değiştirerek, orta vadeli sanayici kredisi uygulamasına son vermesi de bu gelişmede etkili olmuştur.

5 – Banka Kredilerinin Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı

TCMB'nin 1997 Yıllık Raporu'nda yer alan bilgilerden yararlanılarak, 1980'den bu yana yurtiçi banka kredilerinin kamu ve özel kesim arasındaki dağılımını ve bu dağılımındaki gelişmeleri gösteren "Tablo XVI" düzenlenmiştir.

"Tablo XVI" 1997 yılında Kasım ayı sonu itibarıyla ticaret (mevduat) bankaları kredilerinin % 2.3'ünün kamu kesimince, % 97.7'sinin özel işletmeler ve hane halkı tarafından kullanıldığını ortaya koymaktadır. Kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinde ise, anılan tarih itibarıyla kamu kesiminin payı % 10.7 özel kesimin payı ise, % 89.3'dür. Toplam banka kredilerinin Kasım 1997 tarihinde kamu ve özel sektör arasındaki dağılımı ise, kamu kesimi % 2.7, özel sektör % 97.3 şeklindedir. TCMB'in kamu kesiminde açmış olduğu doğrudan krediler de hesaba katıldığında, Kasım 1997 sonu itibarıyla toplam bankacılık sektörü kredileri için kamu kesiminin payı % 7.6'ya yükselmekte özel kesimin payı ise % 92.4 olmaktadır.

Yurtiçi kredilerin, özel ve kamu kesimi arasındaki dağılımına 1980'den bu yana daha geniş bir zaman aralığından bakıldığında, banka kredileri içinde özel kesimin payının yükseldiği, buna karşı kamu kesimi payının giderek azaldığı görülmektedir. Gerçekten 1980 yılında kamu sektörü, toplam yurtiçi banka kredilerinin % 28.2'sini kullanırken ve bankacılık sektörü kredileri içindeki payı da % 48.0 iken; söz konusu pay, Kasım

1997 tarihi itibariyle toplam yurtiçi banka kredilerinde % 2.7'ye, bankacılık sektörü kredileri içinde de % 7.6'ya gerilemiştir.

Söz konusu dönemde kamu kesiminin banka kredileri içindeki payının, 1983 yılına kadar düşüş gösterdikten sonra, 1988 yılı sonuna kadar yükseldiği, ancak anılan yıldan sonra, yeniden düşme eğilimine girdiği gözlenmektedir. 1997 yılında bu paylar sırasıyla % 2.7 ve % 7.6'ya değin inmiştir.

Bankacılık sistemimizde kamu bankaları ağırlık taşımasına karşın, bankaların esas itibariyle özel kesimi finanse etme özellikleri sürmektedir.

6 – Banka Kredilerinin TL ve Yabancı Para Olarak Dağılımı

1997 yıl sonu itibariyle tüm banka kredilerinin % 52.6'sı TL, % 47.4'ü ise yabancı para (döviz) kredisidir. Bu dağılım ticaret bankalarında % 55.1 TL kredi, % 44.9 yabancı para kredi şeklinde iken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda TL kredilerinin payı % 24.6'ya düşerken döviz kredilerinin payı % 75.4'e değin yükselmektedir.

Bir önceki yıl ise kredilerin TL ve yabancı para olarak dağılımı, sırasıyla % 51.4 ve % 48.6 oranlarında idi. 1997 yılında tüm banka kredileri içinde TL kredilerinin payı hafifçe yükselirken yabancı para kredilerin payı 1 puan gerilemiştir. Banka kaynaklarının yarıya yakın bölümünün yabancı para üzerinden oluşu, kredileri içinde de döviz kredilerinin önemli boyutta

olmasına yol açmaktadır. Bankalar kredi müşterilerinin isteklerinin yanısıra kur risklerini azaltabilmek, TCMB tarafından belirlenen kur riski oranını tutturabilmek için, döviz kredilerine yönelmektedirler.

7 – Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı

Banka kredilerinin 1985–1988 yılları için, Devlet Yatırım Bankası ve daha sonra bu bankanın yerini alan Türkiye İhracat Kredi Bankası dahil 1988–1996 yılları için (İller Bankası kredileri hariç) bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1970–1997 dönemindeki gelişmeler "Tablo XVII"de verilmiştir.

1997 yılında kredilerin bölgelerarası dağılımı bir önceki yıla göre belirgin değişme göstermemiş, Marmara Bölgesinin payı % 45.7'den % 46.5'e yükselirken, Ortakuzey bölgesinin payı % 28.6'dan % 28.3'e, Ege bölgesinin payı da % 11.9'dan % 11.5'e gerilemiştir. Diğer bölgelerin krediler içindeki payları bir önceki yıla göre değişmemiştir.

Banka kredilerinin bölgelerarası dağılımına 1970-1997 gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde bakıldığında, kredilerin dağılımında dengesizliğin giderilmesi konusunda izlendiği öne sürülen politikalar ve alındığı bildirilen tüm önlemlere karşın, dengesizliğin giderilmediği görülmektedir. Gerçekten, 32 ili kapsayan dört gerice yöre ile orta gelişmiş olarak kabul edebileceğimiz Karadeniz Bölgesi, 1970 yılında toplam olarak banka kredilerinin % 16.3'ünden yararlanırken, bu oran 1997 yılı sonunda % 6.9'a kadar düş-

müş, buna karşılık Marmara Bölgesi'nin kredilerden aldığı pay % 35.6'dan % 46.5'e yükselmiştir.

8 – Bankaların Gayri Nakdi Kredileri

Tüm dünya bankacılığında olduğu gibi, bankacılığımızın da bilanço dışı işlemleri, özellikle gayri nakdi krediler büyük boyutlara ulaşmaktadır. Gayri nakdi krediler içinde teminat mektupları, kabul kredileri, verilen avaller, açılan akreditifler, prefinansmanlara verilen garantiler önemli yer tutmaktadır. Garanti ve kefaletler toplamı, Bankalar Birliği'nin araştırmaya esas olan 205 nolu yayınından yararlanarak 1997 yıl sonu için 6.109.937 milyar TL olarak hesaplanmıştır. 1997 yılında bankaların gayri nakdi kredilerinde artış hızı % 129.1 olup, nakdi kredilerinde artış % 128.3'ün hafifçe üstünde olmuştur. 1997 yıl sonu itibarıyla bankaların gayri nakdi kredilerinin nakit kredilere oranı bir önceki yıla göre % 69.1 ve % 69.3 olarak belirgin değişiklik göstermemiştir. Bununla beraber 1997 yılında gayri nakdi kredilerde artış hızı, bir önceki yıla

göre hızlanmış % 106.0'dan % 129.1'e yükselmiştir.

Gayri nakdi kredilerin banka grupları arasında dağılımı; % 19.9 kamusal sermayeli ticaret bankaları, % 73.2 özel sermayeli ticaret bankaları, % 5.4 yabancı bankalar ve % 1.5 kalkınma ve yatırım bankaları şeklindedir. Özel bankalarda gayri nakdi kredilerin görece olarak yüksekliği, bu bankalarda riski artırmaktadır. Gerçekten özel sermayeli ticaret bankalarında 1997 sonu itibarıyla gayri nakdi kredilerin tutarı, nakdi kredi tutarına yakındır. Yabancı bankalarında bankaların nakdi krediler içinde payının % 2.8 dolayında olmasına karşılık gayri nakdi kredilerde paylarının % 5.4'e yükselmesi dikkati çekmektedir. Ülkemizde özel bankalar daha çok nakdi olmayan kredilere yönelerek kârlarını artırma yolunu izlemektedir.

1997 yılında gayri nakdi krediler içinde, özel sermayeli ticaret bankalarının payı % 72.3'den % 73.2'ye, yabancı sermayeli bankaların payı da % 4.1'den % 5.4'e yükselirken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı da % 1.5 olarak değişmemiştir. Kamusal

TABLO XVIII
Sektör Döviz Pozisyonu (Milyon Dolar)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Kamu Bankaları	-692	-576	-636	-619	105	-300	100	-200
Özel Bankalar	-904	-1063	-2133	-3714	-712	-2500	-2500	-4500
Yabancı Bankalar	-123	-120	-193	-330	-85	-300	-200	-800
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	-91	-89	-194	-381	-168	-	-	200
Toplam	-1810	-1848	-3156	-5045	-860	-3100	-2600	-4900

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

sermayeli bankaların payı ise % 22.1'den % 19.9'a gerilemiştir.

D – Bankaların Döviz Pozisyonları

İzlenen faiz ve döviz kuru politikaları bankaların döviz pozisyonlarını etkilemektedir. Özellikle 1990 yılından sonra TL plasmanların getirisininin, yabancı para ile borçlanma maliyetininin (kur farkı + yabancı para faizi) çok üstünde oluşu, bankacılık sektörüne faiz arbitrajı olanağı yaratmış ve 1993 yılı sonuna değin bankaların döviz pozisyon açıkları, "Tablo XVIII"de izlenebileceği gibi, büyümüş ve anılan yılda 5.045 milyon USD'ye değin yükselmiştir. 1994 yılında 860 milyon USD'ye kadar gerileyen bankaların açık pozisyonları, 1997 yılında bir önceki yıla göre USD bazında % 88.5 oranında artarak 4.900 USD'e yükselmiştir. Dövizde pozisyon açığını özel ve yabancı sermayeli bankalar vermektedir.

E. Bankalarda Kâr ve Kârlılık

Tüm bankaların birleştirilmiş net dönem kârı (TCMB hariç, kalkınma ve yatırım bankaları dahil) 1997 yılında (zararlı bankaların dönem zararları ve dönem kârı üzerinden ödenecek vergi indirildikten sonra) 485.421 milyar TL olmuştur. Toplam net kârın % 93.8'i 455.350 milyar TL'si ticaret bankaları grubunca, ancak % 6.2'si, daha açık bir deyişle 30.071 milyar TL'si kalkınma ve yatırım bankalarınca sağlanmıştır. 1997 yılında bankacılık sektöründe söz konusu kârın oluşumu bir önceki yıla karşılaştırmalı olarak "Tablo XIX"da verilmiştir.

1997 yılında tüm bankaların (TCMB hariç) kârları, bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla % 90.7 oranında artmıştır. Banka kârlarında yıllık artış hızı cari fiyatlarla 1990-1997 döneminde % 227.8 ile % 16.5 arasında değişme göstermiştir. Banka kârlarında 1980 sonrası reel olarak en hızlı artış 1995 yılında, en şiddetli düşüş ise 1994 yılında yaşanmıştır. Gerçekten 1995 yılında bankaların birleştirmiş net kârları toplamı, bir önceki yıla göre, TEFE baz alındığında, reel olarak % 73.9 oranında artmıştır. 1994 yılında ise reel olarak % 46.8 oranında azalmıştır. 1996 yılında ise banka kârlarında reel artış hızı % 37.3 iken, 1997 yılında % 4.9'a gerilemiştir.

Bankaların 1997 yılında kârlarının cari fiyatlarla % 90.7 reel olarak % 4.9 oranında artması, bankaların kârlılık oranlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Bankaların Net Kâr/Öz kaynak (Öz Sermaye) oranı, bir önceki yıla göre ortalama özkaynak tutarına göre de % 64.3'den % 54.1'e gerilemiştir. Bankalar son yıllarda en yüksek özkaynak kârlılığına 1996 yılında ulaşmışlarsa da bu düzeyi 1997 yılında koruyamamışlardır. 1989-1997 yılları arasında bankaların Net Kâr / Ortalama Özkaynak oranı en düşük 1991 ve en yüksek 1996 yılı olmak üzere % 32.8 ile % 64.3 arasında değişmiştir. Bankalarda özkaynak kârlılığının oldukça geniş bir aralık içinde değişmesi de banka kârlarının düzenli bir gelişme göstermediğini ortaya koymaktadır.

Bankalarda özkaynak kârlılığı düzensiz olduğu gibi, ortalama olarak genelde yüksek de değildir. Bankalararası rekabetin artması, bankaların

yeni hizmet ve kredi türleri geliştirmede çok başarılı olamamaları, kaynak maliyetinin artması, mevduat ve diğer kaynaklar üzerindeki yükler, yeniden değerlendirme sonucu banka özkaynaklarının hesaben artması, donuk krediler sorunu ve yönetim hataları; öz sermaye kârlılığını olumsuz yönde etkileyen etmenler olarak belirtilebilir.

1997 yılında da bankalarda kârlılık oranları banka grupları itibarıyla farklıdır. 1997 yılında da en yüksek özkaynak kârlılık oranı yabancı sermayeli ticaret bankalarındadır. 40.167 milyar TL net kâr sağlayan söz konusu bankalarda özkaynak kârlılık oranı (Net kâr/Ortalama Özkaynak oranı) % 98.5'dir. Özkaynak kârlılığı açısından ticaret bankaları grubunda yabancı sermayeli bankaları, % 69.6 kârlılık oranı ile 1997 yılında 372.252 milyar TL net kâr sağlayan özel sermayeli bankalar % 17.9 kârlılık oranı ile de 1997 yılında toplam kârları 42.931 milyar TL düzeyinde kalan kamusal sermayeli bankalar izlemektedir.

1997 yılında ortalama özkaynak kârlılığı yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 78.8'den % 98.5'e yükselirken, özel sermayeli ulusal bankalarda % 80.0'den % 69.6'ya, kamusal sermayeli ticaret bankalarında da % 22.1'den % 17.9'a gerilemiştir.

Banka grupları itibarıyla de kârlılık oranları düzenli değildir. 1989-1997 döneminde özkaynak kârlılığı yabancı ticaret bankalarında en düşük 1990 ve en yüksek 1994 olmak üzere % 39.4 ile % 172.4 arasında değişirken, özel sermayeli bankalarda yine en düşük 1990 en yüksek 1996 yılları olmak üzere % 39.8 ile %

80.0 arasında dalgalanmıştır. Söz konusu dönemde özkaynak kârlılığı kamusal sermayeli bankalarda en düşük 1994 ve en yüksek 1993 yılları olmak üzere eksi % 4.5 ile artı % 56.0 arasında değişmiştir. Dalgalanmanın boyutu ticaret bankalarında özkaynak kârlılığının da düzenli olmadığını ortaya koymaktadır.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 1994 yılında eksi % 34.5'e değin düşen ortalama özkaynak kârlılığı, 1989-1996 döneminde en yüksek düzeyine % 70.7 olarak 1996 yılında ulaşmıştır. Bu bankalar grubunda özkaynak kârlılığı, kamusal sermayeli bankalarda, 1996 yılında inceleme döneminin en yüksek düzeyi olan % 65.0'e ulaşmışsa da, bu düzeyini 1997 yılında koruyamayarak % 29.2'ye gerilemiştir.

Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında da ortalama özsermaye kârlılığı, bir önceki yıla göre % 93.8'den % 79.6 düzeyine düşmüştür. Bu grup bankalar 1996 yılında kârlılığı en yüksek grubu oluştururken 1997 yılında kârlılık sıralamasında ikinci sırada yer almışlardır.

1997 yılında bankalar genelinde varlık kârlılığı (Net Dönem Kârı / Ortalama Varlık (Aktif) toplamı oranı) bir önceki yıla göre % 3.5'den % 3.4'e gerilemiştir. Varlık kârlılığı, bir önceki yıla göre ticaret bankaları grubunda % 3.8'den % 3.4'e kalkınma ve yatırım bankaları grubunda ise % 4.8'den % 3.8'e gerilemiştir.

Varlık kârlılığı da bankalar itibarıyla farklıdır. Varlık kârlılığı ticaret bankaları grubunda 1997 itibarıyla en yüksek % 6.8 olarak yabancı sermayeli

yeli ticaret bankalarında olup, bu bankalar grubunu, % 4.8 kârlılık oranı ile özel sermayeli ticaret bankaları izlemekte, varlık kârlılığı kamusal sermayeli ticaret bankalarına binde 8'e değin düşmektedir. Varlık kârlılığı, bir önceki yıla göre özel sermayeli ticaret bankalarında % 5.8'den % 4.8'e gerilerken, yabancı sermayeli ticaret bankalarında sırasıyla % 6.9 ve % 6.8 olarak, kamusal sermayeli ticaret bankalarında da binde 9 ve binde 8 olarak hemen hemen değişme göstermiştir. Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında kârlılık, kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının üstünde bulunmaktadır. 1997 yılında varlık kârlılığı, özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında % 6.0'ya yükselirken, kamusal sermayeli bankalarda % 3.2 olmuştur. Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının dış ticareti, özellikle dış-satım, yerel yönetimi ve çok ortaklı şirketleri finanse eden ihtisas bankaları kimliğinde olmaları, bu bankalarda kârlılığın düşük düzeylerde oluşmasına neden olmaktadır.

Bankalar grupları itibarıyla net faiz farkı (faiz marjı), alınan faiz ile verilen faiz arasındaki oransal fark da değişiktir. Faiz farkı 1997 yılında bankalar genelinde % 30.8, ticaret bankaları grubunda ortalama % 42.5'dir. Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda mevduat ana kaynağı oluşturmadığından ve bu bankalar daha çok özkaynak veya özkaynak benzeri fonlarla çalıştıklarından, faiz farkı daha yüksek olmaktadır. 1997 yılında da bu grup bankalarda faiz farkı oranı % 53.5 olmuştur.

1997 yılında ticaret bankaları grubunda faiz farkı oranı % 55.8 olarak en yüksek yabancı bankalardır. Özel sermayeli ulusal bankalarda faiz farkı oranı % 42.5, kamusal sermayeli bankalarda ise % 11.6'dır.

TABLO XIX
Bankaların Toplu Gelir Tablosu
(1996/1997) - (Milyar TL)

	1996	1997
Faiz Gelirleri (+)	2.130.255	4.845.314
Faiz Giderleri (-)	1.446.720	3.354.311
Net Faiz Geliri	683.535	1.491.003
Takipteki Alacaklar Karş. (-)	29.249	- 60.959
Faiz Dışı Gelirler (+)		
Kredilerden Alınan Komisyon ve Ücretler	30.605	67.984
Bankacılık Hizmetleri	51.707	118.561
Kambiyo Gelirleri (Net)	-124.456	-388.676
Sermaye Piyasası İşlem Gelirleri (Net)	94.361	83.091
İştirak ve Kuruluşlardan Alınan Kâr Payları	15.622	28.673
Diğer Faiz Dışı Gelirler	73.680	170.581
Faiz Dışı Gelirler Topl.	93.509	80.214
Faiz Dışı Giderler (-)		
Personel Giderleri	84.501	367.191
Kıdem Tazminatı Karşılıkları	3.088	11.367
Diğer Karşılıklar	19.660	37.460
Verilen Komisyon ve Ücretler	7.516	51.425
Vergi ve Harçlar	14.442	53.157
Kira Giderleri	5.236	25.587
Amortismanlar	10.345	37.288
Diğer Giderler	55.052	246.245
Faiz Dışı Giderler Topl.	474.994	829.720
Vergi Öncesi Kâr	320.811	680.538
Vergi Karşılığı (-)	-66.248	-195.117
Net Kâr	254.563	485.421

Bankacılık sektörü genelinde faiz farkı (faiz marjı) da düzenli bir gelişme göstermemektedir. 1988-1997 döneminde Net Faiz Geliri/Toplam Faiz Gelirleri oranı en düşük 1989, en yüksek 1993 yılları olmak üzere % 12.6 ile % 40.7 arasında dalgalanmıştır. Bankaların açık pozisyonlarının boyutu net faiz farkını da etkilemektedir. 1997 yılında ticaret bankaları grubunda özel sermayeli ticaret bankalarının faiz marjı bir önceki yıla göre % 42.2 ve % 42.5 olarak belirgin bir değişme göstermezken, faiz marjı yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 49.6'dan % 55.8'e yükselmiştir, kamusal sermayeli bankalarda ise % 17.7'den % 11.6'ya gerilemiştir. Faiz marjı kalkınma ve yatırım bankaları grubunda da % 56.9'dan % 53.5'e düşmüştür.

Bankalarda "Faiz Gelirleri + Faiz Dışı Gelirler / Varlık Toplamı" şeklinde hesaplanan varlık devir hızı, 1997 yılında bir önceki yıla göre 0.25'den hafifçe 0.25,6'ya yükselmiştir. Yukarıda açıklanan şekilde hesaplanan varlık devir hızı da banka grupları itibarıyla farklıdır. Ticaret bankaları grubunda varlık devir hızı yaklaşık 0.276 iken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 0.136'ya değin gerilemektedir.

Ticaret bankaları grubunda 1997 yılında da varlık devir hızı en yüksek olan bankalar kamusal sermayeli bankalardır. Varlık devir hızı kamusal sermayeli bankalarda 0.303 iken, özel sermayeli bankalarda 0.230 olmakta, yabancı sermayeli ticaret bankalarında ise 0.215'e gerilemektedir. Kamusal sermayeli bankalarda varlık devir hızının yüksek olmasına karşın

kârlılık oranlarının düşük oluşu, faiz marjının dar olmasından ve söz konusu bankaların genelde dövizde net pozisyon fazlası ile çalışmalarından kaynaklanmaktadır.

1997 yılında bankacılık sektöründe toplam net kârın cari fiyatlarla % 90.7, reel olarak da % 4.9 gibi düşük oranda artış göstermesindeki temel etkenler şöyle özetlenebilir:

(i) 1997 yılında zararlı banka sayısı 7'ye, toplam zararları da 88.072 milyar TL'ye yükselmiştir.

(ii) Bankaların sağladıkları net faiz farkı, bir önceki yıla göre % 32.1'den % 30.8'e gerilemiştir.

(iii) Bankaların açık pozisyonlarının büyümesi ve bunların hızla artması sonucu kambiyo zararları % 212.3 oranında artarak 388.676 milyar TL'ye yükselmiştir.

(iv) Sermaye piyasası net işlem gelirleri cari fiyatlarla dahi % 12.0 oranında azalarak 83.091 milyar TL'ye gerilemiştir.

(v) İş hacminin genişlemesine karşın, personel giderlerinin Varlık Toplamına oranı % 1.9 olarak değişmemiştir.

(vi) Bankaların takipteki alacakları bir önceki yıla göre % 146.1 oranında artarak 187.254 milyar TL'ye, toplam kredilere oranı da % 2.1'e yükselmiştir.

III. SONUÇ

Açıklanan banka bilanço ve gelir tablolarına dayanılarak 1997 yılında bankacılık alanında gelişmeler şöyle özetlenebilir:

(i) 1997 yılında ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı üç artarak 72'ye, TCMB dahil 73'e yükselmiştir.

(ii) 1989 yılı sonrasında başlayan banka şube sayısında azalma eğilimi 1995 yılında yön değiştirmiş, şube sayısında artış 1997 yılında da sürmüştür. Banka şube sayısı % 5.8 oranında artarak 6.819'a TCMB şubeleri ile birlikte 6.840'a yükselmiştir.

(iii) 1997 yılında bankacılık sektöründe iş hacminin genişlemesi, bankaların 377 adet yeni şube açmaları, bankalarda çalışan sayısının bir önceki yıla göre % 4.5 oranında artarak 154.864'e yükselmesine yol açmıştır. Böylece 1990 yılından sonra bankacılık sektöründe gözlenen çalışan sayısında azalma eğilimi 1995 yılından sonra yön değiştirmiştir. Banka çalışanları arasında yüksek ve lisans üstü eğitim görmüş olanlarının sayısı ve oranı giderek artmaktadır. Yüksek ve lisans üstü eğitim görmüş olanların toplam banka çalışanlarına oranı % 38.0'e yükselmiştir. Söz konusu oran bir önceki yıl % 35.0 düzeyinde idi.

(iv) 1997 yılında bankacılık sektörünün (TCMB dışında) cari fiyatlarla özkaynakları % 131.8, toplam varlıkları % 116.3, toplam mevduatı (DTH'lar dahil) % 104.1, toplam kredileri % 128.3, toplam kârları da cari fiyatlarla % 90.7, reel olarak da % 4.9 oranında artmıştır. 1997 yılında bankacılık sektörü reel olarak büyümüş olmasına karşın, büyüme hızı bir önceki yıla göre yavaşlamıştır. T. Bankalar Birliğinin hesaplamasına göre, 1997 yılında bankacılık sektörünün USD bazında, toplam varlıkları % 13.0 oranında artarak 95.0 milyar

USD, toplam mevduatı % 7.0 oranında artarak 61.0 milyar USD'e, toplam kredileri % 20.0 oranında artarak 43.0 milyar USD'e, toplam özkaynakları da yine % 20.0 oranında artarak, 6.1 milyar USD'e ulaşmıştır. 1996 yılında ise bankacılık sektörünün USD bazında toplam varlıkları % 32.6, toplam mevduatı % 33.3 ve toplam kredileri de % 20.0 oranında artmış idi.

(v) 1997 yılında toplam mevduat artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yavaşlayarak % 130.6'dan % 104.1'e, gerilemiştir. 1997 sonu itibarıyla bankalarda toplam mevduat 12.545.561 milyar TL'li bir boyuta ulaşmıştır. 1997 yılında bankalarda TL mevduat cari fiyatlarla % 94.8 oranında artarken, yabancı para mevduatı % 113.2 olarak TL mevduat artış hızından daha hızlı artış göstermiştir. TL mevduatta artış hızı cari fiyatlarla % 138.0'den % 94.8'e gerilerken yabancı para mevduatta artış hızı sırasıyla % 112.2 ve % 113.2 olarak değişme göstermemiştir.

İzlenen kur ve faiz politikaları ile geleceğe ilişkin beklentiler, parasal birikimlerin TL mevduata dönüşmesinde veya DTH'lara yönelmesinde dolayısıyla bu iki grup mevduat artış hızlarında etkili olmaktadır. Bununla beraber 1995 ve 1996 yılları dışında DTH'larda artış hızı genelde TL mevduat artış hızının üstünde olmuştur.

(vi) 1997 yılında DTH dışı mevduatın DTH'lardan daha yavaş artması sonucu, DTH'ların toplam mevduat içindeki payı % 46.4'den % 47.2'ye yükselmiştir. 1997 yılında DTH'ların DTH dışı mevduata oranı da % 86.5'den % 89.4'e çıkmıştır. Toplam

mevduatın yarısına yakın bölümünün yabancı para cinsinden olması, bankalarda kur riskini arttırdığı gibi ulusal ekonomi açısından izlenecek para ve faiz politikasına bazı kısıtlamalar getirmektedir.

(viii) 1997 yılında bankalarda mevduatın yapısı (kompozisyonu) da bir önceki yıla göre değişmiştir. Toplam mevduat içinde DTH'ların payı % 47.2'ye çıkarken DTH dışında mevduatın dağılımın da değişmiştir. 1997 yılında da en hızlı artan mevduat türü bankalar mevduatı olmuştur. 1997 yılında cari fiyatlarla bankalar mevduatı % 155.7 oranında artarken artış hızları diğer mevduatta % 128.8, ticari kuruluşlar mevduatında % 100.2 tasarruf mevduatında % 84.3, resmi mevduatta % 33.6 olmuştur. Türleri itibarıyla mevduat artış hızlarının farklı oluşu, bankalarda mevduatın bileşimini değiştirmiştir. Toplam mevduat içinde DTH'ların payı % 46.4'den % 47.2'ye diğer mevduatın payı % 6.9'dan % 8.8'e bankalar mevduatının payı % 7.9'dan % 9.9'a yükselirken, tasarruf mevduatının payı % 28.2'den % 25.5'e, resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 2.7'den % 1.8'e gerilemiştir. Ticari kuruluşlar mevduatının payı ise % 7.6 olarak değişmemiştir. DTH dışında da mevduatın türler itibarıyla dağılımı değişmiş, bankalar mevduatının payı % 14.4'den % 18.7'ye, diğer kuruluşlar mevduatının payı da % 12.9'dan % 14.6'ya yükselirken, tasarruf mevduatının payı hafifçe % 52.6'dan, % 48.2'ye, ticari kuruluşlar mevduatının payı % 14.4'den % 14.3'e, resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 5.0'den % 3.3'e gerilemiştir.

(viii) 1997 yılında mevduatın vade yapısı da, bir önceki yıla göre değişmiş, mevduatın daha kısa vadelerde yoğunlaşma eğilimi 1997 yılında da sürmüştür. 1997 yılında toplam mevduat içinde vadesiz mevduatın payı % 25.2'den % 21.3'e gerilerken, vadeli mevduatın payı % 74.8'den % 78.7'ye yükselmiştir. Mevduatın % 21.2'si bir ay vadeli, % 32.7'si üç ay vadeli, % 15.5'i altı ay vadeli, % 9.2'si de bir yıl vadeli mevduat şeklindedir. Vadeli mevduatın dağılımı da, % 26.9 bir ay vadeli mevduat, % 41.6 üç ay vadeli mevduat, % 19.7 altı ay vadeli mevduat, % 11.7 bir yıl vadeli mevduat şeklindedir. Tasarruf mevduatında vadeli ve vadesiz mevduatın payları arasındaki fark daha da belirginleşmekte vadeli mevduatın payı % 92.7'ye kadar yükselirken vadesiz mevduatın payı % 7.3'e gerilemektedir.

(ix) 1997 yılında toplam banka kredileri, bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 128.3 oranında artarak 8.811.893 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmış bir önceki yılın artış hızı % 121.4'e göre hızlanma göstermiştir. Anılan yıl ticaret bankaları kredilerinde artış hızı, cari fiyatlarla % 124.1'den % 132.6'ya yükselirken, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinde artış hızı, 1996 yılında % 99.7 iken, 1997 yılında % 88.9 olmuştur. 1997 yılında ticaret bankalarının açmış olduğu krediler kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinden daha hızlı artmış olduğundan, toplam kredilerin bu iki banka grubu arasındaki dağılımı bir ölçüde değişmiş, toplam krediler içinde ticaret (mevduat) bankalarının payı, bir önceki yıla göre %

90.1'den % 91.8'e yükselirken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 9.9'dan % 8.2'ye gerilemiştir.

(x) 1997 yılında banka kredilerinin ana gruplar itibarıyla sektörel dağılımı bir önceki yıla göre değişmiş, toplam banka kredileri içinde ihtisas kredilerinin payı (turizm sektörleri dahil) % 23.7'den % 22.6'ya gerilerken ihtisas dışı kredilerinin payı hafifçe % 76.3'den % 77.4'e yükselmiştir.

İhtisas kredileri dışında yer alan ihracat kredilerinin payı (kalkınma ve yatırım bankaları dahil) 1997 yılında % 26.5, diğer kredilerin payı % 40.7, mali kesime verilen kredilerin payı % 6.2, yatırım kredilerinin payı da % 3.7 olmuştur.

1997 yılında kredilerin vade dağılımında da kısa süreli banka kredilerinin payı hafifçe azalıp ihtisas kredileri dışında % 86.0'dan % 87.8'e yükselirken orta ve uzun süreli kredilerin payı % 14.0'den % 12.2'ye gerilemiştir. Son yıllarda gerek toplam krediler gerek ticaret bankaları kredileri içinde orta ve uzun süreli kredilerin payında gözlenen düşme eğilimi 1997 yılında da sürmüştür.

1997 yılında bankaların vermiş olduğu gayri nakdi krediler cari fiyatlarla % 129.1 oranında artarak 6.109.937 trilyon TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Gayri nakdi kredilerde artış hızı bir önceki yıl düzeyi olan % 106.0'nın üstünde olup bankalarda Gayri Nakdi Krediler / Nakdi Krediler oranı, % 69.1'den hafifçe % 69.3'e yükselmiştir.

(xi) Bankaların özkaynakları (TCMB hariç) 1997 yılında % 131.8 oranında artarak yıl sonunda

1.253.190 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Bankalarda özkaynak artış hızı, cari fiyatlarla 1996 yılına göre hızlanmış % 115.2'den % 131.8'e yükselmiştir. Bankaların ödenmiş sermayelerini 1997 yılında % 213.0 oranında arttırmaları, özkaynak artışının en önemli kaynağını oluşturmuştur.

1997 yılında bankalarda özkaynak artış hızının artmasının yanısıra özkaynak yapısı değişmiş, banka özkaynakları içinde yeniden değerlendirme değer artış fonunun payı % 31.1'den % 28.4'e gerilerken ödenmiş sermayenin payı % 71.6'ya yükselmiştir. Yedek akçelerin 1997 yıl sonu itibarıyla dönem zararı ile birikmiş zararları karşılayamadığından, öz kaynaklara net katkıda bulunmamaktadır.

(xii) TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredileri 1997 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla değişme göstermemiş 1996 yılında 7.688 milyar TL iken 1997 yılında da 7.674 milyar TL olmuştur. TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler, izlenen para politikasına, ekonominin büyüme hızına ve politik etkenlere göre yıldan yıla büyük dalgalanmalar göstermektedir. TCMB'nin son yıllarda bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerde artış hızı (artı) % 122.6 ile % 37.2 azalış (eksi) arasında değişmiştir. Gerçekten TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler cari fiyatlarla 1987 yılında % 122.6 oranında artış gösterdikten sonra, izleyen 1988-1996 döneminde yıllık artış hızı % 103.9 ile eksi % 37.2 arasında değişmiştir. TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredileri en hızlı düşüşü 1996

yılında göstermiştir. TCMB, 1980 öncesinde bankalara daha çok kalkınmaya yönelik orta vadeli sınıai krediler açarken, 1989 yılı sonundan itibaren bankacılık kesiminin geçici iikidite ihtiyacını karşılamaya yönelik kısa süreli reeskont penceresi açmış bulunmaktadır.

Son yıllarda TCMB'nin kredilerinin banka kaynakları içindeki payı düşme eğilimi göstermektedir. Gerçi bu eğilim 1992 ve 1993 yıllarında duraklama göstermişse de izleyen yıllarda daha da belirginleşmiştir. 1997 yıl sonu itibarıyla TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredilerinin toplam banka kaynakları içindeki payı binde 1'inde altına düşmüştür. Bankacılık kesimine açılan yabancı para kredileri de dikkate alındığında bu pay binde 4'e yaklaşmaktadır.

(xiii) Kamusal sermayeli bankaların gerek mevduat gerek kredi piyasalarında görece ağırlıklarında azalma eğilimi 1997 yılında da sürmüş toplam mevduat içindeki payları % 44.1'den % 39.9'a, ticaret bankaları kredi hacmi, içindeki payları da % 38.9'dan % 37.8'e gerilemiştir. Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları ile birlikte tüm kamusal sermayeli bankaların toplam krediler içindeki payı, 1997 yıl sonu itibarıyla % 41.5 olmaktadır. Bir önceki yılda kamusal sermayeli bankaların krediler içindeki payı % 43.4 düzeyinde idi.

Kamusal sermayeli bankaların toplam mevduat içindeki payı 1981-1982 banka-banker bunalımından sonra 1991 yılı dışında sürekli ar-

tış eğilimi göstererek 1992 yılında % 50.0 düzeyine yaklaştıktan sonra, 1997 yılında % 39.9'a değin gerilemiştir. Kamusal sermayeli bankaların toplam banka kredileri içindeki payı 1990 sonrasında azalma göstererek 1990 yılındaki % 53.2 düzeyinden % 41.5'e gerilemiştir. Bu gerilemede özelleştirme politikasında bir ölçüde etkili olmuştur.

(xiv) Türk bankacılık sisteminin oligopolitik yapısı sürmekle beraber son yıllarda büyük olarak nitelendirilen özel ticaret bankalarının mevduat ve kredi piyasasında payları gerilerken, küçük ve orta çaplı özel bankaların paylarının artmakta olduğu gözlenmektedir. Ancak 1994 yılında mali piyasalarda yaşanan bunalım ve güvensizlik mevduatın yeniden büyük bankalara yönelmesine yol açmıştır. Ancak bu etki, toplam tasarruf mevduatı ile bu nitelikte DTH'ların tümünün sigorta kapsamına alınması ile ortadan kalkmıştır. Beş büyük bankanın 1996 yılında toplam mevduat içindeki payları % 52.4, ticaret bankaları kredileri içindeki payları da % 45.5 iken, bu pay 1997 yılında mevduatta % 47.0'ye gerilerken kredilerde değişmemiştir. Ülkemizde faaliyette bulunan yabancı sermayeli banka sayısının 21 olmasına karşın, bu bankaların 1997 yıl sonu itibarıyla toplam mevduatı içindeki payları % 3.4 ve toplam banka kredilerinde payları da % 2.8 düzeyindedir. Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar, payların el değiştirmesi sonucu ulusal banka şekline dönüştüğünden yabancı bankaların mevduat ve kredi pazarlarındaki paylarının gerilemesi beklenmektedir.

(xv) İzlenen kur ve faiz politikaları sonucu bankaların döviz yönetimindeki eğilimleri değişmiş, 1990 sonrasında bankalar teknik deyişle uzun pozisyonundan kısa pozisyona geçmişlerdir. Daha açık bir deyişle, bankaların döviz borçları ve yükümlülüklerinin tutarı döviz varlıklarını aşmış, bankalar dövizle borçlanarak sağladıkları fonların bir bölümünü TL olarak plase etmeye başlamışlardır. Bankaların kısa pozisyonunda olmaları, döviz pozisyon açıklarının 1993 yılı sonunda 5.0 milyar USD'e yaklaşması olumsuz etkisini TL'nin reel olarak devalüe edildiği 1994 yılında göstermiştir. Bankalar 1994 yılında döviz pozisyon açıklarını büyük boyutta kapatmışlar da 1997 yılında pozisyon açıkları yeniden 4.9 milyar USD'e yükselmiştir.

(xvi) Bankaların birleştirilmiş net dönem kârları toplamı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 90.7 oranında, reel olarak % 4.9 oranında artarak 485.421 milyar TL olmuştur. Banka kârları inceleme döneminde en dramatik azalışı 1994 yılında gösterdikten sonra, reel olarak en hızlı 1995 yılında artmış, 1997 yılında ise reel artış hızı bir önceki yıla göre % 37.3'den % 4.9'a gerilemiştir. Bankaların toplam

net kârları 1996 yılında 2.4 milyar USD düzeyinde iken 1997 yılında da 2.4 milyar USD olarak değişmemiştir.

Banka kârlarında reel artışın büyük boyutlu yavaşlaması bankaların kârlılık oranlarını da etkilemiştir. 1996 yılında bankaların özsermaye kârlılık oranı, ortalama özsermayeye göre % 64.3 iken, bu oran 1997 yılında % 54.1'e gerilemiştir. Ancak, banka kârlılık oranlarındaki değişme, banka grupları itibariyle farklı olmuş; yabancı sermayeli ticaret bankalarının da kârlılık oranları yükselirken diğer banka gruplarında belirgin şekilde düşmüştür. 1997 yılında kârları en hızlı azalan banka grubu, kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları olmuştur.

1997 yılında bankaların cari fiyatlarla özkaynakları bir önceki yıldan daha hızlı artmasına karşın, varlık artış hızı belirgin bir değişme göstermemiş, mevduat artış hızı ise yavaşlamıştır. Krediler artış hızı cari fiyatlarla yükselmiş olmakla beraber, USD bazında kredilerin artış hızında bir değişme olmamıştır. Banka kârlarında artış hızı belirgin bir şekilde yavaşlamış, bankaların kârlılık oranları genelde önceki yıla göre, gerilemiştir. Bankacılık sektöründe büyüme, 1996 yılına göre yavaşlamıştır.

Sermaye Piyasası

Doç. Dr. MEHMET BOLAK

İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi

Borsada Kan Kaybı Devam Ediyor

Borsada Ağustos ayında yaşanan şok düşüşlerden sonra Eylül ayında bir toparlanma sürecine girileceği ve çok düşmüş olan fiyatlardan alımlar geleceği beklenirken, hayal kırıklıkları devam etmiş, varsayılan destek noktaları birer birer kırılmış, borsa indeksi bir yıl önceki düzeylerinin altına inmiş, iki ay içindeki değer kaybı toplamı tarihindeki en yüksek düzeyine ulaşmıştır.

Ayın ilk günlerinde, başbakan Mesut Yılmaz'ın bankacılarla bir görüşme yapacağı ve bu görüşmenin ardından piyasaları rahatlatacak bir takım açıklamaların geleceği beklentisi borsaya bir miktar hareketlilik getirmiştir. Yapılan görüşmenin sonrasında, bankaların maliyetlerini hafifletici, kamu kâğıtlarında vergilendirmenin ertelenmesine yönelik bazı düzenlemeler yapılacağı açıklanmış, borsa yatırımcılarının beklediği, hisse senetlerinde vergilendirmeden vazgeçilmesi konusunda ise herhangi bir düşüncenin bulunmadığı belirtilmiştir. Yapılan açıklamalar bankacılık kesimi tarafından tatminkar bulunmuş, % 140'lara kadar yükselmiş bulunan piyasa faiz oranları da % 120'ler seviyesine gerilemiştir. Aynı günlerde açıklanan Ağustos ayı enflasyon rakamları, enflasyondaki düşüş trendinin devam ettiğini gösterir nitelikte olmuşsa da yeterince güven aşılamaktan uzak kalmıştır. Faiz oranlarının bir ay öncesine oranla hayli yükselmiş olması, özelleştirme beklentilerinin azalması, vergi yasasında yapılan değişiklikler, ekonomi

yöneticilerinin ısrarlı savunmalarına rağmen yıl sonu enflasyon rakamlarının % 50'ler civarında kalmayıp, en az % 60-70'lere çıkabileceğini göstermektedir.

Eylül ayının ikinci yarısı başlarında, ABD Merkez Bankası Başkanı Alan Greenspan'ın ABD'de faiz indirimine gidilebileceği yolundaki açıklamaları tüm dünya borsalarında beklenti yaratmış, dünya yüzeyindeki sıcak paranın ABD'deki yüksek faiz cazibesinden uzaklaşarak yeniden borsalara dönebileceği düşüncesi hemen bütün borsaların yükselmeye başlaması sonucunu doğurmuştur. Dünya borsalarındaki bu olumlu gelişme İMKB'ye pek yansımamış, borsa indeksi düşmeye devam ederek 2000 puan psikolojik sınırının altına gerilemiş, 1997 yılı Temmuz ayında beri gördüğü en düşük düzeye ulaşmıştır. Borsanın bu düzeylere gelmesi ekonomi yönetimini bir takım acil tedbirler almaya sevketmiş, başbakan Mesut Yılmaz aracı kurum temsilcileriyle yaptığı görüşmenin ardından, borsa ile ilgili bazı düzenlemelere gidileceğini açıklamıştır. Bu düzenlemelerin arasında borsada uzun dönem olarak tanımlanmış "1 yıl"ın "3 ay"a indirilmesi, bir süre önce bankalara tanınmış olan banka ve sigorta muamele vergisi (BSMV) indiriminin aracı kurumlara da tanınması, A tipi yatırım fonu ve ortaklıklarına ayrıcalıklar sağlanması, yabancı yatırımcıların hisse senedi işlemlerinden elde edecekleri kazançlara gelir vergisi muafiyeti sağlanması gibi hususlar yer almaktadır. Yapılan bu açıklamalar gerçekten de borsa üzerinde olumlu etki göstermiş, borsa bir hafta içinde % 35 gibi bir artış göstererek 2.700 puana yaklaşmış ve yeniden dikkatleri üzerinde toplamayı başarmıştır. Bu dönemde, borsaya nakit girişinin artması ve örneğin "24 Eylül 1998 Perşembe" günü işlem hacminin 147 trilyon liraya ulaşarak Nisan ayı ortalarından beri gerçekleşen en yüksek düzeyi oluşturması biraz da, mali milat dolayısıyla yastık altındaki paraların su yüzüne çıkmasına bağlıdır.

Nihayet ayın son günlerinde ABD Merkez Bankası faiz indirimi açıklamış, ancak piyasalarda en az % 0.50 indirim beklenirken açıklanan oranın % 0.25 olması yine hayal kırıklığına neden olmuş, üst üste yaşanan çalkantıları alışkanlık haline getirmiş olan dünya borsaları yeni bir düşüş dalgasına girmişlerdir. Aladdin Çakıcı olayının yarattığı siyasi kriz ve yeni patlak veren Suriye krizini de bahane eden İMKB, dünya borsalarındaki bu yeni düşüş dalgasıyla beraber tekrar 2000 puan sınırına doğru dönüş yapmış ve "30 Eylül 1998 Çarşamba" günü kapanış fiyatları itibariyle 2.265,94 puanda kalmıştır. Böylece İMKB Ulusal-100 indeksinin Ağustos ayı sonuna göre değer kaybı % 14.01 oranında gerçekleşmiştir. Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi indeksinin Eylül ayındaki değer kaybı da % 14.52 olmuş, dergimiz indeksi aynı günün kapanış fiyatları itibariyle 630.484,23 puana gerilemiştir. İndeks kapsamındaki 40 hisseden sadece 4 tanesi ay içinde değer kazanabilirken, 2 tanesi değerini korumuş, 34 hisse değer kaybetmiştir. Tablo 1 ve 2'de ayın en başarılı ve en başarısız hisseleri listelenmiştir. Özellikle bankacılık sektöründe yer alan şirket hisselerinin önemli oranlarda değer kayıplarına uğradıkları görülebilmektedir. Bankacılık sektörünün tüm dünyada kriz yaşamakta olduğu bilinmektedir. Rusya'da ve Uzakdoğu'da iş ya-

pan şirketlerin uğradıkları zararlar, bu şirketlere kredi açmış olan bankaları da olumsuz etkilemiş, borsalarda ve vadeli işlemler piyasalarında yaptıkları işlemlerden uğradıkları zararlar da bankaların durumunun kötüleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu nedenle, 9 aylık bilançolarında yüksek kârlar açıklayacakları beklenen bankalar, yatırım yapmak için oldukça riskli gözükmediler.

TABLO 1
Eylül Ayının En Başarılı Hisseleri

Dergimiz İndeksinde	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Aktaş	6.02	Tüpraş	15.79
Ege Gübre	5.98	Doğan Hol.	13.64
Bolu Çim.	2.38	Batıçim	12.28
Koç Holding	1.75	Medya Hol.	10.17
Arçelik	0	Raks El.	10.14
Good-Year	0	Vestel	9.68
		Marshall	7.69
		Mardin Çim.	5.26
		Egeser Giyim	4.94
		Sabancı Hol.	4.94

TABLO 2
Eylül Ayının En Başarısız Hisseleri

Dergimiz İndeksinde	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Güney Bira	-54.34	Yaşarbank	-52.44
Yapı Kredi B.	-39.42	Alternatif B.	-37.31
Kartonsan	-26.67	Tofaş Oto Fab.	-34.46
T.Garanti B.	-26.15	Çelebi	-30.83
Teletaş	-26.03	Sifaş	-29.70
Döktaş	-25.71	Net Turizm	-29.55
Anadolu Cam	-25.40	Ardem	-29.37
Bağfaş	-25.00	Net Holding	-25.76
T.D.Döküm	-22.22	Marmaris M.O.	-25.00
T.Şişe Cam	-21.93	Uzel Makina	-24.60
Gentaş	-20.83	Tire Kutsan	-24.42
Yasaş	-20.78		

Şirketlerden Haberler

Fiyatların ve işlem hacminin son derece düşük kaldığı ve borsaya ilginin azaldığı Eylül ayında, sermaye artırımları açısından da pek fazla hareketlilik olmamış, yalnızca 4 şirket Eylül ayında sermaye artırımını gerçekleştirmiştir. Bu şirketlerin artırım öncesi sermayeleri, bedelli ve bedelsiz sermaye artırım miktarları ve oranları ile artırım sonrası sermayeleri Tablo 3'de gösterilmiştir.

Borsanın durgun seyri, halka açılma isteklerini de kırmış ve halka açılmayı planlayan bazı firmalar, fiyatların düşüklüğü ve borsaya olan ilginin azlığı nedeniyle bu planlarını ertelemişlerdir. Sonuç olarak Eylül ayında hiçbir halka açılma olayı gerçekleşmemiştir.

Buna karşılık Eylül ayında bir şirket birleşmesi olayı yaşanmış, Sabah Yayıncılık A.Ş. ile Bugün Yayıncılık A.Ş. birleşmişlerdir. İki şirketin birleşmesi, daha önce Koç Holding ile Koç Yatırımın birleşmesi şeklinde gerçekleşmiş, Bugün Yayıncılık A.Ş.'nin bilançosundaki tüm aktif ve pasifler bir küle halinde Sabah Yayıncılık A.Ş. tarafından devralınmıştır. Bugün Yayıncılık A.Ş.'nin faaliyetlerinin 30.9.1998 günü itibarıyla durdurulması kararlaştırılmış olmakla birlikte, birleşmeye esas teşkil eden ve küle halinde Sabah Yayıncılık A.Ş.'ne devrolan bilanço 30.6.1998 tarihli bilançodur. 30 Eylül 1998 itibarıyla oluşturulacak 9 aylık yeni bilançonun, birleşik şirket için hazırlanacağı anlaşılmaktadır. Birleşme dolayısıyla, Sabah Yayıncılık A.Ş.'nin esas sermayesinin 588.662.525.000 TL arttırılacağı ve Bugün Yayıncılık A.Ş. hissedarlarına ellerindeki Bugün Yayıncılık A.Ş. hisselerine karşılık olarak verileceği açıklanmıştır. Bugün Yayıncılık A.Ş.'nin sermayesi 500.000.000.000 TL olduğuna göre, değişim oranı, 1 hisseye karşılık 1.17732505 hisse olarak hesaplanmaktadır. Taraflar arasında yapılan birleşme sözleşmesinde de değişim oranı 1'e 1.177325 olarak belirtilmiştir. Bu birleşme sonrasında, hisseleri borsada işlem gören şirket sayısı 276'ya gerilemiştir.

Kritik Oranlar

Şirketlerin 9 aylık bilanço dönemleri gelmiş olmakla birlikte, henüz yaşanan şok ortamı nedeniyle 6 aylık bilançolar bile doğru dürüst değerlendirilememiştir.

TABLO 3
Eylül Ayında Sermaye Artırımları
(Milyon TL)

Şirket	Eski Ser.	Bedelli	%	Bedelsiz	%	Yeni Ser.
Ege Gübre	432.000	-	-	216.000	50.00	648.000
Ege Seramik	1.800.000	2.196.000	122.00	2.124.000	118.00	6.120.000
Özfinans Fac.	60.000	900.000	150.00	-	-	1.500.000
Ünal Tarım	166.195	252.123	151.70	581.683	350.00	1.000.000

Tablo 4'de, 6 aylık mali tablo verilerinden hareketle hesaplanmış ve şirketler hakkında fikir verecek bazı kritik oran değerlerine yer verilmiştir.

Tablonun ilk sütununda, işletmelerin likiditelerini ölçmekte kullanılan Cari Oran (CARI) değerleri gözükmetedir. Dönen varlıkların kısa vadeli borçlara bölünmesiyle teşkil edilen bu oran, şirketlerin karşılaşılabilecekleri muhtemel nakit sıkıntıları hakkında fikir vermekte, emniyet açısından bu oran değerinin yüksekçe olması tercih edilmektedir. Mali tabloları açıklanmadığı için verileri eksik olan Metaş dışındaki 99 şirket için ortalama CARI değeri 1.843 hesaplanırken, en yüksek CARI değerine 9.264 ile Net Holding'in sahip olduğu görülebilmektedir. Holding şirketlerinde likiditenin yüksek olması makul karşılanabilmekle birlikte, 6.681 CARI değeri ile ikinci sırayı alan Kav daha fazla dikkat çekmektedir. Gerçi bu şirket son yıllarda faaliyetlerinde yarattığı farklılaşmayla Holding şirket hüviyetine bürünmüş bulunmaktadır. Tabloda 1'in altında CARI değerine sahip 11 şirket; Sabancı Holding, Hürriyet Gazetecilik, Erciyas Bira, Güney Bira, Milpa, Ege Bira, Marmaris Martı Otel, Tüpraş, Çukurova, Sasa ve Migros şeklinde sıralanmakta ve tehlike sinyalleri vermektedirler. Her iki uçta birer Holding şirketin bulunması dikkat çekmektedir.

Tablonun ikinci sütununda; şirketlerin toplam kısa ve uzun vadeli borçlarının, bilanço toplamına oranlarını ifade eden BORÇ değerleri yer almaktadır. Tablodaki 99 şirketi çin hesaplanmış ortalama BORÇ değeri % 52.1 gibi makul bir değeri ifade etmektedir. Ancak global bir krizin yaşanmakta olduğu ve daha ne gibi gelişmelerin yaşanacağı bilinemediği, özellikle de bankacılık sektöründe dünya genelinde problemlerin su yüzüne çıktığı şu günlerde, şirketlerin borçlanma oranlarının daha düşük düzeylerde bulunmasında yarar vardır. Tabloya göre, % 20'nin altında borçlanma oranına sahip olup bu açıdan en fazla güven telkin eden işletmeler, Net Holding, Kav, T. Şişe Cam, Eczacıbaşı Yatırım, Sabancı Holding, Alarko Holding, Koç Holding, Petkim ve Gentaş olarak sıralanmaktadır. Yine Holding ve benzeri şirketlerin borçlanma oranları normal kabul edilecek şekilde düşük düzeylerde kalırken, ilk 10 içinde Petkim ve Gentaş, onları takiben de Kartonsan ve Göltaş en düşük borçlanma düzeyine sahip şimdi işletmeler olarak göze çarpmaktadır. Egs Dış Ticaret % 93.5, Tofaş oto Ticaret % 91.4 ve Nergis Holding % 91.1 borç oranıyla, varlıklarının neredeyse tamamını borçla finanse eden şirketler olarak tedirginlik yaratırken, borç düzeyleri % 80'in üzerine çıkmış bulunan Egesser Giyim, Otokar, Çelebi, Sifaş ve Tansaş da olumsuz görüntü vermektedirler.

Tablonun son sütununda yer alan PDD değerleri, şirketlerin piyasa değerlerinin defter değerlerine oranlarını yansıtmakta olup, 31 Temmuz 1998 tarihli borsa kapanış fiyatlarının, hisse başına düşen özvarlık değerine bölünmesiyle hesaplanmıştır. Değerin küçüklüğü hisse fiyatının ucuz kalmış ve alım için uygun olduğunun göstergesidir. Tablodaki verilere göre 31 Temmuz'daki fiyatlara göre 91 şirket için hesaplanan ortalama PDD değeri 5.907'dir. Piyasa değeri defter değerinin altında kalmış Göltaş, İzdaş ve Transtürk Holding bulunmakta, öte

Tablo 4
Şirketlerin Kritik Oranları

ŞİRKET	CARI	BORÇ	PDD
AKAL TEKS.	1,714	0,477	1,048
AKÇANSA	1,284	0,387	5,141
AKSA	3,249	0,273	2,445
AKSİGORTA	2,843	0,595	6,347
AKTAŞ	1,496	0,788	26,885
ALARKO HOL.	4,741	0,136	15,272
ANADOLU CAM	1,324	0,588	1,334
ANA. GIDA	4,613	0,474	2,646
ANA. İSUZU	2,333	0,353	5,465
ARÇELİK	2,397	0,531	3,669
ARDEM	1,941	0,502	2,574
ASELSAN	1,679	0,677	1,607
AYGAZ	2,055	0,390	4,872
BAĞFAŞ	1,701	0,547	10,551
BATIÇİM	2,418	0,512	3,147
BEKO ELEK.	1,285	0,732	2,975
BOLU ÇİM.	1,191	0,336	1,275
BOSCH FREN	2,476	0,378	4,821
BOSSA	1,798	0,543	1,404
BRİSA	1,766	0,386	2,898
ÇELEBİ	1,033	0,830	22,242
ÇELİK HAL.	1,592	0,509	5,242
ÇEMTAŞ	1,375	0,334	2,215
ÇİMSA	1,342	0,366	3,075
ÇUKUROVA	0,911	0,780	16,808
DARDANEL	1,253	0,633	1,450
DEVA HOL.	1,317	0,546	1,219
DÖKTAŞ	1,425	0,596	3,649
ECZ.İLAÇ	1,340	0,617	2,711
ECZACIBAŞI	2,604	0,096	5,148
EGE BİRA	0,672	0,463	9,326
EGE GÜBRE	1,201	0,615	4,821
EGE SERAMİK	1,462	0,769	1,564
EGESER GİYİM	1,419	0,848	7,156
EGS DIŞ TİC.	1,053	0,935	6,851
ENKA HOL.	2,101	0,243	45,509
ERC.BİRA	0,580	0,703	8,504
ERDEMİR	2,097	0,518	1,695
GENTAŞ	2,811	0,193	2,504
GLOBAL M.D.	1,339	0,700	1,387
GOOD-YEAR	1,217	0,694	5,979
GÖLTAŞ	2,166	0,242	0,469
GÜBRE FAB.	2,038	0,554	6,723
GÜNEY BİRA	0,630	0,616	6,048
HEKTAŞ	1,351	0,561	2,093
HÜRRIYET G.	0,363	0,434	4,165
İHLAS HOL.	1,163	0,701	2,712
İZMİR D.Ç.	2,991	0,304	0,773
İZOCAM	1,455	0,594	1,792
KARTONSAN	2,669	0,212	2,632

ŞİRKET	CARI	BORÇ	PDD
KAV	6,681	0,079	4,672
KENT GIDA	1,276	0,694	3,429
KEPEZ ELEK.	1,407	0,646	11,065
KOÇ HOL.	1,985	0,165	12,257
KONYA ÇİM	1,029	0,455	2,655
KORDSA	1,517	0,538	7,189
KÖYTAŞ	3,861	0,600	2,094
MAKİNA T.	3,541	0,407	1,279
MARDİN ÇİM.	1,771	0,318	1,644
MARMARİS M.O.	0,712	0,517	1,183
MARSHALL	1,755	0,599	3,917
METAŞ	-	-	-
MİGROS	0,961	0,778	20,866
MİLLİYET	1,551	0,543	3,542
MİLPA	0,649	0,493	2,158
MUDURNU TAV.	1,177	0,575	4,875
NERGİS HOL.	1,007	0,911	18,881
NET HOL.	9,264	0,044	1,423
NET TURİZM	1,078	0,705	2,907
NETAŞ	2,327	0,435	4,056
OL.MUKSA	1,638	0,387	2,301
OTOKAR	1,537	0,835	10,254
OTOSAN	2,061	0,426	4,636
PETKİM	3,172	0,187	2,298
PETROL OF.	1,800	0,623	15,646
PINAR SÜT	1,156	0,716	3,505
RAKS ELEK.	1,389	0,664	3,219
SABAH YAY.	1,662	0,668	1,706
SABANCI HOL.	0,207	0,114	5,495
SARKUYSAN	1,617	0,336	1,796
SASA	0,947	0,598	2,400
SİFAŞ	1,091	0,821	2,433
TANSAŞ	1,008	0,820	15,720
TAT KONS.	2,391	0,508	3,960
TELETAŞ	2,112	0,455	4,991
TİRE KUT.	3,099	0,429	2,686
TOF OTO FAB.	1,534	0,539	2,795
TOF OTO TİC.	1,011	0,914	15,787
TRAKYA CAM	1,960	0,423	3,644
TRANS.HOL.	2,542	0,307	0,979
TURÇAS	3,361	0,370	4,700
TÜPRAŞ	0,885	0,759	20,186
T.D.DÖKÜM	1,586	0,682	2,665
T.H.Y.	1,294	0,456	9,036
T.ŞİŞE CAM	1,771	0,082	6,902
USAŞ	1,125	0,643	9,079
UZEL MAKİNA	1,529	0,610	10,247
VESTEL	1,166	0,781	6,774
YASAŞ	1,211	0,606	2,833
YATAŞ	1,727	0,542	3,182
ORTALAMA	1,843	0,521	5,907

yandan, Enka Holding, Aktaş, Çelebi, Migros ve Tüpraş gibi şirketlerde de piyasa değerleri defter değerlerinin çok üzerine çıkmış görünmektedir. Bununla birlikte, Ağustos ve Eylül aylarında yaşanmış hızlı düşüşlerden sonra ortalama PDD değerinin 3'ün altına girilemiş olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür. Hisselerin hemen hepsinin en az % 50 değer kaybettikleri gözönünde tutulacak olduğunda, Tablodaki PDD değerleri 2'in altında gözükürken 20 şirketin, bugünkü fiyatlarla, 1'in altında PDD değerlerine sahip olduklarını ve alım için çok cazip komuda bulduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Borsanın son zamanlardaki olağanüstü koşullarından kaynaklanan bu durum büyük olasılıkla kısa sürede düzelecek ve piyasa değerleri defter değerlerinin altına düşmüş hisselerin değerleri en azından defter değerlerinin üzerine tırmanacaktır.

İndeks Kapsamında Değişiklik

Her üç ayda bir yapıldığı üzere, Ekim ayı başı itibarıyla de, İMKB indeksleri kapsamında değişikliğe gidilmiş, Borsa Yönetim Kurulu'nun 8.9.1998 tarihli toplantısında, 1.10.1998 - 31.12.1998 tarihleri arasında geçerli olmak üzere, 4 hissenin İMKB Ulusal-100 indeksi kapsamından çıkarılmasına ve yerlerine 4 hissenin ilave edilmesine karar verilmiştir. İndeks kapsamından çıkartılmasına ve dahil edilmesine karar verilen hisseler Tablo 5'de gösterilmiştir.

TABLE 5
İndeks Kapsamında Değişiklik

Çıkan Hisseler	Giren Hisseler
Anadolu Gıda	Ditaş Doğan
Bolu Çimento	Kardemir (D)
Erciyas Bira	Penguen Gıda
Good-Year	Unal Tarım

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi

(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Ocak	6793.38	8224.39	12953.90	10382.15	46499.72	66641.02	121282.26	482009.45	970038.69
Şubat	7402.13	10950.59	9572.27	14056.56	43685.74	72135.19	148672.55	481567.26	870185.89
Mart	6957.24	9793.56	11006.98	13455.69	36336.97	94874.84	178248.67	449760.66	936427.88
Nisan	7054.56	8814.38	10128.12	20399.46	37260.41	109201.43	174945.81	419157.76	1246481.82
Mayıs	8438.48	7932.99	9067.92	21856.16	40688.45	112502.77	166514.22	468188.27	1073822.72
Haziran	7573.16	8275.36	12297.79	26303.88	52300.27	116528.07	193595.07	526546.21	1187994.27
Temmuz	10664.47	7533.47	11754.44	24501.68	59216.98	128087.60	176955.20	568012.42	1210065.312
Ağustos	10166.14	7950.10	11314.53	27193.90	69147.24	110555.47	183969.42	579112.78	737615.22
Eylül	10907.66	6913.80	10310.15	33729.97	68630.14	98538.52	207830.76	779779.25	630484.23
Ekim	10596.87	6835.47	9077.97	34444.97	66413.15	114393.38	238854.42	849700.62	
Kasım	6955.17	10214.39	9344.20	44519.48	74373.54	96196.98	267385.51	839360.91	
Aralık	6750.24	11048.39	9744.28	51099.56	71525.29	96450.06	277923.68	956310.79	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Taksim Yılı Kârı (Net)			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1995 (Milyon TL)	1996 (Milyon TL)	1997 (Milyon TL)	1995 (Net)	1996 (Net)	1997 (Net)	Eylül 1997	Temmuz 1998	Ağustos 1998	Eylül 1998
1	AKTAŞ	-	1 000 000	929 662	3 231 885	5 026 515	-	1 100,00	450,00	350 000	140 000	83 000	88 000
2	ANADOLU CAM	24 000 000	6 170 000	153 595	328 300	19 951	39	29,00	-	3 100	2 550	1 575	1 175
3	ARÇELİK	30 000 000	20 250 000	3 010 177	8 705 597	18 901 661	35	50,00	80,00	22 000	11 500	6 500	6 500
4	BAGFAŞ	2 000 000	2 000 000	300 947	667 192	2 694 148	100	170,00	600,00	57 000	42 000	21 000	15 750
5	BOLU CEMENTO	20 000 000	8 058 754 926	554 630	1 222 117	2 343 031	31,44	41,65	45,88	3 900	3 400	2 100	2 150
6	BRIŞA	25 000 000	7 441 875	2 469 222	6 829 660	11 910 227	110	322,00	75,00	77 000	12 750	7 200	6 600
7	ÇELİK HALAT	5 000 000	997 150	108 668	349 676	557 598	27	48,50	45,00	7 700	13 500	7 600	7 400
8	ÇİMSA	10 000 000	4 212 000	670 379	1 138 237	3 393 778	115	39,00	38,00	32 500	13 000	7 700	7 200
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK	-	500 000	538 409	5 446 640	12 957 796	130	967,65	2356,46	320 000	610 000	350 000	335 000
10	DOKTAŞ	5 000 000	2 400 000	273 144	278 166	553 279	62,50	50,00	19,79	32 500	11 750	7 000	5 200
11	EGZACIBAŞI YATIRIM	3 000 000	1 200 000	132 597	313 860	170 613	-	-	-	7 500	12 000	5 200	4 300
12	EGE BIRACILIK	4 256 582,4	4 256 582,4	1 217 144	1 056 326	1 604 178	-	35,00	25,00	20 000	37 500	22 500	21 000
13	EGE GÜBRE	2 000 000	648 000	97 480	71 402	166 267	37	28,00	30,00	4 650	17 500	9 200	6 500
14	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	20 000 000	6 336 000	8 786 278	6 109 443	436 225	65,26	45,37	-	31 000	40 500	23 750	20 500
15	GENTAS	3 000 000	1 347 840	257 981	539 035	1 091 589	-	-	-	12 250	6 600	4 800	3 800
16	GOOD-YEAR	4 540 062 466	4 540 062 466	1 855 422	3 722 772	5 277 081	300	500,00	650,00	75 000	14 750	8 800	8 500
17	GÜBRE FABRİKALARI	2 500 000	576 000	114 913	508 705	534 326	10	40,00	45,00	9 800	47 000	23 000	21 750
18	GÜNEY BİRA	10 000 000	1 097 298,2	434 383	600 596	655 540	60	55,00	30,00	10 500	31 000	28 500	13 000
19	HEKTAŞ	5 000 000	3 044 768	499 190	790 278	788 164	89,23	75,09	40,56	3 650	3 300	2 075	1 900
20	İZMİR DEMİR ÇELİK	30 000 000	24 900 000	54 452	247 950	638 191	-	-	-	2 600	1 025	680	630
21	İZOCAM	4 000 000	1 800 000	220 972	420 809	648 739	40	20,00	33,00	7 800	4 300	2 750	2 275
22	KARTONSAN	2 700 000	2 025 000	2 030 810	2 739 522	4 004 058	130	120,00	130,00	13 250	20 500	15 000	11 000
23	KAV	7 000 000	2 340 000	151 776	733 144	385 684	65	22,40	13,00	4 800	5 300	2 800	2 700
24	KOÇ HOLDİNG	50 000 000	16 025 550	3 702 432	6 878 864	14 193 141	15	15,00	20,00	66 000	49 000	28 500	29 000
25	KONYA ÇİMENTO	-	2 438 720	120 783	467 258	960 453	-	60,00	18,50	4 150	6 000	3 850	3 550
26	KORDSA	10 000 000	4 252 500	1 259 441	2 888 202	4 690 334	140	400,00	105,00	14 750	21 000	9 800	8 300
27	MAKİNA TAKİM	15 000 000	-8 409 366,59	50 016	242 291	514 997	6	25,00	15,00	1 725	1 425	790	680
28	MİGROS	4 000 000	1 020 000	716 101	1 345 346	4 432 806	40	50,00	100,00	152 500	290 000	230 000	200 000
29	MUDURNU TAV	-	1 500 000	224 902	250 539	507 170	-	-	-	5 100	11 000	7 800	6 400
30	OLMUKSA	2 000 000	1 270 500	587 737	26 058	607 905	110	-	23,00	7 500	9 400	5 600	4 500
31	OTOSAN	2 500 000	1 392 500	2 607 218	9 532 194	26 749 891	100	401,08	1 100,00	135 000	140 000	72 000	63 000
32	PETROL OFİSİ	20 000 000	7 000 000	4 027 689	10 575 635	21 744 401	144,34	272,65	268,55	41 500	69 000	49 000	48 500
33	PINAR SÜT	3 000 000	984 150	105 016	688 452	1 036 843	120	56,00	60,00	10 000	18 750	8 400	6 700
34	ŞARIKYUSAN	10 000 000	1 134 000	897 118	1 621 319	2 876 541	100	90,00	120,00	20 250	20 750	13 500	11 750
35	TELETAŞ	10 000 000	2 000 000	552 445	1 705 621	5 613 207	75	30,00	50,00	50 500	33 000	18 250	13 500
36	TÜRK DEMİR DOKUM	15 000 000	5 000 000	371 859	968 314	2 148 231	25	50,00	65,00	12 000	5 100	3 600	2 800
37	T. GARANTI BANKASI	-	40 000 000	9 029 604	1 973 440	60 206 087	-	78,64	-	9 400	11 750	6 500	4 800
38	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM	50 000 000	23 100 000	1 312 890	3 130 151	3 833 884	50	50,00	19,40	12 000	8 800	5 700	4 450
39	YAPI KREDİ VE	-	107 518 977,72	16 225 432	22 724 428	61 707 502	20	60,00	40,00	4 350	8 400	5 200	3 150
40	YASAŞ	972 000	324 000	66 892	885 980	2 106 602	17	232,00	200,00	32 000	60 000	38 500	30 500

Ekonomik Göstergeler (İç)

Ekim / 1998

	1995	1996	1997	1998		
				Nisan	Mayıs	Haziran
T.C. MERKEZ BANKASI						
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	13732.0	-	20044	25745	26798	27736
Banknot Miktarı (milyar TL)	223934.0	-	719328	941327	928249	981278
T.C. Merkez Bankası İç Kredileri (milyar TL)	206126.0	-	346408	9135	8551	8566
Hazineye Kısa Vadeli Avansı (milyar TL)	192790.0	-	337623	-	-	-
BANKALAR (milyar TL)						
Toplam TL Mevduatı	1297155.5	3294383.7	6625325.0	7821320.0	8383564.0	9742446.0
Ticaret Kuruluşları Mevduatı	202144.7	474632.3	950426.0	890153.0	930737.0	1195236.0
Tasarruf Mevduatı	684904.3	1733118.2	3193612.0	3777674.0	4142735.0	4671787.0
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	52471.5	133919.9	233887.0	216470.0	209838.0	274916.0
Vadeli Tasarruf Mevduatı	632432.9	1599198.3	2959725.0	3561204.0	3932897.0	4397071.0
Mevduat Sertifikası	6916.6	11207.6	159.0	15.0	16.0	15.0
Resmî Kuruluş Mevduatı	36839.9	165741.0	221416.0	499643.0	446459.0	464828.0
Bankalar Mevduatı	178367.7	485498.2	1241192.0	1399340.0	1617051.0	2002915.0
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	187982.2	424186.2	970491.0	1254495.0	1246566.0	1407547.0
Döviz Tevdiatı	1367626.8	2851132.0	5920236.0	7294808.0	7620151.0	8043577.0
Toplam Krediler	1738270.3	3860069.8	8811893.0	10809885.0	11067960.0	12040399.0
Tarım	32982.3	668826.0	1504492.0	792638.0	832534.0	822056.0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	178290.2	351902.0	668676.0	1869791.0	1852188.0	2179828.0
Mesleki (Küçük Esnaf ve Sanalıkları)	47242.0	72522.0	140062.0	147919.0	150293.0	152394.0
Gayrimenkul	56350.0	77380.0	127097.0	134999.0	136390.0	148287.0
Denizcilik	1562.0	4732.0	13259.0	16407.0	16462.0	17250.0
Turizm	7903.2	11770.0	15958.0	15805.0	16379.0	16734.0
Diğer İhtisas Kredileri	1842.0	74766.0	187063.0	208932.0	214407.0	229223.0
Ticaret, Sanayi, Sair	1118098.5	2598171.3	6155286.0	7623394.0	7849307.0	8474627.0
PARA ARZI (milyar TL)	396047.0	-	1378604.0	-	-	-
FIYATLAR (DİE; 1987 = 100, 1994 = 100)						
Toplam Eşya Fiyatları İndeksi (Genel)	8733.7	-	787.7	949.3	980.2	995.5
Tarım (Genel)	9313.7	-	951.2	1311.1	1344.3	1310.0
İmali Sanayi (Genel)	8403.9	-	743.5	847.9	877.7	906.0
Tüketici Fiyatları (Türkiye)	10962.3	-	857.5	1048.0	1084.7	1111.1
Tüketici Fiyatları (İstanbul)	10718.2	-	875.1	1067.9	1113.5	1146.3
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)						
Dağılım (CIF)	35709.0	-	-	14800.3	-	-
Dağılım (FOB)	21635.9	-	-	8276.7	-	-
İçki Dövizleri	-	-	-	-	-	-

Notlar: (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın stokunun yeniden değerlendirilmesinden doğan değer artışları dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimi (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Para arzı (M₁) dar tanımıdır. (4) Fiyatlar, Ocak/1996'dan itibaren 1994=100 olarak verilmektedir. (5) Dağılım, dışarı rakamları Şubat/1996, içki dövizleri Ocak/1996 itibarıyla.

Görüşler

Yrd. Doç. Dr. ZEYNEP ARIKAN

Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

4369 Sayılı Vergi Yasasının Boşlukları

Birçok vergi yasasında değişiklik yapılmasını öngören ve uzun süre TBMM gündeminde yer alarak tartışmalara neden olan "Vergi Yasa Tasarısı" nihayet kabul edilerek 29.07.1998 gün ve 23417 sayılı (mük.) Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girdi. Ancak kamuoyunu meşgul eden tartışmalar bitmedi, aksine daha da büyük önem kazandı.

4369 Sayılı Yasa önemli vergisel değişiklikler getirmesine karşılık reform niteliği taşımamaktadır. 4369 Sayılı Yasayı kendinden beklenen başarıyı yerine getirebilmesi için uygulamaya geçirilen "kapsamlı bir vergisel değişiklik paketi" olarak kabul etmek daha doğru olur.

4369 Sayılı Yasanın başarısını büyük ölçüde zaman ve uygulayabilme etkinliği belirleyecektir. Ancak hemen şunu söylemek gerekir ki uygulanmasına esas itibarıyla 01.01.1999 tarihinden itibaren başlanacak olan yasanın birçok eksiği vardır.

Yasanın en büyük eksiği halkın isteklerini tam anlamıyla yansıtmamasıdır. Zira tasarı hazırlanırken Vergi Reform Özel İhtisas Komisyonu kurulmuş, bunun çalışmalarına mesleki teşekküller, Maliye Bakanlığı katkıda bulunmuş ve çeşitli örgütlerin görüşleri alınmıştır. Sonuçta tasarı meclise gelmiş ve basit çoğunlukla kabul edilmiştir. Oysa ki, halkın tercihlerini yansıtabilmesi için kaliteli oy çokluğunun sağlanması gerekmektedir. Tabi ki bu

durumda Anayasal bir reform gereği ortaya çıkmaktadır.

4369 Sayılı Yasa, ya da bu yasanın eksiklerini görerek getirilecek yeni bir veya birçok yasa sistemi oturtmak yerine aksine düzensizliğe götürmektedir. Vergi kanunlarında bu kadar sık değişikliğe gitmek, bir uygulama oturmadan, tam sonuçlarını almadan yerine yenisini getirmek, devlete olan güveni sarsar ve devletin mali alanındaki yetkilerinin en önemlilerinden biri olan vergilendirme yetkisinin hatalı kullanımına neden olur. Bu kadar sık yapılan düzenlemeleri takip etmek ve uyum sağlamak zor olurken, sık sık düzenlemelere yeniden uyum sorunu bu konunun uzmanları ve uygulayıcılar arasında bile yaşanmaktadır.

Kanun tasarısı, maliye ve vergi uzmanları tarafından hazırlanmasından dolayı tek yönlü bir özelliğe sahiptir. Zira yasa incelendiğinde finans piyasaları üzerindeki etkisinin ihmal edildiği kolaylıkla görülebilir. Yeni yasa ile vergi bankacılık sektörünü olumsuz yönde etkileyecektir. Bankacılık en kolay vergi alınabilecek sektörlerden biridir. Çünkü bu sektörde işlemler büyük ölçüde kayıt altındadır. Vergi bankacılar için önemli olan likiditeyi olumsuz etkileyecektir. Vergi arttıkça faiz hadleri yükselecek, daha yüksek faizle borçlanmak ise devletin borç yükünü artıracaktır.

4369 Sayılı Yasa borsadaki hisse senetleri alım-satımından doğan farkları vergiye tabi tutmuş, ayrıca yatırım fon ve ortaklıklarından elde edilen kâr paylarındaki istisnayı kaldırarak bankaların borç yükünü artırmıştır. Diğer taraftan geçici vergi uygulaması dev-

lete belli dönemler itibarıyla belli gelir sağlamayı garantilemekteyse de, nominal gelir ve kârlar üzerinden peşin vergi alınması özkaynakların reel olarak azalması demektir. Üstelik enflasyonist bir ortamda enflasyon muhasebesine gitmeksizin böyle bir vergilendirme, bankacılık sektörünün küçülmesine ve dünya finans piyasalarındaki rekabet gücünün zayıflamasına neden olacaktır.

Zayıflayan ve küçülün bir bankacılık sektörünün ekonomik büyüme hızı üzerinde pek olumlu etkileri olacağını söylemek tabii ki mümkün değildir. Bu da ekonomik bir ihmaldir. Kaldı ki enflasyonun olumsuz etkilerini bertaraf etme amacına yönelik olan yeniden değerlendirme uygulamasını, sabit varlıkların fazla olmaması nedeniyle pek katkı sağlayıcı şekilde uygulamak da mümkün değildir.

Enflasyonun olumsuz etkilerini bertaraf etmek için uygulanması gereken "Enflasyon Muhasebesi" hususundaki düzenlemelere yasada yeterli ölçüde rastlayamıyoruz. Bu konuda bazı düzenlemeler olmasına karşılık bunlar tam anlamıyla bir düzenleme değildir. Bu yüzden başarı şansında tam olması yarıftır.

Tasarının sosyal yönünde eksiktir. Bunun en önemli göstergesi asgari ücretin vergi dışı kalma meselesidir. Demokratik katılımı denetimini sağlanması gerekçesiyle tamamen vergi dışı bırakılmayan asgari ücretin vergi dışı kalması gerekir. Toplumda çok büyük rantlar elde eden ve yasal ya da yasal olmayan yollarla vergi dışı kalan kesimleri gözönüne aldığımızda bu grubun vergiye tabi olması değil,

aksine vergi dışı kalması daha demokratik olacaktır. Çünkü vergi baskısını en fazla hisseden kesim bu kesimdir.

Esasen demokratik bir katılımcılık sağlanmak isteniyorsa, bu kadar küçük gelirler değil, çok daha büyük rantlar üzerinde durmak gerekir. Yasayla getirilen "vergi kimlik numarası kullanım zorunluluğu" esasının etkin bir şekilde uygulanması gerekir. Oysa ki Maliye Bakanlığı altyapısının yetersizliğini bu konuda gerekçe olarak göstermiştir. Tam bir otomasyon ağı mevcut değildir. Bu durumda yaygın bedavacı kitle (free rider) vermesi gereken vergiyi vermeyecek ve fakat hizmetten yararlanacak, kamu hizmetlerine olan talebin belirlenmesinde isteklerini oy sandıkları aracılığıyla rahatça yansıtabileceklerdir.

Yeni yasa limited şirketlerde ortakların kamu borçlarından koydukları sermayenin bir katına kadar sorumlu olma sınırını kaldırmakta, borcun tamamından hisse nisbetleri oranında sorumlu tutmaktadır. Böyle bir düzenleme mükellefleri şirket türünü değiştirme yönüne itmekte ve sermaye şirketlerinde hakim olan sınırlı sorumluluk ilkesiyle de çelişmektedir. Böylece limited şirketler için tasarıda yer alan bu hükmün "vergi kaçırmak ve sorumluluktan kurtulmak için limited şirket kuruluyor" konusundaki gerekçesi yersiz bir gerekçedir. Çünkü bu amaçla limited şirket kuranlar aynı amaçla anonim şirket de kurabilir.

Yasada gelirin tanımının değiştirilmesi de pek anlaşılır değildir. Gelirin unsurlarından yedincisini, kaynağı ne olursa olsun diğer her türlü ka-

zanç ve iratlar oluşturmaktadır ki, bu çok belirsiz bir ifadedir. Söz konusu durum, mevzuat hazırlama sürecinde uyulması gereken genel ilkelerden sırtına belirlilik ve iç sistematiğe anlaşılabilirlik ilkelerine ters düşmektedir. Bu noksanlıklar nedeniyle böyle belirsiz bir geliri vergilendirmeye idari denetimin yeterli olması çok zordur.

Kayıt dışı faaliyetlerin küçültülmesi ve günlük yaşantımızın belgelendirilmesi için vergi idaresi mevcut sınırlı imkanlarıyla denetim yapmaktadır. Ancak bu yeterli bir denetim değildir. Çünkü mali idare araç, gereç ve personel yönünden yetersizdir. Böylece 4369 Sayılı Yasanın yetersiz bir mali teşkilat yüzünden vergi kayıp ve kaçaklarını da önlemesi pek mümkün değildir. Mevcut yetersiz teşkilatla sağlıklı yasal uygulamayı gerçekleştirmek ve 4369 Sayılı Yasayı başarıya ulaştırmak çok zor olacaktır.

Türk Vergi Sistemi'ndeki mevcut sorunlar çözülmek isteniyorsa vergilerin iktisadi ve sosyal bünye üzerindeki etkileri iyice düşünülmeli, değişen koşullara uygun gerçekçi mevzuat değişikliklerine gidilmeli, vergilendirmeyi sınırlandırarak keyfi ve sık kararlar alınması engellenmeli ve bunun içinde Anayasal mevcut düzenlemeler getiriliş amacına uygun bir şekilde uygulanmalıdır. Bu konularda vergisel eğitime ağırlık verilmesi ve toplumsal uzlaşmanın sağlanması büyük bir önem arz etmektedir. Bu bakımdan 4369 Sayılı Yasanın boşluklarının giderilmesi ve bu yasanın en iyi şekilde uygulanmasını sağlayacak ortamın temin edilmesi gerekir. Aksi takdirde 4369 Sayılı Yasa uygulaması ve benzerleri başarısız olacaktır.

EKONOMİK GÖSTERGELER DIŞ DÜNYA (EKİM 1998)

Ülkeler	GSYİH*	Tüketici Fiyatları*	Ücretler Kazançlar*	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Cari İşlem Dengesi** (Milyar \$) (Son 3 Ay)	Falz Oranları (%)	
							Para Piyasası (Son 3 Aylık)	Kredi
A.B.D.	3.6	1.6	4.2	4.9	-224.4	-186.4	5.47	8.50
Almanya	1.7	0.8	1.5	11.7	75.1	0.5	4.15	4.90
Avustralya	3.9	0.7	2.8	8.7	-3.3	-16.2	5.05	8.75
Avusturya	4.2	0.9	5.0	4.4	-5.5	-3.3	3.37	6.50
Belçika	3.5	0.8	2.8	14.1	13.4	13.5	3.23	7.25
Danimarka	1.6	1.6	4.2	8.2	2.8	0.5	4.40	7.25
Fransa	3.0	0.7	2.4	12.5	28.6	38.3	3.37	6.55
Hollanda	3.4	1.7	3.1	5.6	16.2	20.6	3.32	5.25
İngiltere	3.0	3.3	4.7	7.3	-27.3	-6.8	7.00	8.50
İspanya	3.9	2.1	2.0	21.9	-19.6	7.0	5.25	7.00
İsveç	4.1	0.6	3.1	8.5	17.0	5.4	4.10	4.68
İsviçre	2.2	0.1	0.5	5.0	0.2	22.1	1.25	3.63
İtalya	1.1	1.9	2.2	12.2	27.3	30.9	5.06	7.88
Japonya	-1.8	-0.3	-2.4	3.4	117.5	112.4	0.61	1.50
Kanada	3.1	0.8	5.2	9.0	11.5	-13.1	5.62	7.25

Açıklamalar: (b.d.) = Belli Değil. Kaynak: The Economist, 3 Ekim 1998.

(*) Yıllık Yüzde Değişim.

(**) Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya, A.B.D. ve Kanada için İthalat F.O.B., İhracat F.O.B.; Diğerleri için C.I.F / F.O.B.

Ayrıcalıklı yaşayanlar için: TEB Kredi Kartı.

TEB Bireysel Bankacılık
Müşteri Hizmetleri
Tel: (0212) 252 75 95 / 96

TÜRK EKONOMİ BANKASI

“Hayatın iki yüzü”

... bazıları yalnızca bir yüzünü yaşar.

OYAK SİGORTA